

**TÜRKİYE'DE İLLERİN SOSYO-EKONOMİK
GÖSTERGELERİNİN MİLLETVEKİLİ
SEÇİMLERİNDE SİYASİ PARTİLERİN OY
ORANLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Seda KAYA
DANIŞMAN
Doç. Dr. Süleyman DÜNDAR
İSTATİSTİK ANABİLİM DALI

Nisan, 2016

Bu tez çalışması 14.FEN.BİL.18 numaralı proje ile BAP tarafından desteklenmiştir.

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE İLLERİN SOSYO-EKONOMİK
GÖSTERGELERİNİN MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDE SİYASİ
PARTİLERİN OY ORANLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Hatice Seda KAYA

DANIŞMAN

Doç. Dr. Süleyman DÜNDAR

İSTATİSTİK ANABİLİM DALI

Nisan 2016

TEZ ONAY SAYFASI

Hatice Seda KAYA tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE İLLERİN SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELERİNİN MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDE SİYASİ PARTİLERİN OY ORANLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ” adlı tez çalışması lisansüstü eğitim ve öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca 14/04/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **İstatistik Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : (Doç. Dr., Süleyman DÜNDAR)

Başkan :Prof. Dr. Zeki YILDIZ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi

Üye :Doç. Dr., Süleyman DÜNDAR
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi

Üye :Doç. Dr., Mustafa FİŞNE
Afyon Kocatepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Afyon Kocatepe Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun
...../...../..... tarih ve
..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.
.....

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Hüseyin ENGİNAR

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

14/04/2016

Hatice Seda KAYA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE'DE İLLERİN SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELERİNİN MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDE SİYASİ PARTİLERİN OY ORANLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Hatice Seda KAYA

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

İstatistik Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Süleyman DÜNDAR

Demokratik sistemlerin temelini seçimler oluşturmaktadır. Seçimlerle, seçmen yönetme yetkisini vereceği siyasi partiyi/partileri belirler. Bu süreçte seçmenlerin, seçim dönemlerinde oy vereceği siyasi partiyi belirlemede, seçmenlerin bazı özellikleri belirleyici olabilmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'de iller düzeyinde, 1987-2015 yılları arasında yapılmış olan dokuz milletvekili genel seçimlerinde, mecliste temsil edilen siyasi partilerin ve mecliste temsil edilemeyen siyasi partilerin toplam oy oranları üzerinde; lise ve üzeri eğitimli seçmen nüfus oranının, kişi başına düşen milli gelirin (\$), işsizlik oranı ve kentte yaşayan seçmen nüfus oranının etkisi incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda; lise ve üzeri eğitimli seçmen nüfus oranının; 1991, 1999, 2002, 2007 ve Haziran 2015 ve Kasım 2015 dönemi seçimlerinde bazı siyasi partilerin oyları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Kişi başına düşen milli gelirin (\$) ve işsizlik oranının, bütün seçim dönemlerinde bazı siyasi partilerin oy oranları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Kentte yaşayan seçmen nüfus oranının, 1987, 1991, 1995, 1999, 2002, 2007 yılı milletvekili genel seçimlerinde bazı siyasi partilerin oyları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

2016, x + 126 sayfa

Anahtar Kelimeler: Milletvekili seçimi, seçmen tercihi, siyasi parti, oy oranı, regresyon analizi

ABSTRACT

M.Sc Thesis

INVESTIGATING THE EFFECT OF SOCIO-ECONOMIC INDICATORS OF PROVINCES ON THE VOTING RATE OF POLITICAL PARTIES IN GENERAL ELECTIONS IN TURKEY

Hatice Seda Kaya

Afyon Kocatepe University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Statistics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Süleyman DÜNDAR

Elections provide a basis for the democratic system. Voters choose political party/parties to be given the authority to manage with the elections. In this process, some features of the voters can be a determining factor about which political party to be voted during the period of election. The present study analyzed the effect of the rate of voter population high school that graduated from a high school or a university, per capita income (\$) of voters, the rate of unemployment and the rate of voters that live in a city on the total vote rate of represented and unrepresented political parties that participated in nine public parlemantar elections took place between 1987-2015, at the level of cities in Turkey. Based on this review, it was determined that the proportion of voters having an education at a high school or a higher education institution was effective on the votes of some political parties in the elections held in 1991, 1999, 2002, 2007, and on June 2015 and on November 2015. It was seen that the unemployment rate and income per capita were determined as effective over the votes of some political parties in all periods of the elections. The percentage of voters living in cities was defined as effective over vote percentage of some parties in 1987, 1991, 1995, 1999, 2002 and 2007 parlemantar elections.

2016, x + 126 pages

Key Words: Parlemantar elections, voters choice, political party, vote percentage, regression analysis

TEŐEKKÖR

Bu araştırmanın konusu, deneysel alışmaların ynlendirilmesi, sonuların değerlendirilmesi ve yazımı aşamasında gstermiş olduğu sabır ve desteği ile yapmış olduğu büyük katkılardan dolayı tez danışmanım Sayın Do. Dr. Süleyman DÜNDAR'a sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

14.FEN.BİL.18 kod numaralı projeme verdikleri desteklerden dolayı Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyonuna ok teőekkr ederim.

Bu araştırma boyunca her türlü destekleriyle yanımda olan, canım babam Mehmet KAYA, canım annem Nermin KAYA ve canım ağabeyim Anıl KAYA'ya desteklerinden dolayı ok teőekkr ederim. Ayrıca araştırma ve yazım süresince yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen İsa ELİK'e ok teőekkr ederim.

HATİCE SEDA KAYA
AFYONKARAHİSAR, 2016

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. SEÇİM ve SEÇİM SİSTEMLERİ	2
2.1 Seçim Kavramı.....	2
2.2 Seçim Sistemleri.....	3
2.2.1 Çoğunluk Sistemi.....	5
2.2.1.1 Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi.....	6
2.2.1.2 Tek İsimli İki Turlu Çoğunluk Sistemi	7
2.2.1.3 Liste Usulü Çoğunluk Sistemi	8
2.2.1.4 Tercihli Tek Turlu Çoğunluk (Alternatif Oy) Sistemi	8
2.2.2 Nispi Temsil Sistemi	9
2.2.2.1 Çevre Seçim Sayısı	10
2.2.2.2 Değişmez Tek Sayı Yöntemi	10
2.2.2.3 Ulusal Seçim Sayısı.....	11
2.2.2.4 Artık Oyların Değerlendirilmesi Yöntemi.....	11
2.2.2.5 D'Hont Yöntemi	13
2.2.2.6 Klasik Sainte-Lague Yöntemi.....	15
2.2.3 Karma Seçim Sistemleri.....	16

2.3 Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri.....	17
2.4 Literatürdeki Çalışmalar	18
3. SOSYOEKONOMİK GÖSTERGELER.....	20
3.1 Eğitim Düzeyi	21
3.2 Gelir	22
3.3 İşsizlik.....	23
3.4 Kentleşme Oranı.....	24
4. REGRESYON ANALİZİ	26
4.1 Basit Doğrusal Regresyon Modeli	27
4.1.1 En Küçük Kareler Yöntemi (EKKY).....	27
4.2 Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli.....	28
4.2.1 Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinde Parametrelerin Tahmini	29
4.2.2 Çoklu Doğrusal Regresyonda Model ve Parametrelerin Sınanması.....	30
5. SİYASİ PARTİLERİN İLLERDEKİ OY ORANLARININ BELİRLEYİCİLERİ.....	33
5.1 1980 Askeri Darbesi ve Sonrası Siyasi Hayat	34
5.2 1983 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları	39
5.3 1987 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları	42
5.3.1 1987 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	46
5.4 1991 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları	49
5.4.1 1991 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	53
5.5 1995 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları	56
5.5.1 1995 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	60
5.6 1999 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları	63

5.6.1 1999 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	68
5.7 2002 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları	71
5.7.1 2002 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	75
5.8 2007 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları.....	77
5.8.1 2007 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	81
5.9 2011 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri Ve Sonuçları	83
5.9.1 2011 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	87
5.10 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları.....	90
5.10.1 Haziran 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçlar	90
5.10.1.1 Haziran 2015 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	94
5.10.2 Kasım 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları.....	97
5.10.2.1 Kasım 2015 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi.....	101
5.11 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Toplu Sonuçları	104
6-SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	113
7-KAYNAKLAR.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	125
EK-1	126

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

AKP	Adalet Kalkınma Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
AP	Adalet Partisi
BBP	Büyük Birlik Partisi
BĞMZ	Bağımsızlar
BTP	Bağımsız Türkiye Partisi
BP	Birlik Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CMF	Cumhuriyetçi Millet Partisi
DBP	Demokrasi ve Barış Partisi
DEPAR	Değişen Türkiye Partisi
DP	Demokrat Parti
DSP	Demokratik Sol Parti
DTP	Demokrat Türkiye Partisi
DYP	Doğru Yol Partisi
EMEP	Emeğin Partisi
FP	Fazilet Partisi
EKKY	En Küçük Kareler Yöntemi
GP	Genç Parti
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi
HP	Halkçı Partisi
IDP	Islahatçı Demokrasi Partisi
İP	İşçi Partisi
LDP	Liberal Demokrat Partisi
MÇP	Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP	Milliyetçi Demokrasi Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MP	Millet Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
ÖDP	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
RP	Refah Partisi
SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Partisi
SİP	Sosyalist İktidar Partisi
SP	Saadet Partisi
SP	Sosyalist Partisi
TBP	Türkiye Birlik Partisi
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TİP	Türkiye İşçi Partisi
YDP	Yeniden Doğuş Partisi
YDH	Yeni Demokrasi Hareketi
YP	Yeni Parti
YTP	Yeni Türkiye Partisi

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1 En Yüksek Artık Sistemi	12
Çizelge 2.2 D'Hont Sistemi	15
Çizelge 2.3 Klasik Sainte- Lague Yöntemi.....	16
Çizelge 2.4 Türkiye'deki Milletvekili Genel Seçimlerinde Uygulanan Seçim Sistemleri	17
Çizelge 4.1 Çoklu Doğrusal Regresyonda Varyans Analizi	31
Çizelge 5.1 Milletvekili Seçimleri ile İlgili Bazı İstatistikler	36
Çizelge 5.2 Milletvekili Seçimlerinde Meclise Giren Partilerin Oy Oranları ve Milletvekili Oranları	37
Çizelge 5.3 Seçim Yıllarına ait Analizde Kullanılan Değişkenlerin Değerlerine İlişkin Açıklamalar	38
Çizelge 5.4 1983 Yılı Milletvekili Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları	39
Çizelge 5.5 1983 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları	40
Çizelge 5.6 1987 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları.....	43
Çizelge 5.7 1987 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları	44
Çizelge 5.8 1987 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	46
Çizelge 5.9 1991 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları.....	50
Çizelge 5.10 1991 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları	51
Çizelge 5.11 1991 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	54

Çizelge 5.12 1995 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları.....	57
Çizelge 5.13 1995 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları.....	58
Çizelge 5.14 1995 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	61
Çizelge 5.15 1995-1999 Milletvekili Genel Seçimleri Arasında Kurulan Hükümetlere İlişkin Bilgiler.....	64
Çizelge 5.16 1999 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları.....	65
Çizelge 5.17 1999 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları.....	66
Çizelge 5.18 1999 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	69
Çizelge 5.19 2002 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları.....	72
Çizelge 5.20 2002 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımı	73
Çizelge 5.21 2002 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	75
Çizelge 5.22 2007 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları.....	77
Çizelge 5.23 2007 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları.....	79
Çizelge 5.24 2007 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	82
Çizelge 5.25 2011 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları.....	84
Çizelge 5.26 2011 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları.....	85
Çizelge 5.27 2011 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	88

Çizelge 5.28 Haziran 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları	91
Çizelge 5.29 Haziran 2015 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları	92
Çizelge 5.30 Haziran 2015 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	95
Çizelge 5.31 Kasım 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları	97
Çizelge 5.32 Kasım 2015 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılım	99
Çizelge 5.33 Kasım 2015 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları.....	102
Çizelge 5.34 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Sonuçları	105
Çizelge 5.35 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Sonuçları	107
Çizelge 5.36 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Sonuçları	109
Çizelge 5.37 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Sonuçları	111

1. GİRİŞ

Demokratik yönetimlerin egemen olduğu toplumlarda seçimler önemli bir yere sahiptir. Seçim, bir toplumda yönetimi gerçekleştirecek olan iktidarın belirlenmesini sağlayan siyasal bir olaydır. Bu siyasal olayda seçmenin büyük rolü bulunmaktadır. Çünkü seçmen özgür bir ortamda kendisinin kimi yöneteceğine kararını seçimlerle vermektedir. Seçmen davranışını şekillendiren sosyoekonomik, demografik, kültürel ve ideolojik birçok faktör bulunmaktadır. Toplumun iradesinin parlamentolarda temsil edilmesini sağlayacak en önemli faktörlerden birisi de seçim sistemleridir. Seçim sistemleri ülkeyi yönetecek istikrarlı hükümeti ortaya çıkarmak ve kullanılan oyların parlamentoda en adil biçimde temsil edilmesini sağlamaya yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'de iller düzeyinde, 1987-2015 yılları arasında yapılmış olan dokuz dönem, milletvekili genel seçimlerinde, mecliste temsil edilen siyasi partilerin ve mecliste temsil edilemeyen siyasi partilerin toplam oyları üzerinde; seçmen kitlesinin; lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranının, kişi başına düşen milli gelirin (\$), işsizlik oranı ve kentte yaşayan seçmen nüfus oranının etkisi incelenmiştir.

Bu çalışma altı kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, seçim ve seçim sistemleri açıklanmıştır. Seçim sistemleri; çoğunluk, nispi ve karma seçim sistemi olarak üç kategoride incelenerek örneklerle açıklanmıştır. Türkiye'de uygulanmış olan seçim sistemleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci kısımda, seçmen kitlesinin; oy verme üzerindeki etkilerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Üçüncü kısımda, regresyon analizi açıklanmıştır. Dördüncü kısımda, seçim dönemleri hakkında genel bilgiler verilerek, siyasi partilerin illerdeki oy oranları üzerinde, bağımsız değişkenler olarak belirlenmiş olan, seçmen kitlesinin; lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranının, kişi başına düşen milli gelirin (\$), işsizlik oranı ve kentte yaşayan seçmen nüfus oranının etki durumu regresyon analizi ile incelenmiştir. Altıncı kısımda, çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

2. SEÇİM ve SEÇİM SİSTEMLERİ

2.1 Seçim Kavramı

Modern devlet düzeninde, devletin hem örgütlenme ve işleyiş tarzını belirleyen hem de kapsamı ve biçimleri benimsenen anayasal hukuk düzeninin niteliğine bağlı olarak değişebilmekle birlikte yerine getirmesi gerektiği kabul edilmiş olan işlevlerini gerçekleştirmesini sağlayan temel yönetim biçimi demokrasidir (Köker 2006).

Demokrasi ulus egemenliği fikrine dayanan halkın kendi kendini yönetmesini amaçlayan bir sistemdir. Bu sistemde asıl olan halkın doğrudan doğruya yönetime katılması, kararlar alması ve iradesini belirtmesidir. Ancak, tüm vatandaşların doğrudan doğruya kararlar almaları ve bunları uygulamaları pratik açıdan olanaklı bulunmadığından, halk kendi temsilcilerini seçmek ve onlar aracılığıyla devlet ve toplum yönetimini sağlamak zorunda kalmıştır. İşte temsili demokrasi ve demokrasilerde seçim ve seçim sistemleri bu gereksinimden doğmuştur (Gürbüz 1997).

Demokrasi açısından seçim; yönetilenlerin kendilerini yöneteceklerini belirleme işlemi ve eylemidir. Bu anlamda seçim; sadece milletvekillerinin ve yerel yöneticilerin belirlenmesi için bir yöntem değil, tüm örgütler için örgüt üyelerini ve örgütü yönetecek kişileri belirleme yöntemidir (Öztekin 2007).

Seçimler; bir kişinin, bir toplumun yöneticilerini belirlemesi, alternatif şıklar arasından en iyiyi en doğruyu tercih etmesi anlamında demokrasinin temeli olarak tanımlanmaktadır (Heywood 2006).

Farklı düzeydeki bürokratik ve siyasi görevlere gelecek kişiler seçimler yoluyla belirlenebilir. Seçimler günümüzde bireylerin ülkenin nasıl yönetileceği ile ilgili görüşlerini sunmasının en temel yoludur. Bu yüzden seçim; yöneten – yönetilen ilişkisinin kurulmasını ve devamlılığını sağlamaya yarayan kurumların anlamlı bütününe ifade eden siyasal sistemin en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Seçimlerin yapılma şekilleri ve işlevleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (Sayarı ve Bilgin 2013).

Siyasi seçimler, genel ve yerel seçimler olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel seçimler; ülke veya eyaletin yönetimini belirlemek için milletvekillerinin, senatörlerin seçilmesidir. Yerel seçimler, yerel yönetimlerin belirlenmesi için yapılan seçimlerdir.

2.2 Seçim Sistemleri

Seçim sistemi kavramını, gerek dar boyutlu, gerekse geniş boyutlu olarak ele almak mümkündür. Seçim sistemlerine dair politik tartışmalarda özellikle yerleşik seçim geleneğine sahip bulunmayan ülkelerde seçim sistemi kavramı çok geniş boyutta ele alınmaktadır (Nohlen 1996). Geniş anlamda seçim sistemi kavramı seçme ve seçilme yeterliliği, adaylığa ilişkin kurallar, oy verme usulleri, seçim çevreleri, seçim ilkeleri, seçimlerin düzenlenmesi ve seçimlerin yönetim ve denetimi gibi seçimlerle ilgili bütün hususları kapsamaktadır (Atar 2006).

Buna karşılık, dar ve teknik anlamda seçim sistemi ise, seçmenler tarafından kullanılan oyların bir mecliste sandalyelere (temsilciliklere) dönüştürülmesi veya belli makamlara gelecek yöneticilerin belirlenmesine ilişkin yöntemi ifade etmektedir (Atar 2006).

Seçim sistemleri ilk bakışta teknik bir sorun gibi gözükmeyle beraber, demokratik rejimin işleyişini önemli ölçüde etkileyen bir faktördür. Seçim sistemleri, seçim sonuçlarının parlamentoya yansıma biçimini belirlemektedir (Çetin 1996).

Ülkenin yönetiminin şekillenmesini belirleyen seçimler aynı zamanda, anayasaları ve yasaları yapacak ya da değiştirecek çoğunluğun bileşimini de tayin etmektedirler. O nedenle seçim sistemlerinin en az anayasalar kadar önem taşıdığını söylemek mümkündür (Tuncer 1996).

Çok partili demokrasilerde parlamento seçimlerinin amacı, her şeyden önce, ülkeyi hangi parti veya partilerin yöneteceğini, başka bir deyişle, hükümeti hangi parti veya partilerin kuracağını ve hangi parti veya partilerin muhalefet olarak görev yapacağını belirlemektir. Seçim sisteminin bu işlevine fayda (yarar) ilkesi denilmektedir. Bu ilkeye göre, seçim sisteminin amacı mecliste çoğunluğu elde edebilecek, kararları istikrarlı bir şekilde alacak parti dağılımını sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında bu ilke yönetimde istikrar ilkesi olarak adlandırılmaktadır (Türk 2006). Seçim sisteminin diğer ilkesi temsil (adalet) ilkesidir. Temsil ilkesinin temelinde, partiler arasındaki her farklı görüşün meclise yansımaları çabası yatmaktadır. Burada amaç, toplumda var olan çeşitli çıkar ve görüşlerin güçleri oranında siyasal arenada rol almasıdır (Ünlükaplan 2003). Seçimlerde uygulanan çoğunluk sisteminde yönetimde istikrar ilkesi ön plana çıkarken, nispi temsil sisteminde adalet ilkesi ön plana çıkmaktadır. Karma sistemlerde ise bazen çoğunluk sisteminin ağırlığı gözlenirken bazen de nispi temsil sistemine ağırlık verilmektedir (Üste 1999).

Toplumların siyasal, ekonomik, kültürel, dinsel, etnik bazı farklılıkları ve o ülkede geçerli olan parti sistemi, tek bir seçim sistemi uygulamasını mümkün kılmayabilmektedir. Bundan dolayı çok sayıda seçim sistemi oluşturulmuş ve geliştirilmiştir. Genel olarak seçim sistemlerini, çoğunluk esasına dayanan seçim sistemleri, nispi temsil esasına dayanan seçim sistemleri ve karma seçim sistemleri olarak üç ana başlık altında toplanmaktadır.

2.2.1 Çoğunluk Sistemi

Bir toplumda toplum adına kimin karar alacağı sorusuna cevap aranırken akla gelen en basit kuralın söz konusu toplumun salt çoğunluğu olduğu düşünülmektedir. Bir seçimde toplumun yarısından bir fazlasının oyunu alan kişi veya grubun karar alma hakkına sahip olması gerektiği ilkesinin benimsenmiş olması durumu çoğunluk sisteminin temelini oluşturmaktadır (Dursun 2002). Bu kurala göre yarıdan bir fazla oy alan partinin tüm temsilcilikleri kazanacağı kabul edilmektedir. Bazı çoğunlukçu sistemlerde ise bir adayın ya da partinin kazanması için en çok oyu alması yani basit çoğunluğu temsil etmesi yeterli olmaktadır. Basit çoğunluk sisteminde daha ilk oylamada seçimi kazanan belli olmaktadır (Bormann and Golder 2013).

Çoğunluk sistemlerinde “fayda” veya “yönetimde istikrar” ilkesi ön plana çıkmaktadır. Bu sistemin temelinde, her seçim çevresinde geçerli oyların çoğunluğunu kazanan partili veya bağımsız adaylar milletvekili seçilmektedir. Ancak çoğunluk sistemleri seçim çevrelerinin genişliği ve milletvekili seçilmek için gerekli oy oranı bakımından farklılıklar göstermektedirler (Türk 2006).

Çoğunluk sistemleri genellikle dört nedenle savunulmaktadır. Birincisi, yöneten bir çoğunluğu ve bu yolla da bir hükümeti seçerler veya seçilmesine yardımcı olurlar. İkincisi parti parçalanmasını sonunda sadece iki partiye ulaşacak şekilde azaltırlar. Üçüncüsü seçmenlerle temsilciler arasında doğrudan bir ilişki yaratırlar. Son olarak da seçilmiş görevlilerin kalitesini yükseltirler (Sartori 1997).

Çoğunluk Seçim sistemleri;

1. Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi
  2. Tek İsimli İki Turlu Çoğunluk Sistemi
  3. Liste Usulü Çoğunluk Sistemi
  4. Tercihli Tek Turlu Çoğunluk (Alternatif Oy) Sistemi
- olarak dörde ayrılır (Bogdanor and Butler 1983).

2.2.1.1 Tek İsimli Tek Turlu Çoğunluk Sistemi

Bu sisteme İngiltere’de ortaya çıktığı için İngiliz Sistemi adı da verilmektedir. Bu sistemde öncelikle, ülke her biri sadece bir milletvekili çıkaracak şekilde seçim çevrelerine ayrılmaktadır. Bu seçim sisteminde seçim tek turda yapılmaktadır. Bu turda nitelikli çoğunluk şartı aranmaksızın her seçim çevresinde en çok oy alan aday seçilmiş olacaktır. Bu sisteme dar bölge sistemi de denilmektedir. Bunun sebebi her seçim çevresinde tek bir temsilci seçileceği için sistemin uygulandığı ülkelerde seçim çevrelerinin oldukça dar tutulmasıdır (Atar 2013).

Bu sistem hayli basit olup seçim sonucu genellikle bir partinin parlamentoda çoğunluğu sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Seçimlerde çok sayıda partinin yer aldığı durumlarda, seçmenlerin oy oranına göre güçlü olan partilere yönelmelerini sağlayabilmektedir. Tek isimli tek turlu çoğunluk sisteminin uygulandığı İngiltere’de bir parti, farklı seçim çevrelerinde elde edeceği çok küçük oy farkları ile sandalye sayısını arttıracakını bildiği için parti için önemli olan seçim çevrelerinin çoğunda, küçük farklarla da olsa seçimi kazanmaktır (Sezen 1997).

Tek isimli tek turlu çoğunluk sisteminin adaletsizliği özellikle iki partili sistemlerde daha fazla olmaktadır. Bu sistemin uygulandığı İngiltere gibi ülkelerde iki parti ya da parti bloklarının aldıkları oy ile parlamentoda kazanmış oldukları sandalye sayısı arasındaki ilişki “Küp Kanunu” ile açıklanmaktadır (Teziç 2003). Bu kanuna göre, her partinin kazandığı sandalye oranı, elde ettiği oy oranının küpüne eşittir. Öyle ki iki partiye verilen oyların oranı A:B ise, kazandıkları sandalyelerin oranı $A^3:B^3$ olmak eğilimindedir. Örneğin bir parti %60, diğer parti %40 oy almış ise, bunların birbirine oranı, $60:40=3:2$ ’dir. Bu sayıların küpleri alındığında; $3^3:2^3 = 27:8$ olur (Türk 2006). Yani %60 oy alan A partisi milletvekillerinin yaklaşık %77’ini; B partisi de milletvekillerinin yaklaşık %23’ünü temsil etmektedir.

2.2.1.2 Tek İsimli İki Turlu Çoğunluk Sistemi

Çoğunluk sisteminin bir türü olarak bilinen tek isimli iki turlu sistem bazı özellikler nedeniyle başlı başına ayrı bir sistem olarak değerlendirilmektedir. Fransız seçim sistemi olarak adlandırılan bu sistem 1958 yılından bu yana Fransa’da uygulanmaktadır. Bu sistemde, ülke her birinden birer temsilci seçilecek şekilde seçim çevrelerine bölünmektedir (Teziç 2013).

Tek isimli iki turlu seçim sisteminde, bir adayın birinci turda seçilebilmesi için iki koşul aranmaktadır. Birinci koşul, adayın seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların salt çoğunluğunu (yarıdan bir fazlasını); ikinci koşulda, seçim bölgesindeki toplam seçmen sayısının %25’ine eşit sayıda oy elde etmesi gerekmektedir. Birinci turda seçilebilmek için, yalnızca salt çoğunlukla yetinmeyip ayrıca o seçim çevresindeki seçmen sayısının %25’ine eşit sayıda oy elde etme koşulunun aranması, katılma oranının çok düşük olduğu bir ortamda, adayın seçilmesini önlemek içindir. Birinci turda bu iki koşulu yerine getiremeyen adaylara, “balotojda olanlar” (en ballette) denir ve ikinci tur seçim daha yapılır. İkinci turda seçilebilmek için, kullanılan geçerli oyların basit çoğunluğunu elde etmek yeterlidir (Sezen 1997).

Fransız sistemi; adayların ikinci tura katılma hakkını birinci turda en çok oy alan iki adayla sınırlandırmamaktadır. Birinci turda geçerli oyların en az %12,5’ini kazanmış olan adaylar ikinci tura katılabilmektedir. Ancak uygulamada, birinci turda iyi sonuç elde edemeyen adaylar, ikinci turda benzer eğilimli partilerin aday arasında gerçekleşmektedir. İki turlu çoğunluk sistemini tam bir mutlak çoğunluk sistemi olarak da uygulamak mümkündür. Bu durumda ikinci tura, sadece birinci turda en çok oy almış olan iki aday katılır ve ikinci turda seçilen, doğal olarak mutlak çoğunlukla seçilmiş olur (Özbudun 1995).

Konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse; bir seçim çevresinde bir sandalye için 95 000 kayıtlı seçmenin olduğunu varsayalım. Seçime beş aday katılmış olsun. İlk turda 79 000 oy geçerli sayılsın. Adaylardan A: 31 000, B: 19 000, C: 14 700, D: 2 000 ve E: 12 300 oy almış olsun. Mutlak çoğunluk 39 501 olduğu için ballotage söz konusudur. Öyleyse

ikinci tur zorunludur. Bu tura en az %12,5 oy almış olan adaylar katılabileceğinden, D elenmiş olur. C imzalanan ittifak anlaşması gereğince B lehine seçimden çekilmiş ve E seçime katılmaya devam etmiş olsun. İkinci turda 81 000 geçerli oy olsun. Buna göre, A: 33 000, B: 37 000, C: 11 000 oy aldığı kabul edilirse; B adayı seçilmiş olur (Atay 1999).

2.2.1.3 Liste Usulü Çoğunluk Sistemi

Listeli çoğunluk sisteminde, geniş seçim çevrelerinde birden fazla temsilcilik için yarışan parti listeleri söz konusudur. Siyasal partilerin seçmenlere sundukları listelerdeki aday sayısı, seçim bölgesinden seçilecek temsilci sayısı kadardır. Bu sistemde basit çoğunluk arandığı için seçmenlerin en çok tercih ettiği listedeki adaylar milletvekili seçilmiş olacaktır. Bir başka ifadeyle bu sistemde çok üyeli bir seçim çevresinde yarışacak aday sayısı, seçime katılan siyasi parti listelerinin sayısı ile o bölgeden seçilecek milletvekili sayısının çarpımına eşittir (Yavaşgel 2014).

Listeli çoğunluk sistemi iki turlu ya da tek turlu olabilmektedir. Tek turlu listeli çoğunluk sisteminde; parti listesinin bir seçim çevresinde seçimi kazanabilmesi için nispi, yani basit çoğunluğu elde etmesi gerekmektedir. Bu sistem Türkiye’de 1945-1960 yılları arasında uygulanmıştır. İki turlu listeli çoğunluk sisteminde ise; Bir parti listesinin birinci turda seçimleri kazanabilmesi için, kullanılan geçerli oyların salt çoğunluğunu ve o çevredeki seçmen oylarının en az %25’ini alması gerekmektedir. Bu sistem; Fransa’da Üçüncü Cumhuriyet döneminde seçimlerinde uygulanmıştır (Teziç 2003).

2.2.1.4 Tercihli Tek Turlu Çoğunluk (Alternatif Oy) Sistemi

Alternatif oy sistemi tek turlu dar bölge sisteminin bir türü olarak da değerlendirilmektedir. Ancak basit çoğunluk sisteminden farkı seçmenlere adayları tercihlerine göre sıralayabilme imkânı tanınması ve bir adayın oyların çoğunu almasını hedeflemesidir. İki turlu çoğunluk sisteminden farkı ise, tek turda yapılması ve yine

tercih sıralama olanağı vermesidir. Seçmenler kendilerine verilen listedeki adayların isimlerinin yanına tercih sıralamasını yazmaktadırlar. Oylar sayıldıktan sonra hiçbir aday oyların mutlak çoğunluğunu sağlayamamış ise en az oy alan aday elenmektedir. İlk sıralamaya bu elenen adayı koymuş olan seçmenlerin oyları ikinci tercihi olarak verdikleri oylar kalan adaya dağıtılmaktadır. Aynı işlem adayların çoğunluğu sağlayana kadar tekrar yapılmaktadır (Sayarı ve Bilgin 2013).

2.2.2 Nispi Temsil Sistemi

Çoğunluk sisteminin adaletsiz sonuçlarını ortadan kaldırmak ve var olan sosyal güçlerin ve siyasal grupların aynı oranda parlamentoya yansıtılmak istenmesi amaçları nispi temsil sisteminin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Varlık ve Ören 2001).

Nispi temsil sistemi, oylar ile sandalyeler arasındaki ilişkiyi daha orantılı biçimde, birbirine yakın bir düzeye getirmeye çalışan seçim sistemlerini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Yavaşgel 2014).

Nispi temsil sistemi, siyasal partilerin güçleri oranında parlamentoda temsiline imkân sağlayan sistemler grubunun ortak adıdır. Nispi temsil sisteminde amaç; her partiye aldığı oy oranında milletvekili kazandırmak ve böylece her düşünceye parlamentoda temsil edilme hakkı tanımaktır (Kuzu 1999).

Çoğunluk sistemlerinden farklı olarak, nispi temsil sistemleri her seçim çevresinden birden fazla milletvekili seçilir; dolayısıyla bu sistemler, seçim çevreleri itibariyle her zaman çok adlıdır, geniş bölgelidir ve liste usulü ile uygulanmaktadır. Nispi temsil sistemlerinde listelerdeki aday sıralaması çok önemlidir. Çünkü her partinin aday listesinden o partinin kazandığı milletvekilliği sayısı kadar aday, oradaki sıraya göre milletvekili seçilmektedir (Türk 2006).

Nispi temsil sistemlerinin siyasal iktidara etkisi, çoğunluk sistemlerine göre oldukça farklıdır. Temsilde adalet ilkesi ön planda tutulduğundan dolayı sistemin uygulandığı ülkelerde oyların çok sayıda parti arasında dağıldığından parlamentolarda hükümeti tek

başına kurabilecek çoğunluğa sahip bir parti bulunması ihtimali çok zayıftır. Bu durumda hükümet istikrarsızlıkları ortaya çıkmaktadır. Bu durumun önüne geçebilecek ve temsilde adalet ile yönetimde istikrar ilkelerini dengeleyebilmek için nispi temsil sistemlerinin uygulandığı ülkelerde farklı seçim barajı uygulamaları tercih edilmektedir (Aydoğdu 2015). Bu baraj uygulama yöntemleri; çevre seçim sayısı, değişmez tek sayı yöntemi, milli seçim sayısı, artık oyların değerlendirilmesi, D'Hont yöntemi ve Klasik Sainte-Lague yöntemidir.

2.2.2.1 Çevre Seçim Sayısı

Bir seçim çevresinde bir milletvekilinin kaç oyla seçileceğini gösteren oy miktarına “seçim sayısı” denmektedir. Seçim sayısı; seçim bölgesindeki geçerli oy sayısının seçilecek milletvekili sayısına bölünmesiyle bulunmaktadır (Dursun 2002). Kısacası;

Seçim Sayısı =Geçerli Oy sayısı(N)/Seçilecek Temsilci Sayısı(n)

2.2.2.2 Değişmez Tek Sayı Yöntemi

Bu sistemde, seçimin başında bütün seçim çevreleri için aynı olmak üzere seçimden önce yasa koyucu tarafından bir değişmez tek seçim sayısı belirlenmektedir. Seçim çevrelerinde listelerin kazanacağı milletvekillikleri, o seçim çevresinde aldıkları oyun değişmez sayıya bölünmesi elde edilmektedir. Dolayısıyla ülkede çıkacak toplam milletvekili sayısı önceden bilinmez ve çıkarılacak milletvekili sayısı geçerli oy sayısına bağlı olarak bulunmaktadır. Örneğin; değişmez tek sayı olarak 75 000 kota belirlenen seçim çevrelerinde A= 225 000, B=120 000 ve C=185 000 oy aldılar ise;

$$A= 225\ 000/75\ 000=3$$

$$B=120\ 000/75\ 000=1$$

C=185 000/75 000=2, milletvekili çıkaracaklardır. Dolayısıyla bu seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı 3+1+2=6 olacaktır (Varlık ve Ören 2001).

2.2.2.3 Ulusal Seçim Sayısı

Değişmez tek sayıdan farklı olarak, millî seçim sayısının belirlenmesindeki ülkedeki milletvekili sayısı önceden tespit edilir. Bu sistemde tüm ülke tek bir seçim çevresi kabul edilmektedir. Seçimlerde ülke genelinde kullanılan toplam oy sayısının parlamentoya seçilecek toplam milletvekili sayısına bölünmesi ile bir ulusal seçim sayısı elde edilmektedir. Partilerin ülke genelinde aldıkları toplam oy sayısında bu ulusal seçim sayısı kaç kez varsa, partiler o kadar milletvekili kazanacaktır (Gözler 2010).

2.2.2.4 Artık Oyların Değerlendirilmesi Yöntemi

En yüksek artık yönteminde seçim çevresi düzeyinde belirlenen seçim sayısına göre milletvekillerinin ilk etapta dağıtılmasından sonra açıkta kalan milletvekillikler partiler ve adayların artık oylarının büyüklüğüne göre dağıtılır. En büyük artık oy hangi parti ya da partilerde ise açıkta kalan milletvekilliliği o parti ya da partilere verilmektedir.

Örneğin; Toplam 180 000 oyun kullanıldığı ve 6 milletvekilinin seçilebileceği bir seçim çevresinde, Partilerin aldıkları oylar A=71 000, B=40 000, C=26 000, D=24 000 ve E=13 000 ve F=6 000 olsun. Kota= $180\ 000/6=30\ 000$ olur.

Çizelge 2.1 En Yüksek Artık Sistemi

Parti/Aday	Aldığı Oy	Milletvekillikleri	Artık Oy	İlave Milletvekillikleri
A	71 000	2	11 000	-
B	40 000	1	10 000	-
C	26 000	-	26 000	1
D	24 000	-	24 000	1
E	13 000	-	13 000	1
F	6 000	-	6 000	-

Açıkta kalan 3 milletvekilinden birincisini C partisi, ikincisini D partisi ve üçüncüsünü de E partisi almıştır. Görüldüğü üzere 40 000 oyu bulunan B partisi, 13 000 oyu bulunan E partisi ile eşit sayıda milletvekili kazanmıştır. Bu bakımdan en yüksek artık sisteminin küçük partiler lehine sonuç çıkardığı söylenebilmektedir (Atar 2013).

En yüksek ortalama sisteminde ise seçim çevresi düzeyinde belirlenen seçim sayısına göre milletvekilliklerinin ilk etapta dağıtılmasından sonra, partilerin aldığı oylar, ilk etap sonucunda kazandıkları milletvekili sayısına bir (1) sayısı ilave edilerek bulunan sayıya bölünür. Tüm partiler için bu bölme işlemi tamamlandıktan sonra elde edilen sayılar büyükten küçüğe doğru sıralanır. Açıkta kalan milletvekillikleri sırasıyla bu sayıların ait olduğu partilere verilmektedir (Özbudun 2013).

Örneğin; Toplam 400 000 oyun kullanıldığı ve 5 milletvekilinin seçilebileceği bir seçim çevresinde, Partilerin aldıkları oylar A= 90 000, B=100 000, C=35 000, D=65 000 ve E=120.000 olsun. Kota= $400\ 000/5=80\ 000$ olur.

$$A=90\ 000/80\ 000=1\ \text{milletvekili, artan oy sayısı}=10\ 000$$

$$B=100\ 000/80\ 000=1\ \text{milletvekili, artan oy sayısı}=20\ 000$$

$$C=35\ 000$$

$$D=65\ 000$$

$$E=120\ 000/80\ 000=1\ \text{milletvekili, artan oy sayısı}=40\ 000$$

En Yüksek ortalamaya göre, milletvekili dağılımı yapıldığında, partilerin aldıkları oyların, ilk aşamada elde ettikleri milletvekili sayısına 1 ekleme yolu ile bulunan sayıya bölünmesi sonucunda;

A partisi için $90\ 000/(1+1)=45\ 000$
B partisi için $100\ 000/(1+1)=50\ 000$
C partisi için $35\ 000/(0+1)=35\ 000$
D partisi için $65\ 000/(0+1)=65\ 000$
E partisi için $120\ 000/(1+1)=60\ 000$

Bu sonuçlara göre en yüksek ortalamayı D partisi sahip olacaktır. Bir milletvekilliği D partisine verilecek ve işlem sürdürülecektir. D partisi milletvekilliği aldığı için oyu ikiye bölünecek ve 32 500 oyu olacaktır. Buna göre ikinci aşamada 2 milletvekilliğini E partisi kazanır. Partilerin kazandığı milletvekili sayısı A=1, B=1, D=1 ve E=2 olacaktır (Üste 1999).

2.2.2.5 D'Hont Yöntemi

Türkiye’de 1961 anayasasıyla birlikte yapılan ilk milletvekili seçim kanununda Millet Meclisi D'Hont, Cumhuriyet Senatosu çoğunluk sistemine göre seçiliyordu. Bu yasada değişiklik yapılarak Cumhuriyet Senatosu da D'Hont sistemine göre seçilmeye başlanmıştır. Bir yıl sonra 1965 yılında seçim sistemi tekrar değiştirilerek iki meclis de ulusal artık yani millî bakiye sistemine göre oluşturulmuştur. Ancak bu seçim sistemi de çok uzun sürmemiştir. Çünkü milli bakiye sistemi, çok sayıda partinin parlamentoya girmesini sağlayan bir sistemdir. Yani temsilde adaleti sonuna kadar sağlıyor; buna karşılık yönetimde istikrarı, yani bir partinin parlamento çoğunluğunu elde etmesini zorlaştırıyordu. 1968 yılında seçim sistemi bir kez daha değiştirilerek iki meclis için de barajlı D'Hont sistemi getirilmiştir. Bu sistem; bir seçim çevresindeki geçerli oyların o çevreden çıkacak milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilen çevre seçim sayısının altında oy alan siyasal partilere o seçim çevresinde milletvekilliği tahsisi edilememesi durumudur (Hasdemir 1992). 1968 yılında söz konusu olan çevre barajlı D'Hont kanunu, anayasaya uygunluk denetimi için Anayasa Mahkemesinin önüne getirilmiştir. Baraj getirildiği için anayasaya aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi, çok tartışmalı bir kararıyla bu kanunun baraja ilişkin hükümlerini iptal etmiştir. İptal edilen kararlardan sonra TBMM bu konuda yeni bir düzenleme yapmadığından, barajlı ilgili hükümlerin iptali sonucunda barajsız D'Hont sistemi, Millet Meclisi ve

Cumhuriyet Senatosu seçimleri için, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine kadar yürürlükte kalmıştır (Özbudun 1995). 1983 yılında yapılan yeni milletvekili seçim kanunu çifte barajlı D'Hont sistemini getirmiştir. Bu sistemde hem ülke barajı hem de çevre barajı vardır. Çifte Barajlı D'Hont seçim sisteminin amacı; partilerin veya görüşlerin Meclis'te bir çoğunluk oluşturmasıdır (Hasdemir 1992). 1995 ve sonraki milletvekili seçimlerinde seçim sistemi %10 ülke barajlı D'Hont seçim sistemine dönüştürülmüştür. %10 ülke barajlı D'Hont seçim sistemi ile seçim çevresinde kullanılan geçerli oylarının toplamının %10 oranının altında olan siyasi partilerin milletvekili çıkaramaz hükmü getirilmiştir.

Milletvekili sayısını basit bir hesaplama ile seçim çevrelerinde paylaşmak, artık oy bırakmamak ve çok oy alan partiye prim vermek amacını güden D'Hont sistemine göre; bir seçim çevresinde her partinin aldığı toplam geçerli oy oranları, önce 1'e, sonra 2'ye, 3'e vb. bölünerek bölüm sonuç oranları büyükten küçüğe doğru sıraya konur. Milletvekili sayısına karşılık gelen sıra numarasındaki değer partilerin veya bağımsız adayların milletvekili dağılımını belirlemiştir. D'Hont sistemi basit bir örnekle şöyle açıklanabilir:

5 milletvekili çıkaracak bir seçim çevresi düşünelim. Bu seçim çevresinde kullanılmış geçerli oy miktarı 100 000 olsun. A partisi 36 000, B partisi 30 000, C partisi 24 000 ve D partisi 10 000 oy almış olsun. D'Hont usulüne göre milletvekillikleri şu şekilde paylaştırılmıştır:

Çizelge 2.2 D'Hont Sistemi

Partiler	TGO/1	TGO/2	TGO/3	TGO/4	TGO/5	TGO/6
A	36 000 (1)	18 000 (4)	12 000	12 000	8 000	7 200
B	30 000 (2)	15 000 (5)	10 000	10 000	7 500	6 000
C	24 000 (3)	12 000	3 000	8 000	6 000	4 800
D	10 000	5 000	2 333	3 333	2 500	2 000

TGO=Toplam Geçerli Oy

“( ) ” rakamın büyüklük sıra numarasını göstermektedir.

Bu durumda 5 milletvekili dağılımı belirleninceye kadar büyüklük sırasına giren rakamlar 36 000, 30 000, 24 000, 18 000 ve 15 000'dir. Bu sonuca göre A partisi 2, B partisi 2, C partisi 1 milletvekilliği kazanırken, D milletvekili kazanamamıştır (Gözler 2010).

2.2.2.6 Klasik Sainte-Lague Yöntemi

Fransız Sainte-Lague tarafından geliştirilen Sainte-Lague yönteminin D'Hont yönteminden farkı; D'Hont yönteminde siyasi partilerin ve bağımsızların almış oldukları oyların bölünler serisi 1, 2, 3, ... gibi tamsayılarından oluşurken; Sainte-Lague sisteminde bu bölme serisi 1, 3, 5, ... gibi tek sayılardan oluşmaktadır (Lundell 2005).

Örneğin; 10 milletvekili çıkaracak bir seçim çevresi düşünelim. Bu seçim çevresinde kullanılmış oy miktarı 100 000 olsun. A partisi 48 000, B partisi 30 000, C partisi 11 000, D partisi 7 000, E partisi de 4 000 oy almış olsun. Sıralamalar ve bölmeler sonucunda ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır.

Çizelge 2.3 Klasik Sainte- Lague Yöntemi

Partiler	TGO/1	TGO/3	TGO/5	TGO/7
A	48 000 (1)	16 000 (3)	9 600 (6)	6 857 (8)
B	30 000 (2)	10 000 (5)	6 000 (9)	4 286 (10)
C	11 000 (4)	3 667	2 200	1 571
D	7 000 (7)	2 333	1 400	1 000
E	4 000	1 333	800	571

TGO=Toplam Geçerli Oy

“( )” rakamın büyüklük sıra numarasını göstermektedir.

Bu durumda 10 milletvekili dağılımı belirleninceye kadar büyüklük sırasına giren rakamlar 48 000, 30 000, 16 000, 11 000, 10 000, 9 600, 7 000, 6 857, 6 000 ve 4 256 dır. Bu sonuca göre A partisi 4, B partisi 4, C partisi 1 ve D partisi 1 milletvekilliği kazanırken, E partisi milletvekilliği kazanamamışlardır.

2.2.3 Karma Seçim Sistemleri

Seçim sistemlerinin iki temel türü olan çoğunluk sistemi ile nispi temsil sisteminin sakıncalarını ortadan kaldırmak ve varılmak istenen amaca göre her ikisinin de kaynaştırılması ile karma seçim sistemleri elde edilmiştir (Varlık ve Ören 2001). Bu sistemin temel özelliği parti listelerinin uygulandığı geniş çevreleri ile tek sandalyeli seçim çevrelerini bir araya getirmesidir. Karma Seçim sisteminde milletvekili sayısının ne kadarının çoğunluk esasına, ne kadarının da nispi temsil sistemine göre belirleneceği her ülkeye göre değişmektedir. Bu sistem uzun bir süreden beri Almanya’da uygulanmaktadır. Son yıllarda yapılan seçim sistemi reformlarında da bu yaklaşım benimsenmiştir (Özkan 2007)

2.3 Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri

Cumhuriyet’in kuruluşundan çok partili hayata geçiş döneminin başladığı 1946 yılına kadar ülkemizde iki dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. İki dereceli seçim sisteminde, seçmenler önce ikinci seçmeni seçerler. İkinci aşamada ise seçilmiş olan ikinci seçmenler de milletvekillerini seçerler. Haziran 1946 tarihinde çıkarılan Kanun ile tek dereceli seçim sistemine geçilmiş (seçmenlerin temsilcilerini doğrudan seçmeleri) ve demokratik koşullarda serbest seçimlerin yapılmasına olanak sağlayan ilk Milletvekili Seçimi Kanunu çıkarılmıştır. 1946 yılında çok partili hayata geçiş ile birlikte ülkemizde pek çok değişik seçim sistemleri uygulanmıştır.

Çizelge 2.4 Türkiye’deki Milletvekili Genel Seçimlerinde Uygulanan Seçim Sistemleri

Seçim Yılı	Uygulanan Seçim Sistemi
1923	İki Dereceli Seçim Sistemi
1927	İki Dereceli Seçim Sistemi
1931	İki Dereceli Seçim Sistemi
1935	İki Dereceli Seçim Sistemi
1939	İki Dereceli Seçim Sistemi
1943	İki Dereceli Seçim Sistemi
1946	Liste Usulü Çoğunluk Sistemi
1950	Liste Usulü Çoğunluk Sistemi
1954	Liste Usulü Çoğunluk Sistemi
1957	Liste Usulü Çoğunluk Sistemi
1961	Çevre Barajlı d’hont Sistemi
1965	Milli Bakiye Sistemi
1969	Barajsız d’hont Sistemi
1973	Barajsız d’hont Sistemi
1977	Barajsız d’hont Sistemi
1983	Çifte Barajlı d’hont Sistemi
1987	Çifte Barajlı d’hont Sistemi+ Kontenjan Usulü
1991	Çifte Barajlı d’hont Sistemi+ Kontenjan Usulü
1995	Ülke Barajlı d’hont Sistemi
1999	Ülke Barajlı d’hont Sistemi
2002	Ülke Barajlı d’hont Sistemi
2007	Ülke Barajlı d’hont Sistemi
2011	Ülke Barajlı d’hont Sistemi
2015	Ülke Barajlı d’hont Sistemi

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

2.4 Literatürdeki Çalışmalar

Küskü (2006), 2002 Milletvekili Genel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Aldıkları Oy Oranlarının İllere Göre Dağılımı ve Bunun Sosyo-Ekonomik Nedenleri adlı çalışmasında 2002 milletvekili genel seçiminde ortaya çıkan sonucun sosyoekonomik nedenleri illerin kendine özgü özelliklerini de göz önünde bulundurarak ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmasının sonucunda, 2002 milletvekili genel seçiminde seçmen için oy verecek partiyi seçerken eğitim sorunları, sağlık, din, istihdam, iş güvencesi, üretim, iletişim ve ulaşım gibi sosyoekonomik nedenlerin etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özgül (2002), Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi adlı çalışmasında, seçim sistemlerini ve yöntemlerini tanıtmaya çalışmış, ardından Türkiye'nin seçim deneyimlerini seçim sistemi ve yöntemleri bakımından irdelemiştir. Son olarak da, Türkiye için uygun bir seçim sistemi arayışı ile tartışma ve önerileri değerlendirmiş ve bir seçim modeli önerilmiştir. Önerilen sistem iki parti tercihli, %15 barajlı, tercihli liste uygulama ve azalan sayılı çarpan usullü nispi sistemdir.

Buran (2005) Seçim Sistemleri ve Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Sistemi Önerisi adlı eserinde, seçim konusunu iki ayrı boyutta ele almıştır. Birinci boyutu çoğu yazar tarafından ele alınan seçimler, seçim sistemleri ve Türkiye'de seçimlerden oluşan kuramsal boyutu olmuştur. İkincisi ise daha az sayıda yazar tarafından girilen; sistemleri oluşturma çabası olmuştur. Bunu yaparken değişik yöntem ve tekniklerden yararlanmış; seçimlerin demokratik amaç, anlayış ve ilkelerine uygun, ülkemizin nitelik ve ihtiyaçları da gözetilerek yeni bir seçim sistemi önermiş ve kamuoyunun tartışmasına açmıştır.

Ercins (2007) Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı adlı eserinde seçmen tercihini etkileyen değişkenleri, ekonomik ve ekonomik olmayan değişkenler olmak üzere iki bölüme ayırmıştır. Ekonomik değişkenleri ekonomik oy verme teorisi çerçevesinde açıkladıktan sonra Türkiye'deki seçmenin, bu teori çerçevesinde sergilediği tutum, çeşitli çalışmalar yardımıyla değerlendirmiştir. Ekonomik olmayan değişkenleri; parti kimliği, toplumsal bölünmeler, değerler ve sosyo-demografik değişkenler olarak ifade etmiştir. Değerler; güncel sorunlara yaklaşım, dindarlık düzeyi ve etnik kimlik olarak; sosyo-demografik değişkenler ise, yaş, cinsiyet ve eğitim olarak kabul edilmiş ve bu değişkenler yardımıyla Türk seçmen profili analiz edilmeye çalışılmıştır. Sosyo-demografik değişkenler göz önüne tutulduğunda yaşın, ideolojik partiler hariç, diğer partiler arasındaki tercihte önemli bir unsur olarak düşünüldüğü istatistiksel olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitim düzeyinin seçmen profilini açıklamada iyi bir gösterge olmadığı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, seçmenlerin oy verme davranışlarının birçok nedene bağlı olduğu söylenebilir. Bu nedenlerden özellikle ekonomik şartların oy verme davranışları üzerine olan etkisi önemlidir.

3. SOSYOEKONOMİK GÖSTERGELER

Her toplumda bireyler bir aileye, din ve mezhep grubuna, toplumsal tabaka ve sınıfta, toplumsal, siyasal ve kültürel bir etkileşim ağının içine doğmaktadırlar. Belirli özellikleri içeren bu niteliklerin etkilerinin yanı sıra birey küçük yaştan itibaren ya okul çevresinde ya da iş ortamı içerisinde, yani doğduğu çevrenin dışında çeşitli toplumsal etki ve deneyimlerin etkisi altında kalmaktadır. Deneyimler ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek çeşitli eğilimler ve tutumlar, bireyin olgunluk çağındaki siyasal eylemlerinin belirleyicisi sayılacaktır. (Kahraman 2011).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde siyasal iktidarın belirlenmesinde seçmen davranışı en önemli faktördür. Seçmen davranışı, bir toplumun üyelerinin kendilerini yönetecek olan kişileri seçme işlemi olmasıyla beraber doğrudan ya da dolaylı olarak kamu politikalarını etkileme amacı ile katıldıkları ortak işlevleri de kapsamaktadır. Seçmenler iktidarların geçmişte ve günümüzde yaptığı faaliyetleri değerlendirerek, kendilerine en çok fayda sağlayan partilere oy vermektedir (Eriş 2009). Çünkü partilerin iktidara gelmeleri ve siyasal sürecin düzenli olarak işleyişi seçmenlerin tercihlerine bağlıdır (Torlak ve Polat 2008).

Seçmen, oy verme kararını verirken birçok sosyoekonomik faktörlerden etkilenmektedir. Her toplumsal yapı farklı sosyoekonomik özelliklere sahip olduğundan aynı toplum içinde dahi bireylerin farklı sosyoekonomik özelliklerinin olması toplumdan topluma farklı sosyal ve siyasal davranışların oluşumuna neden olmaktadır.

Eğitim sorunları, işsizlik, gelir, kentleşme, yaş, meslek, cinsiyet gibi temel sosyoekonomik nedenler hem seçmenler açısından hem de seçime katılacak olan siyasi partiler açısından son derece önemlidir. Böylelikle siyasi seçimler, seçmenler açısından en temel ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılama aracı olarak görülmekte ve aynı zamanda bu durum siyasal partilerin de parti politikalarını belirlenmesini sağlamaktadır (Küskü 2006).

Bu çalışmada, siyasi partilerin milletvekili seçimlerinde iller düzeyinde oy oranların üzerinde etkisi incelenecek değişkenler; eğitim durumu, kişi başına düşen milli gelir, işsizlik oranı ve kentleşme oranıdır.

3.1 Eğitim Düzeyi

Eğitimin planlı, bilinçli ve etkili şekli okul yoluyla gerçekleştirilir. Okul bazen ülke içinde egemen güçlerin aracı olurken, bazen devlete itaat duygusunun benimsetilmesinin, bazen ulus bilincinin kazandırılmasının, bazen de kültürel bir devrimin gerçekleştirilmesinin aracı olarak birçok siyasal ve sosyal fonksiyon icra etmektedir. Yapılan araştırmalar eğitiminin içeriğinden bağımsız olarak bir siyasal tercih yaratmadığını, ancak içeriğiyle böyle bir siyasal kişiliğin oluştuğunu göstermektedir (Sitebölükbaşı 2001).

Eğitim, sadece insanlığın ortak malı olan bilginin iletilme ve zihni yeteneklerin geliştirilme aracı değildir. Aynı zamanda her kültürün kendine özgü değerlerinin, davranış biçimlerinin yeni kuşaklara geçirilmesi de geniş ölçüde eğitim yolu ile sağlanır. Eğitimin bu ikinci yönü önemli siyasal sonuçlar yaratacak niteliktedir. Ayrıca her ülke için değişen derecelerde olmak üzere eğitim programlarının doğrudan siyasal bir yönü de vardır. Burada üzerinde durulması gereken nokta, eğitimin hangi yönü ile siyasal davranışı etkilediğidir. Eğitimin etkilediği bu yönler tespit edilmeden bilgi ile siyaset arasında kesin bağlantı kurmaya imkân yoktur (Baykal 1970). Çünkü siyasal hayata katılıp katılmama bir siyasal tercih sorunudur ve bir siyasal karara bağlıdır. Bu bakımdan, eğitim ile siyasal katılma arasında kurulan ilişkiden eğitimin, siyasal seçimin özünü de etkilediği sonucu çıkarılmak istenebilir (Gümüş 2006).

Eğitimin siyasal davranış üzerindeki etkisi iki ayrı türden söz konusu olabilir. Birincisi duygusal ve bilişsel siyasal kültürün içeriğini bireye aktararak bireyin inanç ve tutumlarını sağlamlaştırabilir. İkinci olarak eğitim gören bir kimse siyasal katılmanın istenilen bir davranış olduğuna inanabilir ve siyasal sistem hakkında daha çok bilgiye sahip olması dolayısıyla da siyasal faaliyetlerde bulunmak için kendini daha yetenekli ya da hazırlıklı hissedebilir (Turan 1977).

Çağdaş ülkelerde eğitim, siyasal değerlerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle “siyasal sosyalleşme” de önemli görevler üstlenen eğitim, bireyleri toplumsal yaşama hazırlar ve topluma adapte etmeye çalışır. Aynı zamanda bireylerin siyasal bilinç düzeylerini arttırarak onların siyasal tercihlerini oluşturmalarına katkıda bulunur. Böylece eğitim, hem bireylerin siyasete daha aktif katılımını sağlayan etkenlerden biri olurken hem de bireylerin siyasal görüşlerinin oluşmasında çok önemli görevler üstlenmektedir. Bu nedenle de bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe siyasal tercihlerinde değişiklikler ortaya çıkabilmektedir (Altan 2011).

Eğitim düzeyine bağlı olarak ortaya çıkan siyasal katılma biçimleri içinde açık oturumlar, gösteri yürüyüşleri, bildiriler daha çok yükseköğretim öğrencilerinin yaptıkları faaliyetlerdir. Siyasal parti yöneticiliklerine de daha çok eğitim düzeyi yüksek olan kişiler egemendir (Sitembölükbaşı 2001).

3.2 Gelir

Seçmenlerin gelir düzeyi; siyasal beklentileri şekillendirme, bilgi alma olanaklarını artırma, siyasal katılım araçlarını daha etkin kullanma, daha iyi eğitim olanaklarından yararlanma imkânı sağlama sonuçları bakımından, siyasi katılımın düzeyi ve biçiminde önemli bir rol oynar (Yılmaz 2013).

Gelir ile siyasal katılma arasında eskiden beri gözlenmiş bir ilişki vardır. Baykal (1970), Amerika’da yapılan incelemelere dayanarak, gelir miktarındaki artışlar ile birlikte oy verenlerin oranının da artacağını, fakat gelir seviyesi yükseldikçe oy verme oranının artış hızının düştüğünü belirtmektedir. Ancak daha sonra başka ülkelerde yapılan araştırmalar, bireylerin geliri yükseldikçe oy kullanma eğilimlerinin artacağını her zaman ve her yerde doğru olmayacağını göstermiştir. Bireylerin gelir düzeyi yükseldikçe, daha üst düzeydeki siyasal davranış türlerine doğru bir kayma olabilmektedir. Gelir düzeyinin artış kişiyi siyasal olayları daha yakından takip etme seçilecek kişi olabilme imkânı sağlayabilir (Yücekök 1987).

Abadan ve Yücekök (1966) oy vermeye karşı en büyük ilginin üst ve alt gelir gruplarından geldiğini, orta gelir gruplarının ise oy vermeye daha az ilgili olduklarının belirtmektedir. Üst gelir grupları siyasi olaylar hakkında sahip oldukları yüksek ilgi ve bilgi düzeyi ve olaylardan haberdar olma yeteneği, onların günlük olaylarla kendi çıkarları arasında ilişki kurmalarına imkân vermekte ve bu nedenle bu gruplarda oy vermeye karşı yüksek bir ilgi duyulmaktadır. Diğer yandan güç hayat şartları ve ağır geçim sıkıntısının baskısını duyan ekonomik düzeyi düşük gelir grupları, eğitim düzeyleri düşük de olsa, seçimleri mevcut durumlarının düzeltmenin ve daha iyi bir gelir düzeyine ulaşmanın bir aracı olarak kullanmak istemektedir. Bunlara karşılık orta gelir grupları ilgiye değer bir kayıtsızlık ve çekimserlik içinde bulunabilmektedirler.

Bu belirlemeler, siyasete gelir düzeyi yüksek seçmenlerin yönlendirmesine neden olabilmektedir. Ancak siyasetin tabana yayılması ve siyasallaşma sürecinin sağlıklı bir biçimde işlemesi siyasette oluşacak sağlıklı bu yapıyı ortadan kaldıracak ve daha geniş kesimlerin siyaset ve yönetim üzerinde etkili olmasının sağlayacaktır (Çukurçayır 2002).

3.3 İşsizlik

Seçmen davranışını şekillendiren birçok sosyolojik, psikolojik, kültürel ve ideolojik faktörler vardır. Ama belki de bunlar içinde ekonomik faktör çok daha önemli ve belirleyicidir. Seçmenin davranışlarını değiştiren birtakım ekonomik değişkenlerin içinde, işsizlik oranlarındaki artış veya düşüş, kişi başına düşen gelir ve enflasyon etkili olabilmektedir. Daha da fazlası, kişilerin ekonomik gelirleri ülke koşullarına göre farklılık gösterse de, genel olarak seçmenlerin, ekonomik düzenin tamamına odaklandığı da bir gerçektir. Seçmenlerin siyasi tercihleri, kendi ekonomik durumlarına ve ülke ekonomisinin değişkenlik gösterebilmektedir. Yine, oy verirken geleceği göz önünde bulundurmaktan çok geçmişteki ekonomik durumu dikkate aldıkları ifade edilebilmektedir. İnsanlar geleceği göz önünde bulundururken ilgili partinin programına ve seçim kampanyasında vaat ettiklerine faaliyetlerine bakmaktadırlar (Ercins 2007).

Türkiye gelişmekte olan tüm ülkelerde olduğu gibi işsizlik sorunu ile karşı karşıyadır. Bu sorun seçmenlerin tercihlerinde rol oynamaktadır. Ülkemizde işsizlik en önemli bir sorundur. Genç nüfusun artışı ile birlikte işsizlik sorunu büyümektedir (Kahraman 2007).

Seçmenin oy verme davranışı ile ekonomik durumu arasındaki ilişkiyi inceleyen en önemli hipotezlerden biri sorumluluk hipotezidir. Sorumluluk hipotezinde, bireyler piyasada oluşan ekonomik koşullara ilişkin sorumluluğu siyasal iktidara yüklerler. Bu açıdan, siyasal iktidarlar işsizlik ve enflasyon oranları yüksek seyrediyorsa cezayı, düşük düzeylerde seyrediyorsa ödülü hak ederler. Ayrı ideolojilere sahip iki partinin bulunduğu ülkelerde seçmenler oy kullanırken ya düşük enflasyon oranını ya da işsizlik oranını tercih ederler. Swank tarafından geliştirilen başka bir hipoteze göre, ister iktidarda isterse muhalefette olsun, yüksek işsizlik oranları sol partilerin, yüksek enflasyon oranları ise sağ partilerin popülerliğini artırmıştır (Çinko 2006).

3.4 Kentleşme Oranı

Uygarlık tarihinin ortaya çıkardığı bir olgu olan kent sosyoekonomik ve siyasal iktidar mücadelelerin yaşandığı mekândır. Bu anlamda kent; kenti oluşturan nüfus, farklı üretim biçimleri ve siyasal iktidar aygıtının kendi aralarındaki etkileşim süreçlerinin belirlediği bir merkezdir. Kentlerin ortaya çıkma, gelişme ve değişme süreci kentleşme kavramı ile ifade edilmektedir. Evrensel bir olgu olan kentleşme, toplumların siyasal, ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmelerin hem ürünü hem de belirleyicisidir (Tosun ve Tosun 1995). Bu anlamda kentleşme; sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi süreci olarak tanımlanmaktadır (Keleş 2002).

Modern toplum, kitle toplumdur. Bir Alman atasözünde söylendiği gibi “Kent havası insanı özgür kılar”. Demokrasi de Antik Yunan’da olduğu gibi kent merkezlidir. Dolayısıyla kentli insan siyasal davranışı olan insandır. Siyasal düşünebilen insandır. Kentleşme bu açıdan siyasal katılmayı önemli ölçüde etkileyen değişkenlerden biridir (Görmez 1997). Çünkü örgütlü demokrasi, kentsel yaşamın bir ürünüdür. Kentleşme ve siyasal katılma arasındaki ilişkiyi açıklamada, merkez-kenar ve kent-kır ayrımları önemlidir. Kentte yoğunlaşma, yüksektir. Toplumsal etkileşimin farklılaşması, yoğun iletişim ve grup dinamikleri kente özgü niteliklerdir ve bu nitelikler kentlilerin siyasal yaşama daha fazla katılımını sağlarlar. Kırsal alanda, bireyin nasıl davranacağı daha kesin çizgilerle belirlenmiştir. Kentsel yaşam, sağladığı eğitim imkânı ve ikincil grup faaliyetlerinden dolayı, siyasal gelişmeleri izleme ve siyasal kararlara katılma yönünden kırsala oranla daha geniş bir çevre oluşturmaktadır. Bu durum siyasal katılmaya özendirici sonuçlar çıkarmaktadır (Kalaycıoğlu 1983).

Büyük kentte, kasabada ya da köyde oturan insanların siyasal yaşama aynı biçimde ve özellikle de aynı düzeyde katılmadıkları gözlenmektedir. Büyük kentteki katılma daha bağımsız ve daha bilinçli iken, kırsal kesimdeki katılım çoğunlukla bağımlıdır. Küçük yerleşme birimlerindeki aile ilişkileri ve dayanışma bir yandan, bazı durumlardaki toplumsal güçlerin etkisi öte yandan, kişinin bağımsız katılımını zorlaştırmaktadır. Türkiye’de her zaman kırsal kesimdeki seçime katılma oranının kentsel kesimlere göre yüksek oluşu da bu nedenden kaynaklanmaktadır (Kışlalı 2010).

4. REGRESYON ANALİZİ

Araştırmalarda değişkenler arasındaki sebep-sonuç ilişkisinin incelendiği istatistiksel yöntemlerin başında regresyon analizleri gelmektedir. Regresyon Analizi, bir veya birden çok bağımlı değişken (Y) ile bir veya daha fazla bağımsız değişken (X) arasındaki ilişkiyi tespit etmek ve bu ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için sayısal hâle getirmekte kullanılan analiz tekniğidir.

Regresyon analizi, istatistikte iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin modellenmesinde kullanılan bir tekniktir. Regresyon analizinde değişkenler arasındaki ilişki matematiksel bir fonksiyonla ortaya konurken, Regresyon katsayılarındaki işaretler değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü de belirtir, fakat ilişkinin derecesi hakkında bir bilgi vermez. Bu yüzden modelde yer alan bağımsız değişken veya değişkenlerin, bağımlı değişkendeki değişmeleri açıklama oranının bilinmesi, modelin uygunluğu konusunda bir ölçü oluşturur (Güriş ve Çağlayan 2000).

Regresyon analizi ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığını belirlenebilir. İlişki varsa bu ilişkiyi ifade eden matematiksel modelle tahmin yapılabilir.

Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında kurulan matematiksel model doğrusal ise bu değişkenler arasındaki regresyona doğrusal (linear) regresyon, doğrusal değil ise doğrusal olmayan (nonlinear) regresyon denilmektedir (Özdamar 2004).

4.1 Basit Doğrusal Regresyon Modeli

Basit doğrusal regresyon modeli sadece bir bağımsız değişken içeren modeldir ve aşağıdaki gibi ifade edilir.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \varepsilon$$

Y: Bağımlı (açıklanan) değişken

X: Bağımsız (açıklayıcı) değişken

β_0 : Sabit olup, $X=0$ olduğunda Y'nin aldığı değerdir.

β_1 : Regresyon katsayısı olup, X' in kendi birim cinsinden 1 birim değişmesine karşılık, Y'de kendi birimi cinsinden meydana gelecek ortalama değişme miktarını ifade eder, eğimdir.

ε : Hata terimi.

4.1.1 En Küçük Kareler Yöntemi (EKKY)

Değişkenler arasındaki ilişkilerin araştırılması için en uygun ve uygulaması en kolay olan parametre tahmin yöntemi En Küçük Kareler Yöntemi'dir. En Küçük Kareler Yöntemi, gerçek birimleri ile bu birimlerin tahmin değerleri arasındaki farkların toplamını minimum yapma işlemidir (Genceli 2001, Köksal 2003).

$$\sum (e)^2 = \sum (y_i - \hat{y}_i)^2 = \min$$

Parametre kestirimi için kullanılan En Küçük Kareler Yöntemi; hata terimlerinin normal dağılım göstermesi, ortalamasının sıfır olması, varyansın sabit olması ve hataların birbirinden bağımsız olması varsayımları ile değişkenlerin hatasız bir şekilde ölçülmesi varsayımlarına dayanmaktadır.

Oluşturulan modelin geçerliliğini araştırmak regresyon çözümlemesinin önemli bir adımıdır. Tahmin modelinin gerçek modele ne kadar yaklaştığını belirleyebilmek için kullanılan En Küçük Kareler Yönteminin regresyon çözümlemesinin bu varsayımlarını sağlayıp sağlamadığının kontrolünün yapılması gerekmektedir. Bu varsayımlardan birisinin sağlanamaması durumunda En Küçük Kareler Yöntemi yapılan tahminler yanlı, tutarsız veya etkisiz olmakta ve böylece ilgili anlamlılık testleri geçerliliğini yitirmektedir (Albayrak 2006).

4.2 Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli

Araştırmalarda, çalışılan konunun niteliği dikkate alındığında çoğu kez bağımlı değişkeni etkileyen iki veya daha fazla açıklayıcı değişkene gerek duyulmaktadır. Bundan dolayı basit doğrusal regresyon modeli birçok durum için uygulamalarda yetersiz kalabilmektedir. Birden çok açıklayıcı değişkenli modeller çoklu doğrusal regresyon modeli olarak adlandırılmaktadır.

Çoklu doğrusal regresyon, bağımlı değişken ile iki ve daha fazla bağımsız değişken arasındaki neden sonuç ilişkilerini doğrusal bir modelle açıklamak ve bu bağımsız değişkenlerin etki düzeylerini belirlemek için yararlanılan bir yöntemdir (Özdamar 2004).

Genel olarak Y bağımlı değişkeninin k bağımsız değişkenli;

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_k X_{ik} + \epsilon \quad (i= 1, 2, \dots, n)$$

Denklemini, k bağımsız değişkenli çoklu doğrusal regresyon olarak tanımlanır. Burada β_0 bağımsız değişkenlerin değerinin sıfır olduğu durumda, bağımlı değişkenin alacağı tahmini ortalama değeridir. β_j parametreleri regresyon katsayıları olarak adlandırılır.

Anakütleden bir rastgele örneklem için çoklu regresyon modeli, değerleri β_i anakütle parametreleri için örneklem tahminleri ($\hat{\beta}_i$) değerleri olmak üzere şu şekilde ifade edilmektedir.

$$\hat{y}_i = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{i1} + \hat{\beta}_2 X_{i2} + \dots + \hat{\beta}_k X_{ik} + e_i \quad (i= 1, 2, \dots, n)$$

Bağımlı değişkenin gerçek değeri (y) ile regresyon modeli ile tahmin edilen değeri ($\hat{y}$) arasındaki fark ($e_i = y - \hat{y}$) hata terimidir. Model tahmininde amaç e_i hata terimini minimum yapacak β_0 ve β_i katsayılarını tahmin etmektedir.

Çoklu doğrusal regresyonda iki genel amaç vardır. Bunlardan biri bağımlı değişkeni etkilediği belirlenen değişkenler vasıtasıyla bağımlı değişkenin değerini tahmin etmek, diğeri; bağımlı değişkeni etkilediği düşünülen bağımsız değişkenlerden hangisinin veya hangilerinin bağımlı değişkeni daha çok etkilediğini bulmak ve aralarındaki ilişkiyi tanımlamaktır (Alpar 2003).

4.2.1 Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinde Parametrelerin Tahmini

Çoklu doğrusal regresyonda parametre tahminleri EKKY (En Küçük Kareler Yöntemi) ile yapılır. EKKY'nin varsayımları:

1. Her X_i değeri için hata terimleri normal dağılıma sahiptir. Yani X_i değeri için hata teriminin değerleri kendi ortalamaları etrafında simetrik bir bölünme gösterir.

$$\varepsilon \sim N(0, \sigma^2)$$

2. Çoklu regresyon modellerinde hata terimlerinin beklenen değeri 0 dır.

$$E(\varepsilon_i/X) = 0$$

3. X_i değerleri veri iken hata teriminin varyansı tüm gözlemler için aynıdır, yani sabit varyans söz konusudur.

$$\text{Var}(\varepsilon_i/X_i) = E(\varepsilon_i^2/X_i) = \sigma^2$$

4. Hata terimleri arasında otokorelasyon (ardışık bağımlılık) yoktur. Bir dönemdeki hata terimi değeri, bir sonraki dönemdeki hata terimi değerinden etkilenmez ve aynı şekilde bir dönemdeki hata terimi değeri bir önceki hata terimi değerinden etkilenmez. Hata terimleri birbirinden bağımsızdır.

5. Hata terimi ϵ_i ile X_i 'nin arasında herhangi bir ilişki yoktur. Ortak varyansı sıfırdır.
 $E(\epsilon_i, X_i) = 0$

6. Açıklayıcı değişkenler arasında basit doğrusal ilişki bulunmamaktadır. Bağımsız değişkenler arasındaki basit doğrusal korelasyon katsayılarının 0 veya 0'a çok yakın olması şartı şeklinde açıklanabilen bu varsayıma istatistikte Çoklu Doğrusal Bağlantı olmama durumu adı verilmektedir (Gujarati 2012).

7. Regresyon modelinde kuruluş sapması ya da hatası bulunmamalıdır. Bağımsız değişkene ait değerler hatasız olarak ölçülür. Ancak istatistikî ilişkilerin ifadesinde hiçbir zaman kesinlik olmaması sebebiyle hiçbir ölçüm işlemi de mükemmel değildir. Varsayım itibariyle ölçüm hataları önemsenmez (Alpar 2003).

4.2.2 Çoklu Doğrusal Regresyonda Model ve Parametrelerin Sınanması

Regresyon modelindeki bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında ilişkinin varlığı, eğer bir ilişki var ise bu ilişkinin gücü, değişkenler arasındaki ilişkinin türü, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne kadar etkilediği ve kurulan modelinin anlamlılığı çoklu regresyon analizi ile cevaplanabilir.

Çoklu regresyonda, regresyon sabiti dışındaki bütün parametrelerin anlamlı olup olmadığını, yani açıklayıcı değişkenlerin, açıklanan değişken üzerinde etkili olup olmadıklarını anlamak için F testi uygulanmaktadır (Tarı 2010)

$$H_0: \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_k = 0$$

$$H_1: \beta_1 \neq \beta_2 \neq \dots \neq \beta_k = 0$$

Çizelge 4.1 Çoklu Doğrusal Regresyonda Varyans Analizi

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	Test İstatistiği
Regresyon	k	$\sum_{j=1}^k (\hat{y}_i - \bar{y})^2 = RKT$	$RKO = \frac{RKT}{k}$	$F_h = \frac{RKO}{HKO}$
Hata	n-k-1	$\sum_{j=1}^k (y - \hat{y})^2 = HKT$	$HKO = \frac{HKT}{n-k-1}$	
Genel	n-1	$\sum_{j=1}^k (y_j - \bar{y})^2 = GKT$	$GKO = \frac{GKT}{n-1}$	

Regresyon modeli ile elde edilecek hesaplamalara bağlı olarak, varyans analiz tablosunda elde edilecek F_h değeri ile anlamlılık düzeyine (α) ilişkin tablo değeri ile karşılaştırılır.

$F_h \leq F_t$ ise model anlamlıdır.

$F_h > F_t$ ise model anlamlı değildir.

Model anlamlı bulunduğu anda, regresyon modelindeki bağımsız değişkenlerden en az birinin α anlamlılık düzeyinde bağımlı değişken üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenir.

Bilgisayar programları aracılığıyla yapılan regresyon analizlerinde, modelin anlamlılığı (significance) değeri, belirlenen anlamlılık (α) değerinden küçük ise model anlamlıdır. Büyükse model anlamlı değildir.

Regresyon modelinin bütün olarak anlamlılık testi yapıldıktan sonra, modeldeki bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin anlamlılıkları ayrı ayrı test edilir.

$$H_0: \beta_i = 0$$

$$H_1: \beta_i \neq 0$$

$$t = \frac{\beta_j}{sh(\beta_j)}$$

$t_h \leq t_t$ ise katsayı anlamlıdır. İlgili bağımsız değişken bağımlı değişken üzerinde etkilidir.

$t_h > t_t$ ise katsayı anlamlı değildir. İlgili bağımsız değişken bağımlı değişken üzerinde etkili değildir.

5. SİYASİ PARTİLERİN İLLERDEKİ OY ORANLARININ BELİRLEYİCİLERİ

Sosyoekonomik özellikler; bireyin kişisel ve içinde yaşadığı toplumun özelliklerini ifade eder. Bu özellikler bireyin hayattaki davranışlarını, kararlarını ve yaşamını şekillendirebilir. Kişilerin; gelir, yaş, meslek, eğitim, cinsiyet, yaşadığı yerleşim yeri türü, içinde yaşadığı toplumun özellikleri vb. durumlar siyasal davranışı etkileyen özellikler olarak araştırmalarda incelenmektedir. Bu çalışmada; Türkiye’de iller düzeyinde, 1987-2015 yılları arasında yapılmış olan dokuz milletvekili genel seçimlerinde, mecliste temsil edilen siyasi partilerin ve mecliste temsil edilemeyen siyasi partilerin toplam oy oranları üzerinde, açıklayıcı değişkenler olarak belirlenen; lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı, kişi başına düşen milli gelir (\$), işsizlik oranı, kentte yaşayan seçmen nüfus oranı değişkenlerinin etki durumu regresyon analizi ile incelenmiştir.

İller düzeyinde, siyasi partilerin oy oranlarının açıklanmasında başka açıklayıcı değişkenler de olabilir. Örneğin, siyasi partilerin milletvekili adaylarının, siyasi partilerin oy oranları üzerinde etkisi vardır. Bu durumun modelde açıklayıcı değişken olarak yer alması gerekir. Milletvekili adaylarının, seçmen kitlesi üzerinde ilgili siyasi partinin oyları üzerindeki etkisine ilişkin kabul edilebilir bir ölçü mevcut değildir. Bundan dolayı, modelde bağımsız değişken olarak tanımlanamamıştır.

Bu çalışmanın kapsamı, iller düzeyinde, seçmen kitlesinin genel özelliklerine ilişkin dört açıklayıcı değişkenle, siyasi partilerin oy oranları arasındaki ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiş ve sınırlandırılmıştır.

5.1 1980 Askeri Darbesi ve Sonrası Siyasi Hayat

Türkiye’de 12 Eylül 1980 öncesinde ülkenin ekonomik durumu, toplumsal ve siyasi yapısı iyi durumda değildi. Ülkenin her alanında kaos ortamı hakimdi. İşsizlik ciddi boyutlara ulaşmış, üretim düşmüş, hayat pahalılığı sürekli artmıştır. Bunun yanı sıra, siyasi yaşamdaki çekişmelerle siyasi partiler arasında artan husumet ve anlaşmazlıklar ülke gündemini kilitlemiştir. Siyasi partiler arasındaki bu anlaşmazlıklar kitleleri de etkilemiş, ülke karanlık bir ortam içerisine sürüklenmiştir. Sağ ve sol terör olayları günden güne artış göstermiş, olaylar kontrol edilemez boyutlara ulaşmıştır. AP iktidarı ülkedeki bu olaylar karşısında çaresiz kalmış, sorunları çözemez duruma gelmiş ve ülke bir iç savaşın eşiğine kadar gelmiştir. Ülkedeki bu gidişat üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Eylül 1980 gününde ülke yönetimine el koymuştur (Karlı 2009).

12 Eylül 1980 günü erken saatlerinde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren’in önderliğinde Türk Silahlı Kuvvetleri Cumhuriyet tarihindeki üçüncü askeri darbesini yapmış ve yurttan sıkıyönetim ilan edilmiştir. Hükümet ve TBMM dağıtılmıştır. Başbakan Süleyman Demirel ve siyasi partilerin başkanları; Bülent Ecevit, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş gözaltına alınmıştır. 16 Ekim 1981 günü bütün siyasi partiler feshedilmiş ve tüm mal varlıkları Hazine’ye aktarılmıştır (Akşin 2007).

Bu dönem içerisinde de, Türk askeri yönetim geleneğine uygun olarak yeni bir anayasa yapılması yoluna gidilmiştir (Günel 2005). Askeri yönetim tarafından hazırlattırılan anayasa, 7 Kasım 1982 tarihinde halk oylamasına sunulmuş ve %91,4 oranında kabul oyu ile onaylandıktan sonra “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” olarak 9 Kasım 1982 tarih ve 17863 Mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni Anayasa, seçimlerin serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve denetim altında, 5 yılda bir yapılmasını hükme başlamıştır. Ayrıca 10 Haziran 1983 tarihinde kabul edilen 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’na göre 1969, 1973 ve 1977 seçimlerinde uygulanan barajsız d’Hondt seçim sistemi kaldırılmış yerine ülke barajlı (%10) ve seçim çevresi barajlı nispi temsil (d’Hondt) seçim sistemi getirilmiştir. 1982 Anayasası ile Cumhuriyet Senatosu kaldırılmış, Millet Meclisi üye sayısı da 400 olarak belirlenmiştir. Bu sayı, 1987 seçiminden önce yasada yapılan değişiklikle 450’ye

çıkartılmıştır (Anonim 2012). Ayrıca 1982 Anayasasında Yirmi bir yaşını dolduran her Türk vatandaşının seçmen olabileceği belirtilmektedir. Ancak 1987 yılında çıkarılan yasa ile Anayasa hükmü değiştirilerek 20 yaşına giren her Türk vatandaşının seçmen olabileceği karara bağlanmıştır (İnt.Kyn.1). 1995 seçimleri öncesi yapılan anayasa değişikliği ile seçmen yaşı 18'e indirilmiş ve seçmen yaşı genişletilmiştir (Gözübüyük 2007).

7 Kasım 1982 halk oylaması ile birlikte Türk halkı Millî Güvenlik Kurulu Başkanı Orgeneral Kenan Evren'i Türkiye Cumhuriyeti'nin yedinci Cumhurbaşkanı olarak seçmiştir (Özdemir 2007).

Bu çalışmada, Türkiye'de iller düzeyinde, 1987-2015 yılları arasında yapılmış olan dokuz milletvekili genel seçimlerinde, mecliste temsil edilen siyasi partilerin ve mecliste temsil edilemeyen siyasi partilerin toplam oy oranları üzerindeki değişimde, aşağıdaki değişkenlerin etki durumu incelenmiştir.

X₁: İllerde lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)

X₂: İllerde kişi başına düşen milli gelir (\$)

X₃: İllerde işsizlik oranı (%)

X₄: İllerde kentteki seçmen nüfus oranı (%)

Çizelge 5.1 Milletvekili Seçimleri ile İlgili Bazı İstatistikler

Seçim tarihi	Toplam kayıtlı seçmen sayısı	Toplam oy kullanan seçmen sayısı	Toplam geçerli oy sayısı	Toplam geçersiz oy sayısı	Seçime katılım oranı (%)	Toplam geçerli oy oranı (%)	Seçime katılan siyasi parti sayısı	Meclise giren parti sayısı	Meclise giren partilerin oy oranları toplamı (%)
06.11.1983	19 767 366	18 238 362	17 351 510	886 852	92,3	95,13	3	3	98,9
29.11.1987	26 376 926	24 603 541	23 971 629	631 912	93,3	97,43	7	3	80,2
20.10.1991	29 979 123	25 157 089	24 416 666	740 423	83,9	97,05	6	5	99,5
25.12.1995	34 155 981	29 101 469	28 126 993	974 476	85,2	96,65	12	5	85,5
18.04.1999	37 495 217	32 656 070	31 184 496	1471 574	87,1	95,49	20	5	80,8
03.11.2002	41 407 027	32 768 161	31 528 783	1 239 378	79,1	96,22	18	2	53,67
22.07.2007	42 799 303	36 056 293	35 049 691	1 006 602	84,1	97,21	14	3	72,81
12.06.2011	52 806 322	43 914 948	42 941 763	973 185	83,1	97,78	15	3	88,82
07.06.2015	53 741 838	46 451 389	45 121 773	1 329 616	86,4	97,13	20	4	95,2
01.11.2015	54 049 940	47 239 370	46 555 267	684 103	87,4	98,6	16	4	97,47

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

Çizelge 5.2 Milletvekili Seçimlerinde Meclise Giren Partilerin Oy Oranları ve Milletvekili Oranları

Seçim Tarihi	Siyasi Partiler																		
	AKP		ANAP		CHP		HP	DSP		DYP		MHP	MDP	RP	SHP	FP	HDP		
	OO	MVO	OO	MVO	OO	MVO	OO	MVO	OO	MVO	OO	MVO	OO	MVO	OO	MVO	OO	MVO	
06.11.1983		45,10	52,75			30,50	29,25					23,30	17,75						
29.11.1987		36,30	64,88							19,10	22,00				24,80	13,11			
20.10.1991		24,00	25,55					10,8	1,55	27,00	39,55			16,90	13,77	20,80	19,55		
25.12.1995		19,60	24,00	10,70	8,90			14,6	13,81	19,20	24,54			21,40	28,72				
18.04.1999		13,20	15,63					22,2	24,72	12,00	15,45	18,00	23,45				15,40	20,18	
03.11.2002	34,30	66,00			18,400	32,36													
22.07.2007	46,60	62,00			20,90	20,36						14,30	12,90						
12.06.2011	49,80	59,45			26,00	24,54						13,00	9,63						
07.06.2015	40,90	46,90			25,00	24,00						16,30	14,54					13,10	14,54
01.11.2015	49,50	57,60			25,30	24,40						11,90	10,7					10,70	7,30

Çizelge 5.3 Seçim Yıllarına ait Analizde Kullanılan Değişkenlerin Değerlerine İlişkin Açıklamalar

Değişken	1987	1991	1995	1999	2002	2007	2011	Haziran 2015	Kasım 2015
X ₁ : Lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	1985 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	1990 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	1990 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	2000 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	2000 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	2007 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	2011 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	2014 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	2014 yılı lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)
X ₂ : Kişi Başına düşen milli gelir (\$)	1987 iller itibariyle kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla	1990 iller itibariyle kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla	1995 iller itibariyle kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla	1999 iller itibariyle kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla	2001 iller itibariyle kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla	2011 yılı kişi başına düşen milli gelir(\$)	2011 yılı kişi başına düşen milli gelir(\$)	2011 yılı kişi başına düşen milli gelir(\$)	2011 yılı kişi başına düşen milli gelir(\$)
X ₃ : İşsizlik oranı (%)	1985 yılı işsizlik oranı(%)	1990 yılı işsizlik oranı(%)	1990 yılı İşsizlik oranı(%)	2000 yılı işsizlik oranı(%)	2000 yılı işsizlik oranı(%)	2008 yılı işsizlik oranı(%)	2011 yılı işsizlik oranı(%)	2013 yılı işsizlik oranı(%)	2013 yılı işsizlik oranı(%)
X ₄ : Kentteki seçmen nüfus oranı (%)	1985 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)	1990 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)	1990 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)	2000 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)	2000 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)	2007 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)	2011 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)	2014 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)	2014 yılı kentteki seçmen nüfus oranı (%)

5.2 1983 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nden sonra Millî Güvenlik Kurulu, faaliyetlerini askıya aldığı siyasi partilerin tamamını 16 Ekim 1981 tarihinde kapatmıştır. 1983 yılının Mayıs ayından itibaren yeni partiler kurulmaya başlanmış, ancak 12 Eylül yönetimi seçimlere sınırlı sayıda partinin katılmasını uygun gördüğünden 6 Kasım 1983 seçimleri; Anavatan Partisi (ANAP), Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) ve HP (Halkçı Parti) olmak üzere üç partinin katılımıyla gerçekleşmiştir (Yücel 2007).

Çizelge 5.4 1983 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy oranı (%)	Milletvekili	
		Sayısı	Oranı
Anavatan Partisi (ANAP)	45,1	211	52,9
Halkçı Parti (HP)	30,5	117	29,3
Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP)	23,3	71	17,8
Bağımsızlar	1,1	-	-
Toplam	100,00	399	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

1982 Anayasası gereği 1983 yılında çıkarılan 2839 sayılı “Milletvekili Seçimi Kanunu” Nispi temsil sistemi öngörmesine karşın, genel baraj ile bölgesel baraj engelleri, bir anlamda küçük partilerin elenerek parlamentoda temsil edilmesini engellemiştir. Çünkü genel baraja göre, tüm ülke genelinde geçerli oyların %10 ve üzeri oranında, bölgesel baraja göre de bir seçim çevresinde elde edilen geçerli oyların, o seçim çevresinden çıkacak milletvekiline bölünmesi ile elde edilecek sayıda oy alamayan siyasi partiler milletvekili çıkaramamıştır. (Öztekin 2007).

6 Kasım 1983 tarihinde yapılan ve katılım oranının %92,3 olarak gerçekleştiği bu seçimlerin Türkiye'nin toplumsal ve siyasal yaşamında ayrı bir yeri vardır. 12 Eylül Askeri Darbesi sonrasında yapılan ilk genel seçimler olma niteliğini taşıyan bu seçimlerde, yüksek katılım oranı gerçekleşmiştir. Kenan Evren başkanlığındaki askeri yönetimin, milletvekili adaylarının tespitinde büyük ölçüde belirleyici rol oynadığı, normal olmayan bir siyasal atmosferde gerçekleşen 1983 genel seçimleri, Türk siyasal yaşamında yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır (Arslan 2007).

Çizelge 5.5 1983 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımı

İPK	ANAP		HP		MDP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	40,6	5	36,9	5	21,7	2	0,8	
2	37,6	2	31,1	1	31,3	1	0	
3	61,1	4	20,4	1	15,6		2,9	
4	33,3	1	33,7	2	33,0	1	0	
5	49,8	2	37,2	2	13,0		0	
6	51,4	14	29,7	6	18,0	2	0,9	
7	50,8	4	22,9	1	24,8	2	1,5	
8	40,4	3	26,4		30,4		2,8	
9	40,2	2	29,6	2	29,4	2	0,8	
10	45,2	3	27,6	2	26,1	2	1,1	
11	48,4	1	28,5	1	23,1		0	
12	44,2	2	29,2		26,6		0	
13	27,8		5,3		65,6	3	1,3	
14	56,0	4	19,4		21,8	1	2,8	
15	53,1	3	31,3		15,6		0	
16	47,4	6	26,7	2	25,9	2	0,	
17	45,4	2	26,6	1	25,1	1	2,9	
18	56,8	3	17,2		26,0		0	
19	44,8	2	32,1	2	23,1	1	0	
20	42,7	2	31,4	2	23,2	1	2,7	
21	32,7	2	42,0	3	25,3	2	0	
22	37,4	2	41,3	2	18,4		2,9	
23	58,6	4	22,0		19,4		0	
24	49,1	2	36,6	1	12,5		1,8	
25	58,8	4	16,6	1	24,6	2	0	
26	51,1	3	29,3	2	17,6		2	
27	41,7	3	34,4	2	23,9	2	0	
28	47,2	3	22,4	1	28,7	1	1,7	
29	55,7	3	23,4		20,9		0	
30	16,1		51,1	2	32,8		0	
31	34,1	2	36,4	3	29,5	2	0	
32	66,2	4	19,8		12,5		1,5	
33	43,4	3	36,2	3	20,4	1	0	
34	45,5	17	34,0	13	19,8	6	0,7	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Çizelge 5.5 (Devam) 1983 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımı

İPK	ANAP		HP		MDP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
35	34,5	5	37,3	8	27,2	3	1,0	
36	24,7	2	34,4	2	33,5	2	7,4	
37	42,3	2	21,1		33,4	2	3,2	
38	56,8	4	23,2	2	17,1	1	2,9	
39	36,0	1	36,9	2	27,1		0	
40	40,3	2	34,7	1	25,0	2	0	
41	43,9	3	38,5	2	17,6		0	
42	56,6	8	21,7	3	19,4	2	2,3	
43	57,4	4	17,5		22,9	1	2,2	
44	53,7	4	32,7	2	9,5		4,1	
45	42,9	5	30,4	2	26,7	1	0	
46	48,7	3	24,5	1	25,3	2	1,5	
47	39,8	2	23,7	1	33,6	2	2,9	
48	37,5	2	31,7	1	29,3	1	1,5	
49	45,8	2	18,8		35,4	1	0	
50	49,9	3	31,1		18,8		0,2	
51	44,3	3	28,6	1	27,1	1	0	
52	45,2	3	34,5	2	20,3	1	0	
53	40,1	2	19,0		31,4	2	9,5	
54	49,5	3	27,7	1	22,8	1	0	
55	46,3	6	28,4	2	23,3		2	
56	34,2	1	29,5	1	36,3	2	0	
57	20,7		44,8	2	34,5	1	0	
58	46,4	3	35,3	3	18,3	1	0	
59	39,5	2	37,3	2	23,2		0	
60	48,3	4	32,8	2	15,6		3,3	
61	50,0	3	26,5	2	20,5	1	3	
62	16,3		63,6	2	20,1		0	
63	34,4	2	27,6	1	38,0	2	0	
64	41,3	2	35,2	1	23,5		0	
65	31,7	2	23,9		44,4	2	0	
66	53,4	3	23,8	1	22,8	1	0	
67	36,9	3	38,9	4	24,2	1	0	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685
TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

1983 yılı milletvekili seçiminde Türkiye genelinde %10 ülke barajını geçerek mecliste temsil edilen partiler: ANAP, HP, MDP'dir. ANAP %45,1 oy oranı ve 211 milletvekili, HP %30,5 oy oranı ve 117 milletvekili, MDP' de % 23,3 oy oranı ve 71 milletvekili ile TBMM' de yer almıştır.

Anavatan Partisinin, Bingöl' de aday listesindeki eksiklikten dolayı, 3 milletvekili yerine 2 milletvekili çıkarmıştır. Bu nedenle Mecliste 400 milletvekili yerine 399 milletvekili seçilmiştir (Anonim 2012)

5.3 1987 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

Seçimlere gidilirken 17 Mayıs 1987'de Anayasa da yapılan değişiklikle seçmen yaşı 21 yaşından 20 yaşına indirilmiş ve 400 olan milletvekili sayısı 450 olarak değiştirilmiştir.

1987 genel seçimlerine gidilirken seçim sisteminde üç önemli değişiklik yapılmıştır. Bunlardan birincisi kontenjan adaylığının öngörülmesidir. Buna göre, altı ya da daha çok milletvekili çıkaracak illerin 4, 5 ve 6 milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde siyasi partiler birer kontenjan adayı gösterebilirler (İnt.Kyn.5). İkinci değişiklik seçim çevrelerinin küçültülmesi, bunların en fazla 6 milletvekili çıkaracak biçimde yeniden düzenlenmesidir. Üçüncü değişiklik ise seçim çevresi barajının yükseltilmesi, 6 milletvekili çıkararak bölge seçim çevresi barajını saptamak için yapılacak bölme işleminin (1) eksiğiyle yapılmasıdır (Boratav et al. 2008).

1987 seçimlerinden kısa bir süre önce, mecliste 5 ve 10 yıllık siyasi yasaklıların tekrar politikaya geri dönmesine olanak sağlayacak olan referandum konusunda yasal düzenlemeler yapıldıktan sonra 6 Eylül 1987 tarihinde halk oylamasına gidilmiştir. Referandum sonucunda Evet oyları %50.16 hayır oyları ise %49,84 oranında gerçekleşmiştir (Çavdar 2004). Bu referandumla yasakları kalkan 12 Eylül 1980 öncesi politikacılarından Bülent Ecevit DSP genel başkanı, Süleyman Demirel DYP genel başkanı, Alparslan Türkeş MÇP genel başkanı ve Necmettin Erbakan da RP genel başkanı olmuştur ve seçimlere katılmışlardır. Bu gelişme sonrası 1988 tarihinde yapılması gereken genel seçim, ANAP genel başkanı ve Başbakan Turgut Özal'ın erken seçim çağrısı ile 29 Kasım 1987 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 5.6 1987 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy Oranı (%)	Milletvekili	
		Sayısı	Oranı (%)
Anavatan Partisi (ANAP)	36,3	292	64,9
Sosyal demokrat Halkçı Parti (SHP)	24,8	99	22,00
Doğru Yol Partisi (DYP)	19,1	59	13,1
Demokratik Sol Parti (DSP)	8,5	-	-
Refah Partisi (RP)	7,2	-	-
Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP)	2,9	-	-
Islahatçı Demokrasi Partisi (IDP)	0,8	-	-
Bağımsızlar	0,4	-	-
Toplam	100,00	450	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

ANAP, SHP, DYP, DSP, RP, MÇP ve IDP olmak üzere 7 siyasi partinin katıldığı ve katılım oranının %93,3 olduğu 29 Kasım 1987 milletvekili genel seçimlerinde 3 siyasi parti %10 ülke barajını geçerek meclise girmiştir. Turgut Özal başkanlığındaki ANAP %36,3 oy ve 292 milletvekili ile iktidar olmuştur. Erdal İnönü başkanlığındaki SHP %24,8 oy ve 99 milletvekili ile Süleyman Demirel başkanlığındaki DYP %19,1 oy ve 59 milletvekili ile meclise girmiştir. Meclis dışında kalan partilerin (DSP, RP, MÇP ve IDP) toplamı da %19,8 oy almıştır.

Çizelge 5.7 1987 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	ANAP		SHP		DYP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	33,89	7	26,93	4	19,18	3	20,00	
2	32,88	4	24,34		23,09		19,69	
3	37,44	4	16,11		25,27	2	21,18	
4	36,65	4	15,26		17,20		30,89	
5	33,20	2	28,39	2	21,07		17,34	
6	39,64	16	29,57	10	14,46		16,33	
7	32,49	3	24,90	1	32,47	4	10,14	
8	28,92	1	30,84	1	28,26	1	11,98	
9	41,10	6	25,30	1	21,40		12,20	
10	37,70	6	23,90	1	22,90	1	15,50	
11	40,60	1	26,90	1	20,30		12,20	
12	28,40	1	15,10	1	29,60	1	26,90	
13	43,80	3	13,20		15,70		27,30	
14	47,19	4	14,44		20,09	1	18,28	
15	41,30	3	18,60		25,30		14,80	
16	36,83	7	19,32	1	26,04	3	17,81	
17	40,50	4	24,80		22,50		12,20	
18	44,00	3	10,20		23,20		22,60	
19	39,00	4	24,10	2	15,10		21,80	
20	35,20	3	26,70	2	24,10	1	14,00	
21	22,90	3	25,50	4	13,30	1	38,30	
22	26,10	2	29,00	2	20,10		24,80	
23	23,60	2	18,90		31,20	3	26,30	
24	39,60	2	33,60	1	9,60		17,20	
25	40,90	6	9,50		26,10	1	23,50	
26	41,52	3	27,69	2	19,53		11,26	
27	36,90	6	29,60	2	17,81		15,69	
28	42,20	3	22,10	2	16,80		18,90	
29	48,70	3	9,50		19,20		22,60	
30	36,00	1	31,50	1	11,00		21,50	
31	30,80	3	32,70	5	20,10	1	16,40	
32	19,30		10,60		60,20	4	9,90	
33	36,00	5	33,90	4	17,60		12,50	
34	39,70	31	29,80	14	11,90		18,60	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685
TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Çizelge 5.7 (Devam) 1987 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	ANAP		SHP		DYP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
35	35,80	8	35,60	10	15,60	1	13,00	
36	29,50	4	20,10	2	22,60		27,80	
37	36,90	4	34,20		7,90		21,00	
38	37,00	8	16,20		24,70		22,10	
39	44,70	1	17,00	2	14,70		23,60	
40	33,40	3	35,70		18,30		12,60	
41	41,40	2	29,20	4	8,90	1	20,50	
42	27,38	12	27,67		19,77	2	25,18	
43	38,40	3	17,00		17,10	2	27,50	
44	36,20	5	15,80	1	27,00		21,00	
45	58,60	4	24,90	2	4,70	3	11,80	
46	33,40	4	23,60	1	28,00	2	15,00	
47	27,80	3	27,70	2	21,30	1	23,20	
48	33,70	2	29,50	2	25,80	1	11,00	
49	34,10	4	19,30		18,40		28,20	
50	33,20	1	20,80	1	22,80	1	23,20	
51	36,00	3	19,20		21,80	2	23,00	
52	39,80	7	21,70		16,60		21,90	
53	31,00	4	18,30		24,00		26,70	
54	34,60	4	14,30		26,70	2	24,40	
55	30,70	4	17,90		30,80	5	20,60	
56	27,90	3	17,30		22,90	2	31,90	
57	30,10	1	22,20	1	22,60	1	25,10	
58	39,29	6	27,46	1	7,28		25,97	
59	33,60	2	31,10	2	19,00		16,30	
60	34,10	4	24,40	2	17,90		23,60	
61	36,80	6	17,00		18,80	1	27,40	
62	19,10		54,80	2	4,10		22,00	
63	36,00	7	15,00		18,50		30,50	
64	39,80	3	29,30		14,40		16,50	
65	25,40	5	14,00		14,10		46,50	
66	45,10	5	18,10		9,50		27,30	
67	24,60	4	16,50		24,90	5	34,00	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685
 TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

5.3.1 1987 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Regresyon analizinde bağımlı değişken, ilgili siyasi partinin illerdeki oy oranlarıdır. Siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünülen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.8’de verilmiştir.

Çizelge 5.8 1987 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	ANAP				SHP				DYP				MDKP			
	b_i		p		b_i		p		b_i		p		b_i		P	
Sabit	38,920		0,000		14,302		0,000		20,644		0,000		22,605		0,000	
X ₁	-2,84*10e ⁴		0,999		0,752		0,113		1,008		0,197		-0,549		0,137	
X ₂	-0,003		0,060		0,002		0,319		-0,002		0,442		-0,001		0,321	
X ₃	-2,257		0,016		0,418		0,688		0,325		0,786		2,759		0,001	
X ₄	0,176		0,041		-0,065		0,599		-0,128		0,346		-0,055		0,570	
F _h	2,425		0,074		2,418		0,058		1,092		0,368		7,953		0,000	
R	0,322				0,367				0,257				0,582			
R ²	0,104				0,135				0,066				0,339			
$\bar{R}^2$	0,061				0,079				0,006				0,296			
DW	1,870				2,357				1,978				1,584			
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
T	0,34	0,50	0,70	0,28	0,34	0,50	0,71	0,29	0,34	0,50	0,71	0,29	0,34	0,50	0,70	0,29
VIF	2,93	1,98	1,41	3,48	2,93	1,98	1,418	3,49	2,93	1,98	1,42	3,49	2,93	1,98	1,42	3,49

1987 yılı milletvekili seçimlerinde, siyasi partilerin illerde aldıkları oy oranlarında bağımsız değişkenlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modellerinde ANAP, SHP ve MDPK (%10 ülke barajını geçemeyen partilerin toplam oyları için) için modeller istatistiksel olarak anlamlı bulunurken; DYP için model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (X_1) değişkeni ANAP, SHP, DYP ve MDPK oyları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\alpha=0,1$).

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) ANAP'ın illerde aldığı oy oranları üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı iken SHP, DYP ve MDPK oy oranları üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ANAP'ın oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni ANAP ve MDPK oyları üzerinde belirleyici olmuştur. ANAP'ın oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, MDPK oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) ANAP'ın oyları üzerinde belirleyici olmuştur. SHP, DYP ve MDPK için bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. ANAP'ın oyları ile illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) arasında pozitif bir ilişki vardır. SHP, DYP ve MDPK oyları ile illerin kentteki seçmen nüfus oranı (X_4) arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

5.4 1991 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

1982 Anayasa oylamasıyla Cumhurbaşkanlığı sıfatını kazanmış olan Kenan Evren'in 6 Kasım 1989 tarihinde görev süresinin dolmasıyla (Tanör 2000) Turgut Özal, 31 Ekim 1989 tarihinde, muhalefet partileri SHP ve DYP milletvekillerinin katılmadığı cumhurbaşkanı seçiminin üçüncü turunda 263 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Turgut Özal Cumhurbaşkanı sıfatıyla ant içtikten ve görevi Kenan Evren'den devraldıktan sonra Yıldırım Akbulut'u yeni hükümet kurmakla görevlendirmiş ve başbakan olarak atamıştır. Böylece 47. Hükümet Yıldırım Akbulut Başbakanlığında kurulmuştur. 15 Haziran 1991 tarihinde yapılan ANAP Kongresi'nde Mesut Yılmaz genel başkanlığa seçilmiştir. Bunun üzerine Yıldırım Akbulut Başbakanlıktan istifa etmiştir (RG. 16.06.1991). 48. Hükümet 23 Haziran 1991 tarihinde Mesut Yılmaz Başbakanlığında kurulmuştur.

20 Ekim 1991 milletvekili genel seçimi 18. dönem meclisinin olağanüstü toplanarak, beş yıllık yasama dönemini doldurmadan 24 Ağustos 1991 tarih ve 3757 sayılı kanunla seçimleri bir yıl erkene alması üzerine gerçekleşmiştir. 48'inci hükümet yeni seçimlere giderken seçim sistemlerinde bazı düzenlemelere gitmiştir (Tanör 1997). 3757 sayılı kanunla yapılan ilk değişiklik, seçim çevreleri barajlarında yapılmış ve iki, üç ve dört milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde uygulanacak seçim bölgesi barajı %25'e düşürülmüş, 5 ve 6 milletvekilliği çıkaracak seçim çevrelerinde ise %20 çevre barajı öngörülmüştür (Yüzbaşıoğlu 1996). Bu düzenlemenin bir sonucu partiler arasında birleşme ve seçim ittifaklarının kurulmasıdır. ANAP'tan ayrılan bazı siyasetçilerin kurduğu Demokrat Merkez Parti, DYP'ye, SHP'den ayrılanların kurduğu HEP seçimlere katılmanın gerektirdiği koşulları yerine getiremediğinden SHP ile işbirliğine yönelmiştir. Buna benzer işbirliği sağ partiler arasında da olmuştur. Refah Partisi ile barajı aşma ihtimali olmayan IDP ve MÇP Refah Partisinin listelerinde seçim ittifakı oluşturmuştur (Tanör 1997).

1991 seçimleri öncesinde yapılan diğer bir değişiklik ise, tercihli liste uygulamasının geliştirilmiş olmasıdır. 2389 sayılı Yasa ile seçmenlerin en az o çevredeki milletvekili sayısı kadar tercih oyu kullanabileceklerini hükme bağlamış, Sonra çıkarılan 2370 sayılı kanun tercih oyunu yeniden düzenlemiştir. Seçmenlere, siyasi parti listesindeki adayların, en az yarısı için tercih oyu kullanma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, bir adayın aldığı tercih oylarının hesaba katılabilmesi için, aldığı tercih oylarının sayısının, temsil ettiği siyasi partinin o çevrede elde ettiği toplam oyun % 25'i kadar olması gerektiği hükmü de getirilmiştir. 24 Ağustos 1991 günü 3757 sayılı Kanunla tercih oranı %15'e indirilmiş ve tercihli oyun yalnızca bir kişi için kullanılabilceği hükme bağlanmıştır. Bu sistem 1991 seçimlerinde uygulanmıştır (Gürbüz 1997).

20 Ekim 1991 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimlerine altı siyasi parti katılmıştır. Bu partiler ve seçimde aldıkları oy oranları çizelge 5.9'da verilmiştir.

Çizelge 5.9 1991 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy Oranı (%)	Milletvekili	
		Sayısı	Oranı (%)
Doğru Yol Partisi (DYP)	27,00	178	39,50
Anavatan Partisi (ANAP)	24,00	115	25,60
Sosyal demokrat Halkçı Parti (SHP)	20,8	88	19,50
Refah Partisi (RP)	16,9	62	13,80
Demokratik Sol Parti (DSP)	10,8	7	1,60
Sosyalist Parti (SP)	0,4	-	-
Bağımsızlar	0,1	-	-
Toplam	100,00	450	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

1991 yılında yapılan milletvekili seçimleri sonrasında, illerdeki milletvekili sayısının partilere göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Çizelge 5.10 1991 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	DYP		ANAP		SHP		RP		DSP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	29,96	10	21,17	1	22,06	3	14,68		11,65		0,44	
2	24,93		20,33	4	27,18		24,93		2,08		0,36	
3	36,09	4	22,04	2	14,96		19,08		7,30		0,51	
4	28,18	2	26,58	2	15,34		22,22		2,52		5,12	
5	24,54		22,99		26,16	3	20,01		6,09		0,40	
6	23,26	7	23,63	7	24,63	7	17,64		10,42		0,08	
7	43,26	6	20,10	1	23,16	2	8,83		4,17		0,48	
8	31,42	1	27,68	1	26,38		8,88		5,10		0,72	
9	33,86	4	29,74	2	19,75		6,67		9,62		0,55	
10	34,67	7	24,75		17,10		10,19		12,84		0,46	
11	33,05	1	25,90	1	21,34		10,27		9,31		0,32	
12	27,68	1	17,86		17,93		35,04	2	1,30		0,37	
13	14,00		31,28	2	21,93		29,20	1	2,91		0,87	
14	32,49	3	28,26	2	9,19		17,97		11,60		0,46	
15	38,89	3	21,29		16,40		12,26		10,87		0,47	
16	31,22	8	27,78	4	12,32		13,60		14,65		0,43	
17	34,27	4	24,67		20,75		6,41		13,60		0,43	
18	34,27	1	25,26	1	6,72		29,30	1	5,86		0,53	
19	21,89	1	20,08	1	23,20	1	27,98	2	6,46		0,57	
20	35,43	3	24,41	2	21,28	1	7,25		11,15		0,67	
21	19,97	1	13,99		49,87	7	12,05		2,59		1,56	
22	31,14	2	19,09		20,36		3,82		25,40	2	0,37	
23	33,76	2	18,79		15,50		29,31	2	2,36		0,47	
24	12,84		28,88	1	33,36	2	22,06		2,67		0,37	
25	30,17	2	19,94		8,97		37,04	5	3,38		0,51	
26	34,14	3	22,65	2	19,59		10,18		13,28		0,35	
27	27,48	4	19,21		28,03	5	17,71		7,16		0,40	
28	24,57		36,37	4	16,08		16,35		6,29		0,52	
29	25,20		28,69	1	11,93		30,46	1	3,55		0,37	
30	29,66	1	43,09	1	19,08		6,36		1,05		0,95	
31	28,40	3	19,31		32,03	5	13,74		6,16		0,36	
32	62,72	4	12,17		9,56		12,39		2,92		0,42	
33	31,80	4	23,95	2	28,11	3	8,72		6,83		0,56	
34	18,82	5	27,53	33	18,85	5	16,73	4	17,63	3	0,45	
35	27,58	7	25,58	8	24,50	4	5,97		15,45		0,92	
36	27,01	2	16,94		31,18	3	7,08		17,25		0,73	
37	36,27	2	25,96	2	8,41		13,20		15,40		0,95	
38	21,96		22,84		15,69		31,58	7	7,55		0,35	
39	27,16	1	25,59	1	26,59	1	3,75		16,61		0,49	
40	14,33		22,30		30,98	3	23,55		8,62		0,41	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Çizelge 5.10 (Devam) 1991 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	DYP		ANAP		SHP		RP		DSP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
41	25,55	5	19,63	1	17,15		22,11	1	15,17		0,39	
42	26,58	6	19,43	1	13,31		33,03	6	7,18		0,47	
43	35,30	2	25,11	2	12,29		20,25	1	6,72		0,52	
44	6,58		41,19	4	26,23	1	22,80	1	2,95		0,44	
45	37,31	7	23,12	2	20,43		9,85		8,77		0,51	
46	25,77	1	18,49		18,85		34,48	6	1,97		0,44	
47	17,18		18,50		53,98	5	8,73		1,31		0,47	
48	39,50	3	25,69	1	23,99	1	3,96		6,29		0,54	
49	14,92		17,16		41,83		24,27	3	1,33		0,46	
50	28,50	2	22,02		15,90		26,44	1	6,69		0,42	
51	28,17	3	20,23		22,45		19,96		8,71		0,45	
52	21,07	2	31,36	4	16,99		14,00		15,80		0,75	
53	19,82		47,55	3	7,78		19,78		4,67		0,38	
54	28,04	3	25,85	2	10,05		23,25	1	12,30		0,48	
55	33,25	7	21,94	2	14,78		16,10		13,49		0,41	
56	18,97		18,21		39,58	3	20,57		1,79		0,86	
57	26,77	3	23,22		21,25		13,66		14,02		1,15	
58	13,33		17,68		22,98	2	38,31	4	7,21		0,45	
59	30,59	4	24,51		20,37		4,98		19,12		0,40	
60	21,68	1	19,54		23,36	2	28,88	3	6,07		0,44	
61	21,00	1	31,50	3	13,15		28,88	2	6,07		0,44	
62	3,42		10,72		57,90	2	22,24		11,64		20,71	
63	31,33	5	26,56	2	20,67		18,44	1	2,64		0,33	
64	22,60		24,23		27,98	3	12,83		11,79		0,54	
65	26,51	2	26,26	1	22,29	1	22,50	1	1,76		0,66	
66	15,14		22,94	2	17,14		39,48	3	4,81		0,46	
67	30,06	6	18,55		14,93		11,87		24,04	1	0,52	
68	27,8	2	22,7		15,6		26,9	1	6,5		0,50	
62	19,1		31,7	1	5,0		40,5	1	3,3		0,40	
63	18,3		20,8		22,7		29,7	2	8,0		0,50	
64	26,7	3	21,1		21,9		22,3		7,7		0,30	
65	14,7		15,9		52,8	3	15,3		0,9		0,40	
66	14,6		19,6		61,2	3	2,6		1,1		0,90	
67	36,9	1	21,9		8,4		7,1		25,1	1	0,60	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Katılım oranının % 83,9 olduğu seçimlerde ülke barajını geçen Süleyman Demirel başkanlığındaki DYP % 27,0 oy oranı ve 178 milletvekili ile birinci parti olmuştur. ANAP % 24,0 oy oranı ve 115 milletvekili, SHP % 20,8 oy oranı ve 88 milletvekili, RP % 16,9 oy oranı ve 62 milletvekili, DSP % 10,8 oy oranı ve 7 milletvekili ile meclise girmiştir.

20 Ekim seçimleri sonucunda hiçbir siyasi partinin tek başına iktidar partisi için gerekli 226 milletvekiline ulaşamaması üzerine seçimden birinci parti olarak çıkan DYP, SHP ile koalisyon yaparak Türkiye'nin 49. hükümetini kurmuştur. Süleyman Demirel

başkanlığındaki hükümet 30 Kasım günü 444 milletvekilinin katıldığı oylamada 280 oyla güvenoyu alarak göreve başlamıştır (İnt.Kyn.3).

5.4.1 1991 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Her bir siyasi partinin illerdeki oy oranı bağımlı değişken ve siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünülen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.11’de verilmiştir

Çizelge 5.11 1991 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	DYP				ANAP				SHP				RP				DSP				MDKP			
	b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		P	
Sabit	29,240	0,000	25,897	0,000	16,544	0,002	22,197	0,000	5,394	0,029	0,898	0,490												
X ₁	-0,281	0,527	0,107	0,745	0,178	0,715	0,061	0,892	0,066	0,780	0,244	0,058												
X ₂	0,002	0,079	-0,001	0,566	-2,97*10e ⁴	0,832	-0,004	0,007	0,002	0,004	-3,75*10e ⁴	0,305												
X ₃	-1,126	0,131	-0,703	0,204	2,392	0,004	0,540	0,470	-1,090	0,007	0,258	0,225												
X ₄	0,026	0,849	0,011	0,919	-0,124	0,418	0,018	0,898	0,043	0,564	-0,071	0,075												
Fh	2,071	0,095	0,524	0,718	2,620	0,043	3,453	0,013	9,035	0,000	1,639	0,176												
R	0,343		0,181		0,380		0,427		0,607		0,309													
R ²	0,118		0,033		0,145		0,182		0,368		0,096													
$\bar{R}^2$	0,061		-0,030		0,089		0,129		0,327		0,037													
DW	2,068		1,950		2,251		1,931		1,623		2,204													
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
T	0,39	0,55	0,74	0,34	0,39	0,55	0,74	0,34	0,39	0,55	0,74	0,34	0,39	0,55	0,74	0,34	0,39	0,55	0,74	0,34	0,39	0,55	0,74	0,34
VIF	2,59	1,80	1,35	2,92	2,59	1,80	1,35	2,92	2,59	1,80	1,35	2,92	2,59	1,80	1,35	2,92	2,59	1,80	1,35	2,92	2,59	1,80	1,35	2,92

1991 yılı milletvekili seçimlerinde, siyasi partilerin illerde aldıkları oy oranlarında bağımsız değişkenlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modellerinde DYP, SHP, RP ve DSP için modeller istatistiksel olarak anlamlı bulunurken; ANAP ve MDKP için modeller istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeni MDKP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu; ANAP, DYP, SHP, RP ve DSP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. MDKP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) DYP, RP ve DSP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. DSP ve DYP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında pozitif bir ilişki olduğu halde; RP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni SHP ve DSP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. DSP'nin oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, SHP oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) MDKP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. DYP, ANAP, SHP, RP ve DSP için bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. MDKP oyları ile illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

5.5 1995 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

1991 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinde hiçbir partinin tek başına iktidara gelememesi üzerine Süleyman Demirel başkanlığındaki Doğru Yol Partisi ile Erdal İnönü başkanlığındaki Sosyal Demokrat Halkçı Parti arasında koalisyon hükümeti kurulmuş ve Türkiye’de yeniden koalisyonlar dönemi başlamıştır (Özgişi 2014).

1992 yılında DYP-SHP koalisyon hükümeti döneminde yapılan bir yasal düzenlemeyle 12 Eylül sonrasında kapatılan siyasal partilerin yeniden açılabilmesi önündeki yasal engeller ortadan kaldırılmıştır. Böylece, 9 Eylül 1992 tarihinde Türk siyasi hayatında yer alan CHP, kuruluşunun 69. yılı olan 9 Eylül 1992 tarihinde yeniden Türk siyasi hayatında yerini almıştır. Genel Başkanlığa Deniz Baykal seçilmiştir (İnt.Kyn.4). 12 Eylül döneminde kapatılan diğer parti olan Milliyetçi Hareket Partisi 7 Temmuz 1993’de yeniden açılmıştır.

1993 yılında Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın ani ölümünden sonra DYP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, Erdal İnönü’nün desteğiyle, 16 Mayıs 1993 tarihinde TBMM’deki üçüncü tur oylama sonucu ile Türkiye’nin 9. Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Boşalan DYP Genel Başkanlığı koltuğuna Tansu Çiller seçilmiştir. Tansu Çiller Genel başkanlığa seçildikten sonra SHP Genel Başkanı İnönü ile 49.Hükümetine uygun yeni bir protokol daha imzalamış ve kurulan yeni DYP-SHP hükümeti 50. Hükümet olarak 5 Temmuz 1993 tarihinde güvenoyu almıştır. Erdal İnönü, Tansu Çiller’in DYP Genel Başkanı seçilmesinden önce, gelecek parti kurultayında genel başkanlığa aday olmayacağını açıklamış, Böylece 11 Eylül 1993 tarihinde yapılan seçim sonucunda Murat Karayalçın SHP’nin Genel Başkanı seçilmiştir. DYP Genel Başkanı Tansu Çiller azınlık hükümeti kurmuştur. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından onaylanan Tansu Çiller başkanlığındaki azınlık hükümeti TBMM’den güvenoyu alamamıştır. Bunun üzerine Tansu Çiller yeniden DYP-CHP hükümeti kurmuştur (Kongar 2000).

TBMM 26 Ekim erken seçim kararı alarak; 24 Aralık 1995'te erken seçime gidilmesi kararlaştırılmıştır. Seçimlere giderken seçim sisteminde önemli değişiklikler yapılmıştır. TBMM üye tam sayısı 450'den 550'ye çıkarılmıştır. Uygulanan çifte barajlı sistemden seçim çevre barajı kaldırılarak ülke barajı %10 olarak kalmıştır (Günel 2005).

Çizelge 5.12 1995 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy Oranı (%)	Milletvekili	
		Sayısı	Oranı(%)
Refah Partisi (RP)	21,40	158	28,70
Anavatan Partisi (ANAP)	19,60	132	24,00
Doğru Yol Partisi(DYP)	19,20	135	24,50
Demokratik Sol Parti (DSP)	14,60	76	13,80
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	10,70	49	9,00
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	8,20	-	-
Halkın Demokrasi Partisi (HADEP)	4,20	-	-
Yeni Demokrasi Hareketi (YDH)	0,50	-	-
Millet Partisi (MP)	0,50	-	-
Yeniden Doğu Partisi (YDP)	0,30	-	-
Bağımsızlar	0,50	-	-
İşçi Partisi (İP)	0,20	-	-
Yeni Parti (YP)	0,10	-	-
TOPLAM	100,00	550	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

1995 yılında yapılan milletvekili Genel seçimleri sonrasında TBMM'deki ve illerdeki milletvekili sayısının partilere göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Çizelge 5.13 1995 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	RP		ANAP		DYP		DSP		CHP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	16,69	4	16,57	4	17,44	4	18,77	4	7,87	1	22,64	
2	32,55	2	14,75	1	18,57	1	2,88		10,87	1	20,35	
3	22,22	2	18,11	1	27,97	3	9,16	1	8,25		14,26	
4	30,70	3	18,40	1	13,61	1	1,65		3,64		31,96	
5	23,30	1	16,97	1	16,96	1	10,17		17,43	1	15,15	
6	20,88	7	21,61	8	13,10	4	14,15	4	16,86	5	13,37	
7	13,23	1	14,65	2	26,53	3	6,81	1	23,15	3	15,54	
8	14,51		28,18	1	22,62	1	9,32		15,44	1	9,90	
9	8,65	1	22,38	2	28,85	3	16,06	1	10,32	1	13,70	
10	14,96	1	19,46	2	28,90	3	19,51	2	9,21	1	7,93	
11	15,80		16,51		32,17	1	16,68	1	10,46		8,35	
12	51,55	3	14,39		12,75		1,04		5,19		15,08	
13	29,00	2	23,14	1	15,13	1	2,74		2,45		27,51	
14	26,51	2	23,56	2	18,04	1	17,90	1	5,25		8,72	
15	13,34		21,61	1	26,30	1	16,34	1	10,27		12,10	
16	18,76	3	21,65	3	24,55	4	21,06	3	5,85	1	8,11	
17	9,99		21,09	1	31,12	2	18,27	1	11,17	1	8,34	
18	27,17	1	21,44	1	19,63	1	5,26		4,55		21,92	
19	30,42	3	13,56	1	15,68	1	5,33		19,16	1	15,83	
20	10,33	1	20,32	1	30,56	3	14,59	1	13,33	1	10,84	
21	18,80	5	13,82	3	10,83	2	2,61		1,97		51,95	
22	5,29		14,22		28,87	2	33,68	2	12,23		5,68	
23	41,83	3	11,97		24,03	2	1,87		7,87		12,39	
24	32,32	2	10,38		9,95		1,81		26,73	2	18,78	
25	38,69	5	15,23	1	15,55	2	2,93		4,54		23,08	
26	14,46	1	15,87	1	23,09	2	24,81	2	10,96		10,87	
27	23,75	3	17,01	2	13,66	1	16,20	2	10,44	1	18,91	
28	21,22	1	37,59	3	14,05	1	9,18		9,28		8,65	
29	32,06	1	25,76	1	15,37		2,73		7,29		16,75	
30	5,98		12,24	1	19,01	1	1,95		2,66		58,14	
31	18,47	2	14,54	2	19,15	2	7,72	1	21,93	3	18,15	
32	16,11	1	13,80	1	40,34	3	4,37		7,56		17,78	
33	10,67	2	18,63	3	17,68	3	13,27	2	14,42	2	25,30	
34	23,92	16	21,97	15	15,38	11	18,32	12	11,64	7	8,73	
35	8,42	2	18,85	5	23,85	7	24,39	6	13,86	4	10,60	
36	20,45	1	12,34	1	18,43	1	16,35	1	9,39		23,02	
37	10,94	1	19,01	1	27,57	2	19,67	1	5,77		17,15	
38	33,05	4	14,30	2	14,56	2	10,55	1	6,74		20,76	
39	4,89		18,98	1	25,78	1	27,83	1	14,22	1	8,27	
40	18,57	1	20,90	1	14,50	1	8,27	4	11,58	1	26,14	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Çizelge 5.13 (Devam) 1995 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	RP		ANAP		DYP		DSP		CHP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
41	31,67	3	16,01	2	13,45	1	18,73	2	10,47	1	9,63	
42	41,73	9	13,31	2	14,36	3	8,42	1	5,88	1	16,27	
43	24,53	2	21,91	1	24,36	2	11,67	1	4,99		12,51	
44	37,16	4	22,96	2	8,14		3,95		13,95	1	13,81	
45	13,14	1	19,75	3	26,70	4	17,97	2	9,84	1	12,55	
46	30,15	4	22,32	2	12,87	1	9,38		9,38	1	15,86	
47	20,02	2	22,27	2	19,73	2	1,74		4,53		31,68	
48	5,05		20,97	1	35,33	3	13,38	1	14,17	1	11,08	
49	29,68	2	16,46	1	11,16	1	2,94		4,30		35,42	
50	28,36	1	18,70	1	16,58	1	7,05		10,17		19,12	
51	22,56	1	13,05	1	23,78	2	9,30		11,86		19,42	
52	17,87	2	29,94	3	12,85	1	21,23	2	7,61		10,48	
53	23,86	1	54,46	3	10,91		3,47		3,38		3,89	
54	28,24	2	24,76	2	19,51	2	13,83	1	4,56		9,07	
55	22,15	3	22,42	3	19,25	2	17,76	2	7,86	1	10,53	
56	27,96	2	14,23	1	10,04		2,06		8,55		37,12	
57	17,90		21,30	1	19,31	1	19,07	1	8,76		13,62	
58	39,26	3	23,42	2	10,59	1	3,88		14,21	1	8,61	
59	6,97		19,29	1	24,86	2	33,28	2	9,79		5,78	
60	30,71	3	15,89	2	15,50	1	5,09		15,88	1	16,91	
61	26,27	3	33,38	3	12,75	1	11,09	1	6,49		10,00	
62	2,66		9,13		16,77	1	3,76		23,38	1	44,27	
63	26,18	4	17,08	2	25,03	3	1,93		2,25		27,50	
64	13,98		16,74	1	20,39	1	23,90	1	12,84		12,12	
65	23,74	3	16,59	2	9,93	1	2,03		2,33		45,35	
66	36,01	3	21,99	2	11,00	1	3,82		10,22		16,94	
67	14,28	1	17,35	1	16,64	1	38,60	3	7,69		5,40	
68	29,60	2	18,10	1	18,50	1	8,20		7,60		18,00	
69	38,50	1	28,20	1	14,50		1,40		3,30		14,10	
70	33,40	2	12,50		13,80		16,70	1	9,90		13,70	
71	30,20	2	22,30	1	12,90	1	9,40		9,40		15,80	
72	25,80	2	15,50	1	14,30	1	1,50		1,70		41,20	
73	8,30		13,80	1	29,30	2	2,80		8,90		36,90	
74	12,40		19,60	1	21,70	1	33,20	1	6,50		6,60	
75	13,20		9,90		26,90	1	15,20		17,30	1	17,50	
76	9,40		5,50		19,80	1	14,20	1	7,00		44,10	
77	18,90		24,50	1	23,00	1	16,10		8,60		8,90	
78	21,90	1	16,20		24,90	1	17,90	1	6,60		12,50	
79	25,70	1	12,80	2	37,20	1	5,70	2	9,50	1	9,10	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

12 siyasi partinin katıldığı, ülke barajlı D'hont sistemi uygulanarak yapılan seçimlerde ANAP, CHP, DYP, RP ve DSP %10 ülke barajını geçerek meclise girmiştir. RP %21,4 oy ve 158 milletvekili çıkararak birinci parti olmuştur. ANAP %19,6 oy oranı ve 132 milletvekili; DYP %19,2 oy oranı ve 135 milletvekili; DSP %14,6 oy oranı ve 76 milletvekili CHP %10,7 oy oranı ve 49 milletvekiliyle mecliste temsil edilmişlerdir.

5.5.1 1995 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Her bir siyasi partinin illerdeki oy oranı bağımlı değişken ve siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünölen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.14’de verilmiştir.

Çizelge 5.14 1995 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	RP				ANAP				DYP				CHP				DSP				MDKP			
	b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		P	
Sabit	23,824		0,000		22,550		0,000		21,139		0,000		7,535		0,003		4,365		0,193		20,567		0,000	
X ₁	-0,446		0,361		0,328		0,334		0,178		0,561		0,608		0,017		-0,117		0,737		-0,552		0,209	
X ₂	-0,002		0,192		2,02*10e ⁴		0,857		0,001		0,181		-0,47*10e ⁴		0,955		0,003		0,005		-0,003		0,055	
X ₃	1,138		0,129		0,026		0,960		-1,480		0,002		-0,339		0,375		-1,723		0,002		2,376		0,001	
X ₄	0,062		0,717		-0,166		0,164		0,004		0,967		-0,081		0,354		0,211		0,086		-0,030		0,847	
F _h	3,246		0,018		0,673		0,613		5,969		0,000		24,815		0,000		11,294		0,000		10,672		0,000	
R	0,416				0,204				0,527				0,419				0,649				0,639			
R ²	0,173				0,042				0,278				0,175				0,422				0,408			
$\bar{R}_2$	0,120				-0,020				0,231				0,122				0,384				0,370			
DW	1,951				1,537				1,774				2,555				1,835				1,965			
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
T	0,28	0,46	0,63	0,29	0,28	0,46	0,63	0,29	0,28	0,46	0,63	0,29	0,28	0,46	0,63	0,29	0,28	0,46	0,63	0,29	0,28	0,46	0,63	0,29
VIF	3,57	2,19	1,60	3,50	3,57	2,19	1,60	3,50	3,57	2,19	1,60	3,50	3,57	2,19	1,60	3,50	3,57	2,19	1,60	3,50	3,57	2,19	1,60	3,50

1995 yılı milletvekili seçimlerinde, siyasi partilerin illerde aldıkları oy oranlarında bağımsız değişkenlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modellerinde RP, DYP, CHP, DSP ve MDKP için modeller istatistiksel olarak anlamlı bulunurken; ANAP için model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeni CHP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu; ANAP, DYP, RP, DSP ve MDKP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. CHP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) DSP ve MDKP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. DSP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında pozitif bir ilişki olduğu halde; MDKP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni DYP, DSP ve MDKP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. DSP ve DYP oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, MDKP oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) DSP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. DYP, ANAP, CHP, RP ve MDKP için bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. DSP oyları ile illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

5.6 1999 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

1995 genel seçimlerinden sonra hiçbir parti tek başına hükümet kuracak çoğunluğa ulaşamayınca tekrar koalisyon kurma yoluna gitme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda çok sayıda koalisyon denemesine gidilmiştir (Altan 2005). 1995 seçimlerinde, RP'nin birinci olmasıyla Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümeti kurma görevini Erbakan'a vermiştir. Bu sırada, ANAP ve DYP arasında koalisyon kurma yönünde girişimler başlamış ve RP bir hükümet kuramayacağı gerekçesiyle görevi Cumhurbaşkanıya iade etmiştir. Ardından, Cumhurbaşkanı Demirel, görevi DYP liderine vermiştir. Fakat, DYP-ANAP arasında dönüşümlü başbakanlık konusunda çıkan anlaşmazlık üzerine Çiller de hükümeti kuramamış ve görevi iade etmiştir. Ardından Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, ANAP başkanı Mesut Yılmaz'ı hükümeti kurmakla görevlendirmiş ve sonunda Dönüşümlü Başbakanlık Formülü ve ilk sıra Yılmaz'da olmak kaydıyla ANA-YOL adıyla anılan 53.'üncü Hükümet, DSP'nin desteğiyle 6 Mart 1996 tarihinde kurulmuş ve güvenoyu almıştır. (Kongar 2000).

Hükümetin güven oylamasında, DSP'nin çekimser kalma tutumu tartışma yaratmış ve Anayasa Mahkemesi RP'nin başvurusu üzerine ANA-YOL hükümetinin güvenoyunu iptal etmiş ve Mesut Yılmaz Başkanlığındaki ANA-YOL hükümeti 6 Haziran 1996 tarihinde istifa etmiş ve yeni hükümet kurma görevi tekrar Erbakan'a verilmiştir. (Kongar 2000). Dönüşümlü başbakanlık esasına dayalı olarak görülen ve RP-DYP koalisyonundan oluşan 54.'üncü Hükümet Necmettin Erbakan Başkanlığında kurulmuştur. Siyasi tartışmaların yoğunlaştığı ve 28 Şubat sürecinin yaşandığı bu dönemde, 54. Hükümet bir yıl görevde kalabilmiştir. 30 Haziran 1997 tarihinde Mesut Yılmaz Başkanlığında ANAP-DSP-DTP koalisyonundan oluşan 55. Hükümet kurulmuştur. Azınlık Hükümeti olan 55. Hükümet CHP tarafından desteklenmiştir. 11 Ocak 1999 tarihine kadar görevde kalan bu hükümet CHP'nin desteğini çekmesi nedeniyle 25 Kasım 1998 tarihinde verilen bir gensoruyla düşürülmüş ve yerine Bülent Ecevit Başkanlığında azınlık hükümeti kurulmuştur. 56. Hükümet, 1999 yılı seçimleri sonucu kurulan yeni hükümet dönemine kadar yaklaşık beş ay görevde kalmıştır (Yükseler 2003)

1995-1999 milletvekili seçimleri arasında kurulmuş olan hükümetlere ilişkin bilgiler çizelge 5.15’ de verilmiştir.

Çizelge 5.15 1995-1999 Milletvekili Genel Seçimleri Arasında Kurulan Hükümetlere İlişkin Bilgiler

	Başbakan	Görev Süresi	İktidar Partileri	Nitelik
53. Hükümet	Mesut Yılmaz	06.03.1996-28.06.1996	ANAP-DYP	Azınlık
54. Hükümet	Necmettin Erbakan	28.06.1996-30.06.1997	RP-DYP	Çoğunluk
55. Hükümet	Mesut Yılmaz	30.06.1997-11.01.1999	ANAP-DSP DTP	Azınlık
56. Hükümet	Bülent Ecevit	11.01.1999-28.05.1999	DSP	Azınlık

4381 sayılı Kanun ile Siyasal Partiler yasalarında yeni düzenlemeler yapılmıştır. 4381 sayılı Kanun ile Siyasal Partilerle ilgili önemli değişiklik getirilmiştir. 4381 sayılı Kanun’un 7. maddesiyle getirilen yeni düzenlemeye göre, “Siyasi Partiler ön seçim yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak TBMM üye tam sayısının %5’ini aşmamak üzere, merkez adayı (kontenjan adayı) gösterebileceklerdir.” (Tuncer 1999).

18 Nisan 1999 tarihindeki seçimler öncesinde seçim yasalarında herhangi bir değişiklik yapılmayarak 1995 yılı seçimindeki uygulamalar devam etmiştir. 18 Nisan 1999 tarihinde yapılan D'Hondt sistemi ve %10 barajının geçerli olduğu seçimde katılım oranı %87,1 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.16 1999 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy oranı (%)	Milletvekili	
		Sayısı	Oranı (%)
Demokratik Sol Parti (DSP)	22,2	136	24,73
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	18	129	23,45
Fazilet Partisi(FP)	15,4	111	20,18
Anavatan Partisi (ANAP)	13,2	86	15,64
Doğru Yol Partisi (DYP)	12	85	15,45
Bağımsızlar	0,9	3	0,55
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	8,7	0	-
Halkın Demokrasi Partisi (HADEP)	4,8	0	-
Büyük Birlik Partisi (BBP)	1,5	0	-
Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)	0,8	0	-
Demokrat Türkiye Partisi(DTP)	0,6	0	-
Liberal Demokrat Parti (LDP)	0,4	0	-
Demokrat Parti (DP)	0,3	0	-
Millet Partisi(MP)	0,2	0	-
Emek Partisi (EMEP)	0,2	0	-
Barış Partisi (BP)	0,2	0	-
İşçi Partisi (İP)	0,2	0	-
Demokrasi ve Barış Partisi (DBP)	0,1	0	-
Yeniden Doğuş Partisi (YDP)	0,1	0	-
Sosyalist İktidar Partisi (SİP)	0,1	0	-
Değişen Türkiye Partisi (DEPAR)	0,1	0	-
TOPLAM	100,00	550	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

18 Nisan 1999 tarihinde yapılan milletvekili seçimleri sonrasında DSP, MHP, FP, ANAP ve DYP %10 ülke barajını geçerek mecliste temsil edilmişler. Önceki seçimlerde önemli bir başarı elde eden CHP %10 ülke barajını geçemediği için parlamento dışında kalmıştır. Bülent Ecevit'in Başkanlığındaki DSP %22,2 oyla 136 milletvekili ile birinci parti olmuştur. Devlet Bahçeli Başkanlığındaki MHP bu seçimlerde %28 oyla 129 milletvekili ile ikinci parti olmuştur. Recai Kutun'ın Başkanlığındaki FP %15,4 oyla 85 milletvekili ve Tansu Çiller'in Başkanlığındaki DYP %12 oyla 85 Milletvekili çıkarmıştır. Bu partilerin illere göre oy oranları ve milletvekili sayıları çizelge 5.17'de verilmiştir

Çizelge 5.17 1999 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	DSP		MHP		FP		ANAP		DYP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	25,90	5	23,60	4	10,30	2	11,80	2	9,40	1	19,00	
2	6,30		10,60	1	27,50	3	10,50	1	17,00	1	28,10	
3	12,60	1	28,00	3	10,30	1	12,20	1	15,50	1	21,40	
4	2,80		7,70	1	12,80	1	9,20	1	12,70	1	54,80	
5	17,30	1	24,30	1	5,60	1	10,40		12,80	1	29,60	
6	23,10	9	21,60	8	17,10	5	10,80	4	7,30	2	20,10	
7	20,10	3	22,30	3	6,30	1	13,20	2	19,30	3	18,80	
8	19,40	1	16,70		8,70		16,70		19,80	1	18,70	
9	29,10	3	19,90	2	4,90		16,40	2	14,70	1	15,00	
10	31,10	3	16,00	2	9,50	1	13,90	1	18,40	2	11,10	
11	23,90	1	18,00	1	11,10		14,40		17,80		14,80	
12	2,20		11,20		24,40	2	9,70		14,50	1	38,00	
13	4,70		11,40	1	20,80	1	20,50	1	14,00	1	28,60	
14	21,80	1	21,00	1	19,50	1	14,20	1	12,10	1	11,40	
15	23,20	1	24,00	1	10,30		9,60		18,80	1	14,10	
16	32,00	6	14,50	2	15,40	3	16,00	3	12,80	2	9,30	
17	31,20	1	16,90	1	6,50		16,30	1	16,30	1	12,80	
18	8,50		38,00	2	19,80	1	6,80		17,00		9,90	
19	9,40		29,80	3	17,90	1	5,90		13,90	1	23,10	
20	26,80	2	18,40	2	5,80		15,10	1	18,00	2	15,90	
21	5,00	1	2,80		14,60	4	11,00	3	11,20	3	55,40	
22	45,60	3	9,20		3,50		14,90	1	11,20		15,60	
23	3,80		13,60	1	24,50	2	6,60		9,00	1	42,50	1
24	8,10		25,00	1	18,70	1	7,50		13,70	1	27,00	
25	4,70		26,20	3	28,30	3	7,50		16,60	2	16,70	
26	36,20	3	17,40	1	9,70		11,40	1	13,50	1	11,80	
27	19,50	2	20,00	3	15,90	2	9,90	1	10,30	1	24,40	
28	21,50	1	20,60	1	16,40	1	14,80	1	13,30	1	13,40	
29	5,80		32,50	1	23,20	1	16,40		13,90		8,20	
30	4,80		2,00		9,90	1	9,40	1	18,10	1	55,80	
31	14,00	2	22,20	3	12,20	2	12,20	2	11,60	1	27,80	
32	9,90		29,30	2	9,60		17,10	1	23,10	1	11,00	
33	19,40	3	28,40	5	5,20		10,90	2	11,00	2	25,10	
34	29,70	26	10,10	8	21,30	18	15,80	14	5,40	3	17,70	
35	40,30	14	11,10	3	4,90		15,80	5	9,60	2	18,30	
36	17,00	1	12,80	1	9,80		16,30	1	11,80		32,30	
37	23,60	1	22,90	1	7,50		15,30	1	19,40	1	11,30	
38	16,20	1	32,80	4	23,20	2	7,40		9,50	1	10,90	
39	38,40	2	12,80		3,50		17,60	1	10,40		17,30	
40	18,30	1	33,20	2	9,50		9,90		8,80		20,30	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Çizelge 5.17 (Devam) 1999 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	DSP		MHP		FP		ANAP		DYP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
41	22,90	3	14,80	2	22,70	3	10,80	1	11,60	1	17,20	
42	10,70	2	26,00	5	30,20	6	7,20	1	13,90	2	12,00	
43	16,30	1	22,60	2	17,00	1	10,20		24,20	2	9,70	
44	5,90		19,80	2	25,30	3	7,20	1	6,00		35,80	1
45	25,30	3	21,00	3	8,30	1	10,60	1	19,10	2	15,70	
46	6,00		28,20	3	23,10	3	9,30	1	17,60	2	15,80	
47	9,00	1	1,90		11,80	1	16,40	2	19,20	2	41,70	
48	29,80	3	16,00	1	3,40		16,60	1	16,70	1	17,50	
49	9,10	1	4,40		10,90	1	11,10	1	11,70	1	52,80	
50	10,20		31,70	2	18,40	1	13,40		12,40		13,90	
51	14,70	1	26,60	1	14,20		9,50		18,40	1	16,60	
52	23,50	2	16,60	1	12,30	1	21,40	2	12,00	1	14,20	
53	9,80		9,00		20,80	1	43,40	2	9,80		7,20	
54	19,30	1	17,60	1	24,40	2	13,80	1	15,30	1	9,60	
55	21,60	3	20,90	2	15,00	2	14,20	1	15,30	2	13,00	
56	5,10		5,00		13,40	1	12,60	1	22,10	1	41,80	
57	25,70	1	11,90		12,20		18,70	1	15,20	1	16,30	
58	8,10	1	19,00	2	27,80	3	5,50		7,90		31,70	
59	41,20	3	10,80		5,60		17,80	1	11,60	1	13,00	
60	9,30		29,20	3	20,40	2	8,10		11,90	1	21,10	
61	17,80	1	21,90	2	19,90	1	20,20	2	10,80	1	9,40	
62	9,10		7,20		2,40		8,10		15,60	1	57,60	1
63	4,60		8,50	1	21,40	4	14,00	2	23,80	4	27,70	
64	29,60	2	23,40	1	7,30		10,60		10,70		18,40	
65	4,10		8,00	1	18,90	3	9,80	1	11,10	2	48,10	
66	6,00		38,90	3	21,10	2	10,80	1	8,20		15,00	
67	39,30	3	11,80	1	9,70		14,70	1	10,20	1	14,30	
68	9,90		33,00	2	16,80	1	10,50		14,60	1	15,20	
69	2,20		24,90	1	26,60	1	21,70		18,40		6,20	
70	16,50	1	31,60	1	19,90	1	6,40		10,90		14,70	
71	11,50		27,90	1	15,30	1	17,00	1	14,10	1	14,20	
72	2,40		2,10		13,90	1	10,50	1	14,10	2	57,00	
73	4,50		5,00		11,10	1	16,90	1	10,20	1	52,30	
74	36,50	1	7,40		8,20		19,80	1	15,90		12,20	
75	20,20	1	8,20		8,00		16,30		21,50	1	25,80	
76	4,10		17,00	1	12,90	1	12,00		8,00		46,00	
77	24,30	1	11,10		14,50		23,70	1	13,60		12,80	
78	19,50	1	22,10	1	13,90		14,30		17,10	1	13,10	
79	20,40		21,10	1	15,40		9,20		23,00	1	10,90	
80	10,10		40,90	3	13,30	1	8,70		13,00		14,00	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Bu seçimlerde de hiçbir parti tek başına hükümet kurabilecek çoğunluğa ulaşamamıştır. Ancak DSP, MHP ve ANAP arasında varılan uzlaşma sonucunda kısa sürede bir koalisyon hükümeti kurulabilmiştir. Fakat üç parti tarafından kurulan bu koalisyon hükümeti, uzun ömürlü olmasına rağmen üç buçuk yıl ülkeyi Cumhuriyet döneminde yaşadığı en ciddi ekonomik krizlerden biriyle karşı karşıya bırakmıştır (Günel 2005).

5.6.1 1999 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Her bir siyasi partinin illerdeki oy oranı bağımlı değişken ve siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünülen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.18’de verilmiştir.

Çizelge 5.18 1999 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	DSP				MHP				FP				ANAP				DYP				MDKP			
	b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		P	
Sabit	10,748		0,031		12,716		0,023		11,156		0,011		16,128		0,000		22,318		0,000		26,934		0,000	
X ₁	-0,608		0,057		0,718		0,044		0,149		0,590		-0,061		0,777		-0,226		0,177		0,027		0,953	
X ₂	0,007		0,000		-0,002		0,064		-0,002		0,045		0,002		0,014		-4,48*10e ⁻⁴		0,469		-0,004		0,034	
X ₃	-1,216		0,003		-1,738		0,000		0,227		0,519		0,495		0,074		-0,255		0,232		2,487		0,000	
X ₄	0,195		0,092		0,237		0,067		0,071		0,481		-0,188		0,018		-0,023		0,707		-0,292		0,080	
F _h	21,998		0,000		4,592		0,002		2,385		0,059		2,098		0,089		3,089		0,021		12,204		0,000	
R	0,735				0,444				0,336				0,317				0,376				0,628			
R ²	0,540				0,197				0,113				0,101				0,141				0,394			
$\bar{R}_2$	0,515				0,154				0,066				0,053				0,096				0,362			
DW	2,011				1,877				1,926				1,898				2,022				2,026			
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
T	0,64	0,54	0,47	0,40	0,64	0,54	0,47	0,40	0,64	0,54	0,47	0,40	0,64	0,54	0,47	0,40	0,64	0,54	0,47	0,40	0,64	0,54	0,47	0,40
VIF	1,57	1,87	2,12	2,50	1,57	1,87	2,12	2,50	1,57	1,87	2,12	2,50	1,57	1,87	2,12	2,50	1,57	1,87	2,12	2,50	1,57	1,87	2,12	2,50

1999 yılı milletvekili seçimlerinde, siyasi partilerin illerde aldıkları oy oranlarında bağımsız değişkenlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modellerinde DSP, MHP, FP, DYP, ANAP ve MDPK için modeller istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeninin DSP ve MHP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu; ANAP, DYP, FP ve MDPK oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. MHP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) arasında pozitif bir ilişki vardır. DSP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) DSP, MHP, FP, ANAP ve MDPK oyları üzerinde belirleyici olmuştur. DSP ve ANAP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında pozitif bir ilişki olduğu halde; MHP, FP ve MDPK oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni DSP, MHP, ANAP ve MDPK oyları üzerinde belirleyici olmuştur. DSP ve MHP oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, ANAP ve MDPK oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfusu oranı (%) (X_4) DSP, MHP, ANAP ve MDPK oyları üzerinde belirleyici olmuştur. FP ve DYP için bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. DSP ve MHP oyları ile illerin kentteki seçmen nüfusu oranı (%) (X_4) değişkeni arasında pozitif bir ilişki olduğu halde; ANAP ve MDPK oyları ile illerin kentteki seçmen nüfusu oranı (%) (X_4) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

5.7 2002 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

1999 seçiminden sonra Bülent Ecevit Başkanlığında DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti kurulmuştur. Hükümetin göreve başlamasından üç ay sonra 17 Ağustos'ta meydana gelen Marmara depremi Türkiye ekonomisini önemli ölçüde etkilemiştir. Ardından Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleriyle ülke ekonomisi büyük bir bunalım içerisini girmiştir (Turan 2004).

Koalisyon hükümetinin ekonomi alanındaki başarısızlığı ön plana çıktığı 2001 yılı, siyasal yaşamın akışını etkileyecek olan iki önemli gelişmeye sahne olmuştur. Bunlardan ilki; 22 Haziran 2001'de Anayasa Mahkemesi Fazilet Partisi'ni (FP) kapatma kararı vermiş, ardından 20 Temmuz 2001 tarihinde Recai Kutan'ın önderliğinde Saadet Partisi kurulmuştur. Diğer taraftan başta Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül 14 Ağustos 2001 tarihinde Adalet Kalkınma Partisi'ni kurmuştur (Akşin 2007).

21'inci yasama döneminin 4'üncü yasama yılının sonunda (30 Haziran 2002) tatile giren TBMM Genel Kurulu, 58'inci Hükümeti meydana getiren koalisyon ortakları Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi arasındaki görüş ayrılıklarının tetiklediği seçim tartışmalarının ardından olağanüstü toplantıya çağırılmıştır. MHP'nin öncülük ettiği bu tartışmaların sonunda verdiği erken seçim teklifine, ANAP ve Saadet Partisi (SP) de destek verince, TBMM 29 Temmuz'da olağanüstü toplanarak, erken seçimin 3 Kasım'da yapılmasını kararlaştırılmıştır (Yıldız 2012).

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan Milletvekili genel seçimlerinde seçim sisteminde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. 1999 yılı genel seçimlerinde olduğu gibi %10 ülke barajlı d'Hondt sistemi uygulanmıştır.

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan seçimde, Türk siyasal hayatında köklü değişiklikler olmuştur. Kırk iki yıl aradan sonra ilk kez iki partili bir meclis oluşmuştur. Son on yıla damgasını vuran çok partili koalisyonlar dönemini de sona erdirmiştir (Gökçe et al. 2002).

3 Kasım 2002 milletvekili seçimleri % 79,10 katılım oranıyla, 12 Eylül 1980 darbesinden sonra yapılan genel seçimler arasında katılım oranının en düşük gerçekleştiği seçimdir. Seçime 18 siyasi parti katılmıştır. Seçime katılan siyasi partiler, oy oranları ve milletvekili dağılımı çizelge 5.19'da verilmiştir.

Çizelge 5.19 2002 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy oranı (%)	Milletvekili	
		sayısı	Oranı (%)
Adalet Kalkınma Partisi (AKP)	34,28	363	66,00
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	19,39	178	32,36
Doğru Yol Partisi (DYP)	9,54	-	-
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	8,36	-	-
Genç Parti (GP)	7,25	-	-
Demokratik Halk Partisi (DEHAP)	6,23	-	-
Anavatan Partisi (ANAP)	5,12	-	-
Saadet Partisi (SP)	2,49	-	-
Demokratik Sol Parti (DSP)	1,23	-	-
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	1,15	-	-
Büyük Birlik Partisi (BBP)	1,02	-	-
Bağımsızlar	1,00	9	1,64
Yurt Partisi (YP)	0,94	-	-
İşçi Partisi (İP)	0,52	-	-
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	0,48	-	-
Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)	0,34	-	-
Liberal Demokrat Parti (LDP)	0,29	-	-
Millet Partisi (MP)	0,22	-	-
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	0,19	-	-
TOPLAM	100,00	550	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

Bu 18 partiden yalnızca ikisi %10 ülke barajını aşarak; milletvekili çıkarma hakkını elde edebilmişlerdir. Recep Tayyip Erdoğan Başkanlığında Adalet Kalkınma Partisi (AKP) %34,3 oy 363 milletvekili ile birinci parti; Deniz Baykal Başkanlığındaki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) %18,4 oy 178 milletvekili ile ikinci parti olmuştur. 9 bağımsız milletvekili adayları da parlamentoya girmeye hak kazanmıştır.

Adalet Kalkınma Partisi, 3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra Abdullah Gül Başkanlığında 58. Hükümeti kurmuştur. O dönemde, aldığı ceza nedeni ile TBMM' de yer alamayan Recep Tayyip Erdoğan yapılan Anayasa değişikliği ile 8 Mart 2003 tarihinde Siirt'ten milletvekili seçilerek meclise girmiştir. 11 Mart 2003 tarihinde

Abdullah Gül Başkanlığındaki 58. Hükümetin istifası ardından 15 Mart 2003 tarihinde 59. Hükümet Recep Tayyip Erdoğan tarafından kurulmuştur (Yılmaz 2007).

Çizelge 5.20 2002 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımı

İPK	AKP		CHP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	26,80	8	21,30	6	51,90	
2	41,40	4	13,40	1	45,20	
3	42,60	6	12,40	1	45,00	
4	17,70	3	9,60	2	72,70	
5	39,60	2	23,10	1	37,30	
6	38,10	17	28,00	12	33,90	
7	21,20	5	30,90	8	47,90	
8	23,20	1	25,40	1	51,40	
9	18,30	4	20,70	4	61,00	
10	33,60	5	19,70	3	46,70	
11	24,90	1	18,40	1	56,70	
12	31,70	3	7,90		60,40	
13	17,70	3	4,50		77,80	1
14	43,10	3	11,70		45,20	
15	27,30	2	19,60	1	53,10	
16	41,30	12	15,30	4	43,40	
17	25,80	2	22,90	2	51,30	
18	49,90	3	6,40		43,70	
19	48,40	4	22,20	1	29,40	
20	24,20	4	20,80	3	55,00	
21	16,00	8	5,90	2	78,10	
22	8,70	1	28,80	3	62,50	
23	42,00	4	8,90		49,10	1
24	40,60	2	27,70	1	31,70	
25	54,60	7	5,80		39,60	
26	29,60	3	22,60	3	47,80	
27	40,00	7	19,20	3	40,80	
28	45,50	4	14,10	1	40,40	
29	42,50	2	8,80		48,70	
30	6,80	1	8,10	1	85,10	1
31	29,90	5	25,80	5	44,30	
32	41,70	4	13,20	1	45,10	
33	18,10	5	24,70	7	57,20	
34	37,20	43	24,10	27	38,70	
35	17,20	8	29,10	16	53,70	
36	17,20	2	16,70	1	66,10	
37	30,90	3	11,40	1	57,70	
38	54,30	7	11,30	1	34,40	
39	12,50	1	32,80	2	54,70	
40	31,20	2	21,80	1	47,00	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685
TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Çizelge 5.20 (Devam) 2002 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımı

İPK	AKP		CHP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS
41	42,90	6	18,60	3	38,50	
42	54,90	14	8,60	2	36,50	
43	49,00	6	7,80		43,20	
44	50,60	5	18,10	2	31,30	
45	30,10	6	17,60	4	52,30	
46	53,90	7	11,20	1	34,90	
47	15,40	3	11,60	2	73,00	1
48	13,20	2	27,70	4	59,10	
49	16,90	3	6,20	1	76,90	
50	43,60	3	14,40		42,00	
51	42,20	2	18,90	1	38,90	
52	41,50	5	15,80	2	42,70	
53	44,20	3	7,40		48,40	
54	43,80	6	6,90		49,30	
55	44,80	7	14,80	2	40,40	
56	84,80	1	13,80	1	1,40	1
57	32,50	2	18,40	1	49,10	
58	45,10	5	16,00	1	38,90	
59	17,00	2	27,10	3	55,90	
60	44,00	5	19,70	2	36,30	
61	43,90	6	14,60	2	41,50	
62	6,70		24,60	2	68,70	
63	22,90	7	9,90	3	67,20	1
64	26,90	2	24,40	1	48,70	
65	25,90	6	5,20	1	68,90	
66	51,10	5	12,10	1	36,80	
67	30,50	3	20,90	2	48,60	
68	48,10	4	11,30		40,60	
69	26,70	1	2,50		70,80	1
70	38,20	2	18,20	1	43,60	1
71	49,10	3	12,90	1	38,00	
72	20,60	3	6,90	1	72,50	
73	14,00	2	4,70		81,30	1
74	28,60	2	13,70		57,70	
75	11,80	1	21,90	1	66,30	
76	6,50		14,80	1	78,70	1
77	34,60	1	18,00	1	47,40	
78	45,20	3	10,80		44,00	
79	36,40	2	6,50		57,10	
80	31,20	3	13,80	1	55,00	
81	52,50	3	8,60		38,90	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

5.7.1 2002 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Her bir siyasi partinin illerdeki oy oranı bağımlı değişken ve siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünülen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.21’de verilmiştir.

Çizelge 5.21 2002 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	AKP				CHP				MDKP			
	b _i		p		b _i		p		b _i		p	
Sabit	25,146		0,008		4,567		0,239		70,288		0,000	
X ₁	0,068		0,907		0,687		0,010		-0,705		0,186	
X ₂	-0,002		0,324		0,002		0,017		-0,70*10e ⁴		0,972	
X ₃	-1,186		0,099		-0,817		0,008		2,003		0,003	
X ₄	0,362		0,206		0,054		0,530		-0,417		0,030	
F _h	0,981		0,423		10,286		0,000		4,507		0,003	
R	0,223				0,595				0,440			
R ²	0,050				0,354				0,194			
$\bar{R}^2$	-0,001				0,320				0,151			
DW	1,833				1,947				1,899			
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
T	0,67	0,66	0,54	0,44	0,67	0,66	0,54	0,44	0,67	0,66	0,54	0,44
VIF	1,49	1,51	1,87	2,27	1,49	1,51	1,87	2,27	1,49	1,51	1,87	2,27

2002 yılı milletvekili seçimlerinde, siyasi partilerin illerde aldıkları oy oranlarında bağımsız değişkenlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modellerinde CHP ve MDKP için modeller istatistiksel olarak anlamlı olduğu; AKP için modelin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X₁) değişkeninin CHP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu; AKP ve MDKP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. CHP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X₁) arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X₂) CHP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. CHP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni AKP, CHP ve MDKP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. AKP ve CHP oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, MDKP oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) MDKP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. AKP ve CHP için bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. MDKP oyları ile illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

5.8 2007 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

Türkiye, 22 Temmuz 2007 seçimlerine giderken, bundan önceki seçim dönemlerinde olduğu gibi yine olağanüstü durumlar ile karşı karşıya idi. Bu kez Ahmet Necdet Sezer'in görev süresinin dolması ile yeni Cumhurbaşkanının seçim sürecinde yaşanan kaos ortamı, beraberinde de STK'lerin gerçekleştirdiği Cumhuriyet mitingleri ve 27 Nisan 2007 günü Genelkurmay'ın resmi web sitesi aracılığı ile hükümetin gerici faaliyetler ile yeterince mücadele etmediği yönündeki bildirgesi, tartışmaları başka boyutlara taşımıştır. Bütün bu gelişmelerin ardından AKP, 1 Mayıs günü erken seçim kararı olarak yeni Cumhurbaşkanının seçimini, seçim sonrasına bırakmıştır (Tiryakioğlu ve Seçim 2011).

22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde seçim sistemlerinde hiçbir değişiklik yapılmayarak d'Hondt sistemi ve %10 ülke barajı uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Seçimlere; 14 siyasi parti ve 699 bağımsız aday katılmıştır.

Çizelge 5.22 2007 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy oranı (%)	Milletvekili	
		sayısı	Oranı (%)
Adalet Kalkınma Partisi (AKP)	46,58	341	62,00
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	20,87	112	20,36
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	14,27	71	12,91
Demokrat Parti (DP)	5,41	-	-
Bağımsızlar	5,23	26	4,73
Genç Parti (GP)	3,03	-	-
Saadet Partisi (SP)	2,34	-	-
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	0,51	-	-
Halkın Yükseliş Partisi (HYP)	0,51	-	-
İşçi Partisi (İP)	0,36	-	-
Aydınlık Türkiye Partisi (ATP)	0,28	-	-
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	0,22	-	-
Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)	0,14	-	-
Liberal Demokrat Parti (LDP)	0,10	-	-
Emek Partisi (EMEP)	0,07	-	-
TOPLAM	100,00	550	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

22 Temmuz 2007 Milletvekili seçimlerinde, AKP, CHP ve MHP %10 barajını geçmiştir. Recep Tayyip Erdoğan Başkanlığında Adalet Kalkınma Partisi (AKP) % 46,6 oy oranı ve 341 milletvekili ile iktidar partisi olmuştur. CHP %20,9 oy ve 112 milletvekili ile ikinci parti olmuştur. 2002 Genel Seçimlerinde % 10'luk ülke barajının altında oy alarak meclise giremeyen MHP, %14,3 oy ve 71 milletvekili ile meclise girebilmiştir. Ayrıca 26 bağımsız milletvekili adayı da parlamentoya girmeye hak kazanmıştır.

Çizelge 5.23 2007 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	AKP		CHP		MHP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	36,90	6	22,80	4	22,90	4	17,40	
2	65,30	4	14,00	1	5,20		15,50	
3	53,70	5	12,30	1	21,00	1	13,00	
4	63,00	5	2,60		3,90		30,50	
5	47,10	2	25,60	1	15,30		12,00	
6	47,50	16	28,00	9	15,20	4	9,30	
7	34,00	5	29,10	5	20,00	3	16,90	
8	37,80	1	28,40	1	11,00		22,80	
9	29,20	3	24,40	2	25,90	3	20,50	
10	41,50	5	24,30	2	15,80	1	18,40	
11	40,00	1	23,20	1	17,90		18,90	
12	71,10	3	4,20		2,50		22,20	
13	58,80	3	8,70		5,70		26,80	1
14	54,90	3	14,70		12,20		18,20	
15	41,40	2	21,30	1	18,60		18,70	
16	50,80	10	18,40	3	14,30	3	16,50	
17	35,40	2	25,70	1	20,70	1	18,20	
18	60,70	2	5,40		21,60	1	12,30	
19	57,40	4	22,30	1	10,80		9,50	
20	43,00	4	22,00	2	17,70	1	17,30	
21	40,90	6	2,00		2,50		54,60	4
22	20,70	1	35,80	2	16,80	1	26,70	
23	57,20	5	7,10		6,50		29,20	
24	54,30	2	23,90	1	11,40		10,40	
25	68,30	6	4,70		13,10	1	13,90	
26	44,50	3	25,40	2	15,60	1	14,50	
27	59,30	7	17,60	2	11,40	1	11,70	
28	51,30	3	16,20	1	16,00	1	16,50	
29	60,60	2	7,90		19,30		12,20	
30	33,50	2	3,50		1,90		61,10	1
31	40,80	5	31,00	3	16,80	2	11,40	
32	43,90	3	13,30	1	23,70	1	19,10	
33	27,20	4	24,70	4	30,60	4	17,50	
34	45,20	39	27,00	22	10,40	7	17,40	2
35	30,50	9	35,50	11	13,90	4	20,10	
36	41,20	2	13,40		20,00	1	25,40	
37	49,40	3	14,00		17,40	1	19,20	
38	65,70	6	9,80	1	15,40	1	9,10	
39	20,20	1	40,10	2	15,90		23,80	
40	44,30	2	15,4		25,5	1	14,8	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685
 TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Çizelge 5.23 (Devam) 2007 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	AKP		CHP		MHP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
41	49,30	6	19,40	2	10,50	1	20,80	
42	65,30	13	8,20	1	13,00	2	13,50	
43	62,40	5	8,70		15,80	1	13,10	
44	66,70	6	18,90	1	7,60		6,80	
45	40,90	5	19,30	2	20,60	3	19,20	
46	68,00	6	9,80	1	12,40	1	9,80	
47	44,10	4	6,90		1,30		47,70	2
48	26,30	2	34,50	3	20,30	1	18,90	
49	38,60	2	3,10		2,30		56,00	2
50	55,70	3	15,80		18,30		10,20	
51	48,60	2	15,90		18,90	1	16,60	
52	55,80	5	15,90	1	14,80	1	13,50	
53	53,70	2	7,60		5,90		32,80	1
54	53,10	5	9,20		11,40	1	26,30	
55	57,90	6	17,10	2	12,20	1	12,80	
56	48,80	2	3,50		2,80		44,90	1
57	44,00	2	24,40	1	12,30		19,30	
58	55,50	4	15,90	1	9,50		19,10	1
59	29,30	2	34,40	2	13,20	1	23,10	
60	52,00	5	19,00	1	17,10	1	11,90	
61	56,80	6	13,70	1	14,10	1	15,40	
62	12,30		16,60		6,40		64,70	2
63	59,80	9	4,80		5,40		30,00	2
64	43,30	2	22,50	1	19,60		14,60	
65	53,20	5	4,10		3,20		39,50	2
66	62,40	5	12,20		17,80	1	7,60	
67	41,00	3	24,40	2	7,80		26,80	
68	63,40	3	10,40		16,10	1	10,10	
69	60,80	2	2,90		19,30		17,00	
70	51,30	2	15,20		18,70	1	14,80	
71	58,00	3	11,50		22,50	1	8,00	
72	46,40	2	3,90		,90		48,80	2
73	26,90	1	6,70		2,90		63,50	2
74	38,60	1	22,70	1	21,70		17,00	
75	40,60	1	32,30	1	6,10		21,00	
76	28,90	1	8,40		15,20		47,50	1
77	40,60	1	24,40	1	12,40		22,60	
78	54,70	3	13,60		13,40		18,30	
79	56,20	2	10,80		20,50		12,50	
80	38,70	2	9,70		44,90	2	6,70	
81	60,60	3	10,60		10,80		18,00	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685
TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

22 Temmuz 2007 tarihinde genel seçimler sonrası Recep Tayyip Erdoğan Başkanlığındaki 60. Hükümet, 5 Eylül 2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılan güven oylamasında güven oyu almıştır.

5.8.1 2007 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Her bir siyasi partinin illerdeki oy oranı bağımlı değişken ve siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünülen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.24’de verilmiştir.

Çizelge 5.24 2007 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	AKP				CHP				MHP				MDKP			
	b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p	
Sabit	57,464		0,000		5,486		0,220		9,754		0,026		27,296		0,000	
X ₁	-0,649		0,008		0,521		0,000		0,217		0,159		-0,090		0,718	
X ₂	-0,001		0,017		0,001		0,000		1,47*10e ⁴		0,347		-2,38*10e ⁴		0,350	
X ₃	-1,238		0,000		0,016		0,944		-0,440		0,045		1,662		0,000	
X ₄	0,436		0,001		-0,173		0,043		0,030		0,709		-0,293		0,029	
F _h	7,097		0,000		13,874		0,000		3,423		0,013		8,564		0,000	
R	0,521				0,650				0,391				0,557			
R ²	0,272				0,422				0,153				0,311			
$\bar{R}_2$	0,234				0,392				0,108				0,274			
DW	1,920				2,078				2,173				2,175			
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
T	0,63	0,65	0,79	0,64	0,63	0,65	0,79	0,64	0,63	0,65	0,79	0,64	0,63	0,65	0,79	0,64
VIF	1,59	1,55	1,26	1,57	1,59	1,55	1,26	1,57	1,59	1,55	1,26	1,57	1,59	1,55	1,26	1,57

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeninin AKP ve CHP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. AKP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) arasında negatif bir ilişki; CHP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) AKP ve CHP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. CHP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında pozitif bir ilişki; AKP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni AKP, MHP ve MDPK oyları üzerinde belirleyici olmuştur. AKP ve MHP oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, MDPK oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) AKP, CHP ve MDPK oyları üzerinde belirleyici olmuştur. MHP için bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. CHP ve MDPK oyları ile illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında negatif bir ilişki; AKP oyları ile illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

5.9 2011 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri Ve Sonuçları

2007 seçimlerinden sonra AK Parti'nin "Demokratik Açılım" projesi siyasette yeni bir tartışma süreci başlatmıştır. Seçim sürecini doğrudan ilgilendiren bir diğer önemli gelişme 12 Aralık 2009 tarihinde Anayasa Mahkemesi'nin Demokratik Toplum Partisi'ni (DTP) kapatma kararıdır. Kapatma kararına karşın önlem olarak 2008 yılında Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) kurulmuştur. İki seçim dönemi arasında ilki 21 Ekim 2007 diğeri 12 Eylül 2010 tarihinde olmak üzere iki referandum yapılmıştır.

Referandumlarının konuları cumhurbaşkanını halkın seçmesi ve birtakım Anayasa değişikliklerinin halkoyuna sunulmasıdır. İki seçim dönemi arasında ekonomi alanına damgasını vuran gelişme ise 2008 yılında uluslararası boyutta açığa çıkan malî krizdir. 2007-2011 seçimleri arasında Türkiye'nin siyasi gündemine damgasını vuran bir diğer önemli gündem maddesi siyasal partiler ve liderleriyle ilgili gelişmelerdir. 5 Mayıs 2007 tarihinde Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisi "Demokrat Parti" adı altında birleşme kararı almıştır. (Keskin ve Şanlı 2012). 10 Mayıs 2010 tarihinde Deniz Baykal'ın istifasıyla boşalan CHP'nin Genel Başkanlığına, 22 Mayıs 2010 tarihinde yapılan 33. Olağan CHP Kurultayı'na tek aday olarak giren Kemal Kılıçdaroğlu, delegelerin tamamına yakınının oyunu alarak seçilmiştir (Yıldırım 2013).

Katılım oranının %83,2 olduğu 24. dönem parlamentosunun belirlenmesi için yapılan 12 Haziran 2011 milletvekili genel seçimlerine 15 siyasi parti katılmıştır.

Çizelge 5.25 2011 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy oranı (%)	Milletvekili	
		Sayısı	Oranı (%)
Adalet Kalkınma Partisi (AKP)	49,83	327	59,45
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	25,98	135	24,54
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	13,01	53	9,65
Bağımsızlar	6,57	35	6,36
Saadet Partisi (SP)	1,27	-	-
Halkın Sesi Partisi (HAS)	0,77	-	-
Büyük Birlik Partisi (BBP)	0,75	-	-
Demokrat Parti (DP)	0,65	-	-
Hak ve Eşitlik Partisi (HEPAR)	0,29	-	-
Demokratik Sol Parti (DSP)	0,25	-	-
Doğru Yol Partisi (DYP)	0,15	-	-
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	0,15	-	-
Millet Partisi (MP)	0,14	-	-
Milliyetçi ve Muhafazakâr Parti	0,08	-	-
Emek Partisi (EMEP)	0,07	-	-
Liberal Demokrat Parti (LDP)	0,04	-	-
TOPLAM	100,00	550	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

% 10'luk seçim barajını geçerek meclise AKP, CHP ve MHP girmeye hak kazanmıştır. Bu seçimde, Recep Tayyip Erdoğan'ın Başkanlığındaki AKP %49,8 oyla 327 milletvekili ile iktidar partisi, Kemal Kılıçdaroğlu'nun Başkanlığındaki CHP %26,00 oyla 135 milletvekili ile muhalefet partisi, Devlet Bahçeli'nin Başkanlığındaki MHP

%13,00 oyla 53 milletvekili ile muhalefet partisi olmuştur. Meclis dışında kalan partilerden Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) 36 bağımsız milletvekili çıkarmıştır.

Çizelge 5.26 2011 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	AKP		CHP		MHP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	37,45	6	30,81	4	20,36	3	11,38	1
2	67,38	4	16,57	1	4,60		11,45	
3	60,42	3	16,46	1	18,62	1	4,50	
4	47,54	3	2,22		2,22		48,02	1
5	52,27	2	27,84	1	14,98		4,91	
6	49,20	17	31,37	10	14,59	4	4,84	
7	39,37	6	33,27	5	20,88	3	6,48	
8	46,84	1	35,07	1	13,67		4,42	
9	35,47	3	38,15	3	18,19	1	8,19	
10	46,54	4	33,82	3	13,90	1	5,74	
11	42,55	1	25,40		27,25	1	4,80	
12	67,06	2	3,07		1,33		28,54	1
13	50,62	2	1,72		3,17		44,49	1
14	58,47	2	20,07	1	16,12		5,34	
15	48,96	2	25,37	1	18,65		7,02	
16	52,91	11	24,98	5	14,40	2	7,71	
17	41,54	2	39,46	2	14,64		4,36	
18	65,65	2	6,03		23,02		5,30	
19	61,19	3	24,13	1	10,83		3,85	
20	46,60	4	31,23	2	16,95	1	5,22	
21	32,88	6	2,17		,77		64,18	5
22	30,40	1	51,68	2	13,31		4,61	
23	67,39	4	13,18		14,48	1	4,95	
24	57,39	1	30,24	1	9,38		2,99	
25	69,25	5	4,84		13,32	1	12,59	
26	44,06	3	35,53	2	14,55	1	5,86	
27	61,85	9	19,43	2	9,49	1	9,23	
28	59,39	3	23,66	1	11,93		5,02	
29	64,98	2	7,77		21,61		5,64	
30	16,42		,90		1,03		81,65	3
31	44,64	5	38,41	4	12,65	1	4,30	
32	53,01	2	21,75	1	19,04	1	6,20	
33	32,24	4	31,61	4	23,04	2	13,11	1
34	49,45	46	31,27	29	9,39	7	9,89	3
35	36,86	11	43,81	13	11,22	2	8,11	
36	42,57	2	16,59		17,26		23,58	1
37	55,63	2	14,79		23,10	1	6,48	
38	64,94	7	12,10	1	18,01	1	4,95	
39	27,74	1	52,68	2	16,73		2,85	
40	50,2	2	22,6		22,00		5,2	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685
TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

Çizelge 5.26 (Devam) 2011 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	AKP		CHP		MHP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
41	52,67	7	24,63	3	11,93	1	10,77	
42	69,63	11	10,25	1	13,16	2	6,96	
43	64,56	4	12,45		15,81	1	7,18	
44	68,48	5	19,65	1	8,15		3,72	
45	46,92	5	28,78	3	16,88	2	7,42	
46	69,62	6	11,50	1	13,00	1	5,88	
47	32,04	3	3,65		,62		63,69	3
48	32,94	2	45,85	3	16,27	1	4,94	
49	42,86	2	4,14		4,12		48,88	2
50	60,44	3	16,56		18,01		4,99	
51	54,22	2	21,50	1	19,10		5,18	
52	60,20	5	22,62	1	11,70		5,48	
53	69,06	3	17,07		7,65		6,22	
54	61,60	5	16,20	1	15,01	1	7,19	
55	61,86	6	21,72	2	11,28	1	5,14	
56	48,09	2	2,78		1,11		48,02	1
57	54,93	1	31,08	1	8,28		5,71	
58	63,32	4	15,28	1	9,91		11,49	
59	35,97	2	44,55	3	13,45	1	6,03	
60	56,03	3	23,36	1	15,83	1	4,78	
61	59,09	4	18,20	1	15,30	1	7,41	
62	16,23		56,21	2	2,16		25,40	
63	64,80	10	3,02		3,00		29,18	2
64	49,83	2	29,79	1	16,40		3,98	
65	40,18	4	3,73		2,99		53,10	4
66	66,62	3	10,92		18,33	1	4,13	
67	47,18	3	37,47	2	6,31		9,04	
68	66,08	3	11,75		17,98		4,19	
69	63,55	1	3,75		24,22		8,48	
70	57,40	2	18,93		18,25		5,42	
71	62,08	3	15,15		18,84		3,93	
72	36,91	2	6,55		,57		55,97	2
73	20,64	1	2,54		1,18		75,64	3
74	48,54	1	28,83	1	15,89		6,74	
75	40,22	1	29,85	1	9,99		19,94	
76	28,23		1,66		34,09	1	36,02	1
77	46,77	1	32,38	1	10,61		10,24	
78	57,91	2	19,04		15,59		7,46	
79	59,50	2	15,20		20,97		4,33	
80	43,06	2	11,50		41,27	2	4,17	
81	65,90	3	12,42		16,20		5,48	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Yayın no: 3685

TG: Türkiye Geneli, İPK: İl Plaka Kodu, OO: Oy Oranı, MS: Milletvekili Sayısı

5.9.1 2011 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Her bir siyasi partinin illerdeki oy oranı bağımlı değişken ve siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünülen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.27' da verilmiştir.

Çizelge 5.27 2011 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	AKP				CHP				MHP				MDKP			
	b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p	
Sabit	56,645		0,000		7,051		0,297		12,184		0,009		24,121		0,008	
X ₁	0,012		0,960		0,311		0,108		0,071		0,584		-0,393		0,122	
X ₂	-4,12*10e ⁴		0,136		0,001		0,000		2,25*10e ⁴		0,144		-0,001		0,000	
X ₃	-1,602		0,004		-0,225		0,614		-0,755		0,014		2,582		0,000	
X ₄	0,212		0,112		-0,161		0,143		0,049		0,506		-0,100		0,489	
F _h	2,458		0,053		13,207		0,000		3,602		0,010		15,424		0,000	
R	0,338				0,640				0,339				0,669			
R ²	0,115				0,410				0,159				0,448			
$\bar{R}_2$	0,068				0,379				0,115				0,419			
DW	2,084				2,116				1,889				2,288			
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
T	0,73	0,68	0,85	0,60	0,73	0,68	0,85	0,60	0,73	0,68	0,85	0,60	0,73	0,68	0,85	0,60
VIF	1,38	1,48	1,18	1,66	1,38	1,48	1,18	1,66	1,38	1,48	1,18	1,66	1,38	1,48	1,18	1,66

2011 yılı milletvekili seçimlerinde, siyasi partilerin illerde aldıkları oy oranlarında bağımsız değişkenlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modellerinde AKP, CHP, MHP ve MDPK için modeller istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeninin AKP, CHP, MHP ve MDPK oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) CHP ve MDPK oyları üzerinde belirleyici olmuştur. CHP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında pozitif bir ilişki; MDPK oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni AKP, MHP ve MDPK oyları üzerinde belirleyici olmuştur. AKP ve MHP oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, MDPK oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) AKP, CHP, MHP ve MDPK oyları üzerinde bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($\alpha=0,1$)

5.10 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

5.10.1 Haziran 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçlar

Türkiye’ de devlet başkanlarını yani Cumhurbaşkanı 1923’ten bu yana TBMM’de yapılan seçimle belirlenmektedir. 2007 yılında yapılan değişiklikler ile birlikte Cumhurbaşkanı, 2014 yılından itibaren ilk kez doğrudan halk oylamasıyla seçilecektir. Cumhurbaşkanı ilk kez halkın seçeceği bir seçim süreci öncesinde, yazarlar cumhurbaşkanını halkın seçmesinin olumlu ve olumsuz yönlerini ele almışlardır. Ne var ki tarih Ağustos 2014’ü göstermiş ve tüm bu tartışmaları geride bırakan ülkemiz Cumhurbaşkanı seçmek için hazırlıklara başlamıştır. 2007 yılında gerçekleştirilen kanun değişikliği ile birlikte, Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından seçilmesi, Cumhurbaşkanlığı görev süresinin 7 yıldan 5 yıla düşürülmesi, aynı kişinin tekrardan üst üste 2 kez aday olabilmesi gibi yenilikler getirilmiştir (Gözler, 2010). 10 Ağustos 2014 tarihinde yapılan seçim sonrası AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ilk turda % 51,7 oy alarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

2007 ve 2011 seçimlerine bağımsız adaylarla giren Halkların Demokratik Partisi (HDP) 2015’te seçimlere parti olarak katılmıştır. Katılım oranının %86,43 olduğu 25. dönem parlamentosunun belirlenmesi için yapılan 7 Haziran 2015 milletvekili genel seçimlerine 21 siyasi parti katılmıştır.

Çizelge 5.28 Haziran 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy oranı (%)	Milletvekili	
		Sayısı	Oranı (%)
Adalet Kalkınma Partisi (AKP)	40,66	258	46,90
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	25,13	132	24,00
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	16,45	80	14,55
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	12,96	80	14,55
Saadet Partisi (SP)	2,06	-	-
Bağımsızlar	1,08	-	-
Vatan Partisi	0,34	-	-
Bağımsız Türkiye Partisi	0,21	-	-
Demokratik Sol Parti (DSP)	0,19	-	-
Demokrat Parti (DP)	0,17	-	-
Toplumsal Uzlaşma Reform ve Kalkınma Partisi	0,16	-	-
Halkın Kurtuluş Partisi	0,13	-	-
Hak ve Özgürlükler Partisi	0,13	-	-
Doğru Yol Partisi	0,06	-	-
Anadolu Partisi	0,06	-	-
Liberal Demokrat Parti (LDP)	0,06	-	-
Merkez Parti	0,05	-	-
Millet Partisi (MP)	0,04	-	-
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	0,03	-	-
Yurt Partisi	0,02	-	-
Hak ve Adalet Partisi	0,01	-	-
TOPLAM	100,00	550	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 18.06.2015

% 10'luk seçim barajını geçerek meclise AKP, CHP, MHP ve HDP girmeye hak kazanmıştır. Bu seçimde, Ahmet Davutoğlu Başkanlığındaki AKP %40,66 oyla 258 milletvekili ile birinci parti olmuştur. Kemal Kılıçdaroğlu Başkanlığındaki CHP %25,13 oyla 132 milletvekili ile ikinci parti, Devlet Bahçeli Başkanlığındaki MHP %16,45 oyla 80 milletvekili ile üçüncü parti, Selahattin Demirtaş Başkanlığındaki HDP %12,96 oyla 80 milletvekili ile dördüncü parti olmuştur.

Çizelge 5.29 Haziran 2015 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	AKP		CHP		MHP		HDP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	30,38	5	28,55	4	23,08	3	14,58	2	3,40	
2	58,00	4	11,49		4,34		22,63	1	3,54	
3	52,30	3	16,75	1	25,09	1	1,48		4,37	
4	16,63		1,35		2,72		76,91	4	2,39	
5	45,87	2	26,01	1	22,62		1,61		3,90	
6	41,40	15	29,17	11	17,82	5	5,57	1	6,03	
7	35,28	5	32,48	5	21,69	3	7,24	1	3,31	
8	39,05	1	30,68	1	22,63		3,12		4,52	
9	29,72	2	40,07	4	17,95	1	9,10		3,17	
10	39,12	3	33,67	3	20,01	2	3,46		3,74	
11	37,58	1	29,18	1	25,42		3,68		4,14	
12	46,98	2	1,61		2,97		40,51	1	7,93	
13	31,35	1	1,70		4,03		59,45	2	3,47	
14	51,95	2	24,44	1	15,94		2,09		5,59	
15	43,10	1	27,09	1	22,91	1	1,90		4,99	
16	43,99	9	27,71	5	17,49	3	5,85	1	4,96	
17	34,56	1	39,04	2	19,77	1	3,07		3,55	
18	59,20	2	6,90		28,17		1,28		4,45	
19	54,27	3	22,28	1	17,63		2,27		3,54	
20	39,78	3	34,76	3	18,14	1	4,18		3,14	
21	14,81	1	1,31		1,24		77,73	10	4,91	
22	24,77	1	52,94	2	15,62		3,05		3,61	
23	52,85	3	6,89		20,59	1	15,36		4,30	
24	49,22	1	25,33	1	16,53		5,85		3,08	
25	51,97	4	3,07		23,16	1	17,84	1	3,96	
26	36,24	2	38,81	3	16,67	1	3,96		4,33	
27	47,03	6	16,37	2	17,78	2	15,32	2	3,51	
28	53,52	2	21,85	1	18,33	1	1,43		4,87	
29	56,75	1	5,36		30,94	1	1,94		5,01	
30	9,70		1,39		2,66		84,88	3	1,37	
31	38,06	5	35,9	4	13,91	1	6,89		5,24	
32	44,24	2	22,15	1	26,66	1	2,22		4,73	
33	26,42	3	28,68	3	24,46	3	17,91	2	2,53	
34	41,11	39	29,14	28	11,03	10	12,60	11	6,11	
35	26,76	8	44,77	12	13,61	4	10,55	2	4,31	
36	27,17	1	12,08		13,92		43,46	2	3,37	
37	48,72	2	18,60		26,83	1	1,11		4,75	
38	52,35	5	12,54	1	27,39	3	2,72		4,99	
39	23,70	1	49,40	2	21,13		2,72		3,07	
40	39,84	1	19,30		31,63	1	6,42		2,80	

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Çizelge 5.29 (Devam) Haziran 2015 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımları

İPK	CHP		MHP		HDP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
41	24,22	3	15,20	1	7,66	1	6,50	
42	9,91	1	16,26	2	4,53		4,21	
43	11,99		26,58	1	1,32		5,61	
44	16,61	1	11,35		8,19		5,42	
45	28,95	3	23,44	2	7,03		3,46	
46	8,69		19,70	2	5,49		5,33	
47	1,35		1,29		72,06	5	5,38	
48	45,12	3	18,67	1	5,45		3,83	
49	1,46		2,03		70,17	2	1,48	
50	14,98		27,30	1	1,82		3,50	
51	21,29		25,21	1	1,63		3,97	
52	28,24	2	12,84		1,26		4,74	
53	18,85		8,10		1,57		5,10	
54	15,9	1	19,20	1	2,98		5,42	
55	23,00	2	17,67	2	1,61		4,85	
56	1,58		2,54		64,73	2	2,44	
57	28,40	1	16,78		1,67		5,62	
58	15,00	1	18,00	1	1,79		7,70	
59	43,87	3	15,03	1	5,87		3,64	
60	20,75	1	21,69	1	1,70		4,28	
61	17,01	1	20,75	1	1,32		5,63	
62	20,51		5,99		60,02	2	1,97	
63	4,39		5,65		38,08	5	5,10	
64	28,10	1	27,44	1	2,79		3,38	
65	1,35		2,85		73,58	7	2,14	
66	9,20		27,48	1	1,39		3,82	
67	38,52	2	16,25	1	1,61		5,36	
68	6,93		29,86	1	2,12		2,79	
69	2,79		31,50	1	1,52		4,18	
70	15,55		22,50		1,63		4,92	
71	15,36		28,43	1	1,69		3,92	
72	1,16		1,23		71,40	3	7,32	
73	1,32		2,57		83,85	4	2,55	
74	30,23	1	18,00		1,67		8,46	
75	22,09		7,84		30,15	1	13,17	
76	3,90		26,68		55,91	2	1,79	
77	28,84	1	19,22		8,56		3,64	
78	17,23		27,18	1	1,55		6,09	
79	7,90		35,02	1	4,07		3,81	
80	13,42		40,36	2	4,21		2,91	
81	16,09		15,62		2,44		6,68	

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

5.10.1.1 Haziran 2015 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Her bir siyasi partinin illerdeki oy oranı bağımlı değişken ve siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünölen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.30'da verilmiştir.

Çizelge 5.30 Haziran 2015 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	AKP				CHP				MHP				HDP				MDKP			
	b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p	
Sabit	47,820		0,000		-5,137		0,492		16,747		0,005		36,414		0,004		4,169		0,002	
X1	0,099		0,762		0,441		0,081		0,237		0,230		-0,790		0,061		0,013		0,779	
X2	-1,33*10e ⁴		0,672		0,001		0,000		1,99*10e ⁴		0,296		-0,001		0,013		-2,97*10e ⁴		0,491	
X3	-1,839		0,000		-0,655		0,034		-0,988		0,000		3,465		0,000		0,017		0,754	
X4	0,112		0,173		0,053		0,394		-0,005		0,925		-0,151		0,149		-0,009		0,410	
Fh	5,928		0,000		17,229		0,000		8,339		0,000		26,867		0,000		0,362		0,835	
R	0,488				0,690				0,552				0,765				0,137			
R2	0,238				0,476				0,305				0,586				0,019			
$\bar{R}_2$	0,198				0,448				0,268				0,564				-0,033			
DW	1,982				1,958				2,089				2,240				2,136			
	X1	X2	X3	X4	X1	X2	X3	X4	X1	X2	X3	X4	X1	X2	X3	X4	X1	X2	X3	X4
T	0,53	0,52	0,86	0,79	0,53	0,52	0,86	0,79	0,53	0,52	0,86	0,79	0,53	0,52	0,86	0,79	0,53	0,52	0,86	0,79
VIF	1,88	1,93	1,16	1,25	1,88	1,93	1,16	1,25	1,88	1,93	1,16	1,25	1,88	1,93	1,16	1,25	1,88	1,93	1,16	1,25

7 Haziran 2015 yılı milletvekili seçimlerinde, siyasi partilerin illerde aldıkları oy oranlarında bağımsız değişkenlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modellerinde AKP, CHP, MHP ve HDP için modeller istatistiksel olarak anlamlı; MDPK için model istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeninin CHP ve HDP oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. CHP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeninin arasında pozitif bir ilişki; HDP oyları ile illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeninin arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) CHP ve HDP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. CHP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında pozitif bir ilişki; HDP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni AKP, CHP MHP ve HDP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. AKP, CHP ve MHP oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, HDP oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) AKP, CHP, MHP, HDP ve MDPK oyları üzerinde bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($\alpha=0,1$)

5.10.2 Kasım 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

2015 Genel Seçimleri sonucunda hiçbir siyasi partinin hükümet kurmak için gerekli olan 276 milletvekili sayısına ulaşamamaları üzerine koalisyon ihtimalleri gündeme gelmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hükümet kurma görevini birinci parti olan AK Parti Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu'na vermiştir. Ahmet Davutoğlu'nun mecliste milletvekili olan siyasi partiler ile yapmış olduğu koalisyon görüşmelerinin sonucunda hükümet kuramayacağı gerekçesiyle görevi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a iade etmiştir. Haziran 2019'da yapılması gereken ancak güvenoyu alabilecek bir hükümetin kurulamaması nedeniyle Cumhurbaşkanı erken seçim kararı almış, sonrasında YSK seçim tarihi olarak 1 Kasım 2015'i belirlemiştir.

Katılım oranının %87,40 olduğu 26. dönem parlamentosunu belirlenmesi için yapılan 1 Kasım 2015 Milletvekili genel seçimlerine 16 siyasi parti katılmıştır.

Çizelge 5.31 Kasım 2015 Yılı Milletvekili Genel Seçimine Katılan Siyasi Partiler, Oy Oranları ve Milletvekili Dağılımları

Seçime Katılan Siyasi Partiler	Oy oranı (%)	Milletvekili	
		Sayısı	Oranı (%)
Adalet Kalkınma Partisi (AKP)	49,50	317	57,64
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	25,32	134	24,36
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	11,90	40	10,73
Halkların Demokratik Partisi (HDP)	10,76	59	7,27
Saadet Partisi (SP)	0,68	-	-
Büyük Birlik Partisi (BBP)	0,53	-	-
Vatan Partisi	0,25	-	-
Hak ve Özgürlükler Partisi	0,23	-	-
Halkın Kurtuluş Partisi	0,17	-	-
Demokrat Parti (DP)	0,14	-	-
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	0,11	-	-
Bağımsızlar	0,11	-	-
Bağımsız Türkiye Partisi	0,10	-	-
Demokratik Sol Parti (DSP)	0,07	-	-
Liberal Demokrat Parti (LDP)	0,06	-	-
Millet Partisi (MP)	0,04	-	-
Doğru Yol Partisi	0,03	-	-
TOPLAM	100,00	550	100,00

İnt.Kyn.2: <http://www.ysk.gov.tr>, 18.06.2015

7 Haziran seçimlerinin ardından hükümet kurulamaması nedeniyle 1 Kasım 2015 tarihinde gerçekleştirilen 26. dönem parlamento seçimlerinde Başbakan Ahmet Davutoğlu Başkanlığındaki AKP, %49,50 oy oranı ile 317 vekil çıkararak tek başına iktidarı olmayı başarmıştır. %25,32 oy oranına ulaşan CHP, oy oranını yüzde 0,43, vekil sayısını iki artırmış ve oransal artış sağlayan tek muhalefet partisi oldu. Koalisyon formüllerine hayır diyerek 1 Kasım seçimini dayatan parti olarak nitelendirilen MHP %11,93 oranında oy alarak 80 vekille çıktığı 7 Haziran seçimlerinden sadece 5 ay sonra 39 vekilini kaybetmiştir. HDP %10,70 oy ve 59 vekille parlamentoda 3. parti olmuştur.

Çizelge 5.32 Kasım 2015 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımı

İPK	AKP		CHP		MHP		HDP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
1	37,3	6	29,4	4	19,3	3	11,9	1	2,1	
2	69,1	4	11,4		3,1		14,3	1	2,1	
3	63,2	3	16,3	1	16,7	1	1,0		2,8	
4	27,7	1	1,7		1,7		66,8	3	2,1	
5	51,7	2	24,3	1	20,2	1	1,3		2,5	
6	49,1	16	30,4	11	14,0	4	4,4	1	2,1	
7	41,7	7	32,8	5	17,3	2	5,9		2,3	
8	45,5	1	34,9	1	13,3		2,5		3,8	
9	34,4	3	40,2	3	15,5	1	7,3		2,6	
10	45,8	4	34,2	3	14,6	1	2,7		2,7	
11	46,6	1	33,4	1	13,9		2,9		3,2	
12	64,5	2	1,8		1,9		29,1	1	2,7	
13	44,2	1	3,1		2,1		48,6	2	2,0	
14	62,6	2	21,4	1	10,8		1,6		3,6	
15	50,8	2	24,8	1	19,4		1,2		3,8	
16	54,0	11	26,4	5	12,2	2	4,5		2,9	
17	40,2	2	38,9	2	15,4		2,5		3,0	
18	68,8	2	6,2		21,2		0,9		2,9	
19	61,2	3	21,9	1	12,2		2,0		2,7	
20	45,8	4	33,8	2	14,5	1	3,1		2,8	
21	22,3	2	2,0		0,8		71,3	9	3,6	
22	27,8	1	55,9	2	10,6		2,5		3,2	
23	66,5	4	6,3		13,3		11,2		2,7	
24	56,7	2	27,5		10,1		3,5		2,2	
25	67,8	5	3,3		14,1	1	12,3		2,5	
26	43,5	3	38,1	3	12,6		3,0		2,8	
27	61,4	8	16,3	2	9,5	1	10,7	1	2,1	
28	61,6	3	19,9	1	14,1		1,0		3,4	
29	68,0	2	5,1		22,6		1,2		3,1	
30	13,8		1,6		1,6		82,0	3	1,0	
31	43,5	5	35,6	4	12,2	1	7,1		1,6	
32	31,6	1	2,1		12,5		51,7	1	2,1	
33	31,7	4	30,1	4	21,0	2	15,0	1	2,2	
34	48,9	46	30,1	28	8,6	7	10,3	7	2,1	
35	31,7	8	45,9	14	11,2	2	8,9	2	2,3	
36	36,2	2	15,2		12,3		34,0	1	2,3	
37	59,8	3	17,0		18,6		0,9		3,7	
38	65,3	7	12,4	1	18,1	1	1,7		2,5	
39	28,4	1	54,7	2	12,3		2,3		2,3	
40	50,8	2	17,9		23,8		5,0		2,5	

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Çizelge 5.32 (Devam) Kasım 2015 Yılı Milletvekili Seçiminde Siyasi Partilerin İllere Göre Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları Dağılımı

İPK	AKP		CHP		MHP		HDP		MDKP	
	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS	OO	MS
41	56,5	7	23,2	3	11,1	1	5,9	0	3,3	
42	73,9	12	9,4	1	11,3	1	3,1		2,3	
43	67,3	4	12,5		15,6		1		3,6	
44	67,4	5	15,3	1	9,2		5,9		2,2	
45	44,3	5	29,4	3	17,7	1	5,7		2,9	
46	71,4	7	9,7		12,8	1	3,8		2,3	
47	29,3	2	1,8		1		67	4	0,9	
48	30,6	2	47,5	3	14,7	1	4,4		2,8	
49	34,5	1	1,7		1,4		60,6	2	1,8	
50	62,6	3	15,2		18,1		1,4		2,7	
51	57,1	2	20,3	1	18,5		1,2		2,9	
52	63,1	4	24,3	1	9,4		0,9		2,3	
53	75,4	3	14,9		5,4		1,0		3,3	
54	67,2	5	15,4	1	12,1	1	2,1		3,2	
55	63,5	6	20,3	2	12,3	1	1,1		2,8	
56	37,2	1	2		1,7		57,2	2	1,9	
57	56,3	1	29,4	1	8,7		1,3		4,3	
58	68,2	4	14,8	1	11,7		1,4		3,9	
59	37,7	3	44,9	3	10,2		4,7		2,5	
60	59,5	4	22	1	14,7		1,2		2,6	
61	66,4	5	16,4	1	12,9		1,0		3,3	
62	12,9		27,9	1	2,7		54,9	1	1,6	
63	64,3	9	3,1		2,9		28,2	3	1,5	
64	46,8	2	30	1	17,9		2,2		3,1	
65	30,7	2	1,9		1,3		64,3	6	1,8	
66	64,6	4	7,5		12,4		1,0		14,5	
67	49,5	3	35,9	2	9,5		1,3		3,8	
68	71,2	3	7,6		17,8		1,3		2,1	
69	72,9	2	2,4		20,7		1,1		2,9	
70	64,4	2	15,2		16		1,3		3,1	
71	62,2	3	13,7		20,5		1,1		2,5	
72	29,1	1	1,6		0,8	0	66,8	3	1,7	
73	12,3		1,5		1,4		83,6	4	1,2	
74	53,4	1	29,8	1	10,3		1,3		5,2	
75	36,7	1	28,7	1	8,8		22,1		3,7	
76	31,6	1	2,1		12,5		51,7	1	2,1	
77	49,2	1	31,3	1	9,8		6,7		3	
78	60,4	2	15,3		19,4		1,1		3,8	
79	65,3	2	12,3		18,1		2		2,3	
80	46,7	2	13,6		33,7	2	3,1		2,9	
81	70,4	3	16,4		8,4		1,6		3,2	

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

5.10.2.1 Kasım 2015 Yılında Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin İller Düzeyinde Oy Oranlarının Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Her bir siyasi partinin illerdeki oy oranı bağımlı değişken ve siyasi partilerin oy oranlarında belirleyici olabileceği düşünülen dört bağımsız değişkenin yer aldığı modele ilişkin regresyon analizi istatistikleri çizelge 5.33’de verilmiştir.

Çizelge 5.33 Kasım 2015 Yılı Regresyon Analizi Sonuçları

	AKP				CHP				MHP				HDP				MDKP			
	b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p		b _i		p	
Sabit	65,725		0,000		-3,669		0,648		7,973		0,066		25,235		0,0035		4,735		0,002	
X ₁	-0,163		0,660		0,381		0,160		0,222		0,126		-0,414		0,297		-0,026		0,499	
X ₂	-1,44*10e ⁴		0,687		0,001		0,000		1,00*10e ⁴		0,471		-0,001		0,008		0,48*10e ⁴		0,192	
X ₃	-2,041		0,000		-0,589		0,075		-0,646		0,000		3,340		0,000		-0,064		0,168	
X ₄	0,132		0,159		0,034		0,619		0,020		0,585		-0,170		0,089		-0,015		0,111	
F _h	5,229		0,001		15,228		0,000		7,354		0,000		24,815		0,000		2,051		0,096	
R	0,465				0,667				0,528				0,753				0,312			
R ²	0,216				0,445				0,279				0,566				0,097			
$\bar{R}^2$	0,175				0,416				0,241				0,544				0,050			
DW	1,990				2,047				2,165				2,367				1,958			
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
T	0,53	0,52	0,86	0,79	0,53	0,52	0,86	0,79	0,53	0,52	0,86	0,79	0,53	0,52	0,86	0,79	0,53	0,52	0,86	0,79
VIF	1,88	1,93	1,16	1,25	1,88	1,93	1,16	1,25	1,88	1,93	1,16	1,25	1,88	1,93	1,16	1,25	1,88	1,93	1,16	1,25

1 Kasım 2015 yılı milletvekili seçimlerinde, siyasi partilerin illerde aldıkları oy oranlarında bağımsız değişkenlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modellerinde AKP, CHP, MHP, HDP ve MDPK için modeller istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerdeki lise ve üzeri eğitime sahip seçmen nüfusu oranı (%) (X_1) değişkeninin AKP, CHP, MHP, HDP ve MDPK oyları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) (X_2) CHP ve HDP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. CHP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında pozitif bir ilişki; HDP oyları ile illerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla (\$) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden; illerin işsizlik oranı (%) değişkeni AKP, CHP MHP ve HDP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. AKP, CHP ve MHP oyları ile işsizlik oranı arasında negatif ilişki olduğu halde, HDP oyları ile işsizlik oranı arasında pozitif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

Bağımsız değişkenlerden, illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) HDP oyları üzerinde belirleyici olmuştur. AKP, CHP, MHP ve MDPK oyları üzerinde bu katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. HDP oyları ile illerin kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında negatif bir ilişki vardır. ($\alpha=0,1$)

5.11 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Toplu Sonuçları

1987-2015 yılları arasında yapılmış olan dokuz milletvekili genel seçimlerinde, mecliste temsil edilen siyasi partilerin ve mecliste temsil edilemeyen siyasi partilerin toplam oy oranları üzerinde; her bir siyasi partinin her yıla ilişkin illerdeki oy oranları üzerinde belirleyici olabileceği düşünülen dört bağımsız değişkenin yer aldığı regresyon analizi toplu sonuç tabloları ayrı ayrı düzenlenerek çizelge 5.34, 5.35, 5.36 ve 5.37’de verilmiştir.

Cizelge 5.34 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Sonuçları

	AKP		ANAP		CHP		DSP		DYP		HDP		SHP		MHP		RP/FP		MDKP		
	Yıl	b _i	P	b _i	p	b _i	b _i	p	b _i	p	b _i	b _i	p	b _i	p	b _i	p	b _i	p	b _i	p
X ₁ : İllerde lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)	1987			2,84*10e ⁴	0,999				0,008	0,197				0,752	0,113					-0,549	0,137
	1991			0,107	0,745			0,066	0,780	-0,281	0,527			0,178	0,715			0,061	0,892	0,244	0,058
	1995			0,328	0,334	0,608	0,017	-0,117	0,737	0,178	0,561							-0,446	0,361	-0,552	0,209
	1999			-0,061	0,777			-0,608	0,057	-0,226	0,177			0,718	0,044	0,149	0,590	0,027	0,953		
	2002	0,068	0,907			0,687	0,010													-0,705	0,186
	2007	-0,649	0,008			0,521	0,000							0,217	0,159					-0,090	0,718
	2011	0,012	0,960			0,311	0,108							0,071	0,584					-0,393	0,122
	Haziran 2015	0,099	0,762			0,441	-0,790					-0,790	0,061			0,237	0,230			0,013	0,779
	Kasım 2015	-0,163	0,66			0,381	-0,414					-0,414	0,297			0,222	0,126			-0,026	0,499

Bağımsız değişkenlerden iller düzeyinde, **lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı değişkeninin**, yıl bazında baktığımızda 1987, 2011 ve Kasım 2015 seçimleri için bu değişkenin değerleri hiç birinde belirleyici olmadığı görülmektedir. 1991 yılı seçiminde meclis dışında kalan partilerin toplam oyları üzerinde etkili olduğu ve meclis dışında kalan partilerin toplam oyları ile lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı değişkeninin (X_1) arasında pozitif bir ilişki olduğu; 2007 yılı seçiminde AKP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve AKP'nin oyları ile lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı değişkeninin (X_1) arasında pozitif bir ilişki olduğu 1995, 2002 ve 2007 yılı seçiminde CHP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve CHP'nin oyları ile lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı değişkeninin (X_1) arasında pozitif bir ilişki olduğu; 1999 ve yılı seçiminde DSP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve DSP'nin oyları ile lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı değişkeninin (X_1) arasında negatif bir ilişki olduğu; dört siyasi partinin mecliste temsil edildiği Haziran 2015 yılı seçiminde HDP oyları üzerinde belirleyici olduğu ve HDP oyları ile lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı değişkeninin (X_1) arasında negatif bir ilişki olduğu; beş siyasi partinin mecliste temsil edildiği 1999 yılı seçiminde MHP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve MHP'nin oyları ile lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı değişkeninin (X_1) arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.35 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Sonuçları

	AKP		ANAP		CHP		DSP		DYP		HDP		SHP		MHP		RP/FP		MDKP	
	b_i	p	b_i	p	b_i	b_i	p	b_i	p	b_i	b_i	p	b_i	p	b_i	p	b_i	p	b_i	p
1987			-0,003	0,060					-0,002	0,442			0,002	0,319					-0,001	0,321
1991			-0,001	0,566			0,002	0,004	0,002	0,079			-2,97*10e ⁴	0,832			-0,004	0,007	-3,75*10e ⁴	0,305
1995			2,02*10e ⁴	0,857	-0,47*10e ⁴	0,955	0,003	0,005	0,001	0,181							-0,002	0,192	-0,003	0,055
1999			0,002	0,014			0,007	0,000	4,48*10e ⁴	0,469					-0,002	0,064	-0,002	0,045	-0,004	0,034
2002	-0,002	0,324			0,002	0,017													-0,70*10e ⁴	0,972
2007	-0,001	0,017			0,001	0,000									1,47*10e ⁴	0,347			-2,38*10e ⁴	0,350
2011	-4,12*10e ⁴	0,136			0,001	0,000									2,25*10e ⁴	0,144			-0,001	0,000
Haziran 2015	-1,33*10e ⁴	0,672			0,001	0,000					-0,001	0,013			1,99*10e ⁴	0,296			-2,97*10e ⁴	0,491
Kasım 2015	-1,44*10e ⁴	0,687			0,001	0,000					-0,001	0,008			1,00*10e ⁴	0,471			0,48*10e ⁴	0,192

X_i: İllerde kişi başına düşen milli gelir (\$)

Bağımsız değişkenlerden iller düzeyinde, **kişi başına düşen milli gelir (\$)** **değişkeninin**, bütün yıllarda, bazı siyasi partilerin oy oranları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. 1987 yılı seçimlerine üç siyasi parti girmiştir. Kişi başına düşen milli gelir değişkeni 1987 yılı seçimlerinde ANAP'ın oyları üzerinde belirleyici olmuştur. ANAP'ın oyları ile iller düzeyinde, kişi başına düşen milli gelir değişkeni (X_2) arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Beş siyasi partinin mecliste temsil edildiği 1999 yılı seçimlerinde kişi başına düşen milli gelir oranı değişkeni ANAP'ın oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin 1999 yılı seçimlerinde pozitif olduğu; 2002, 2007, 2011, Haziran 2015 ve Kasım 2015 seçimlerinde kişi başına düşen milli gelir değişkeninin (X_2) CHP'nin oyları üzerinde belirleyici olduğu, katsayı işaretini 2002, 2007, 2011, Haziran 2015 ve Kasım 2015 için pozitif; 1991, 1995, 1999 yılı seçimlerinde DSP'nin oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işareti bütün yıllar için pozitif; 1995, 1999 ve 2011 yılı seçimlerinde meclis dışında kalan partilerin toplam oyları üzerinde etkili olduğu ve bütün yıllar için meclis dışında kalan partilerin toplam oyları ile iller düzeyinde, kişi başına düşen milli gelir değişkeni (X_2) arasında negatif bir ilişki olduğu; beş siyasi partinin mecliste temsil edildiği 1999 yılı seçimlerinde kişi başına düşen milli gelir değişkeninin MHP'nin oyları üzerinde belirleyici olduğu ve 2007 yılı seçimleri baz alındığında kişi başına düşen milli gelir değişkeninin AKP'nin oyları üzerinde belirleyici olduğu ve katsayısının işaretinin negatif olduğu; kişi başına düşen milli gelir değişkeninin 1991 yılı seçimlerinde DYP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve DSP'nin oy oranı ile iller düzeyinde, kişi başına düşen milli gelir değişkeni (X_2) arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Cizelge 5.36 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Sonuçları

	AKP		ANAP		CHP		DSP		DYP		HDP		SHP		MHP		RP/FP		MDKP		
	Yıl	b _i	P	b _i	p	b _i	b _i	p	b _i	p	b _i	p	b _i	p	b _i	p	b _i	p	b _i	p	
	1987			-2,257	0,016				0,325	0,786			0,418	0,688					2,759	0,001	
	1991			-0,703	0,204			-1,090	0,007	-1,126	0,131			2,392	0,004			0,540	0,470	0,258	0,225
	1995			0,026	0,960	-3,34	0,375	-1,723	0,002	-1,480	0,002							1,138	0,129	2,376	0,001
	1999			0,495	0,074			-1,216	0,003	-0,255	0,232				-1,738	0,000	0,227	0,519	2,487	0,000	
	2002	-1,186	0,099			-0,82	0,008												2,003	0,003	
	2007	-1,238	0,000			0,016	0,944								-0,440	0,045			1,662	0,000	
	2011	-1,602	0,004			-0,230	0,614								-0,755	0,014			2,582	0,000	
X ₃ : İllerde İşsizlik oranı(%)	Haziran 2015	-1,839	0,000			-0,660	0,034					3,465	0,000			-0,988	0,000			0,017	0,754
	Kasım 2015	-2,041	0,000			-0,590	0,075					3,340	0,000	0,418	0,688	-0,646	0,000			-0,064	0,168

İller düzeyinde, **işsizlik oranı (%) değişkenine**, yıl bazında baktığımızda bütün yıllarda, bazı siyasi partilerin oy oranları üzerinde belirleyici olduğu görülmüştür. 2002, 2007, 2011, Haziran 2015 ve Kasım 2015 yılı seçiminde AKP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve AKP'nin oyları ile işsizlik oranı değişkeni (X_3) arasında negatif bir ilişki olduğu; 1999, 2007, 2011, Haziran 2015 ve Kasım 2015 yılı seçimlerinde MHP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve MHP'nin oyları ile işsizlik oranı değişkeni (X_3) arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. 1987, 1995, 1999, 2002, 2007 ve 2011 yılı seçiminde meclis dışında kalan partilerin toplam oyları üzerinde etkili olduğu ve meclis dışında kalan partilerin toplam oyları ile işsizlik oranı değişkeni (X_3) arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. 1987 yılı seçimlerinde ANAP'ın oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayısının işareti negatif olduğu görülmüştür. 2002, Haziran 2015 ve Kasım 2015 yılı seçiminde CHP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve CHP'nin oyları ile işsizlik oranı değişkeni (X_3) arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. 1987 yılı seçimlerinde ANAP'ın oyları üzerinde belirleyici olmuştur ve katsayısının işareti negatif olduğu görülmüştür. 1991, 1995 ve 1999 yılı seçiminde DSP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve DSP'nin oyları ile işsizlik oranı değişkeni (X_3) arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. 1995 yılı seçiminde DYP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayısının işaretinin negatif olduğu görülmüştür. Haziran 2015 ve Kasım 2015 yılı seçiminde HDP oyları üzerinde etkili olduğu ve HDP oyları ile işsizlik oranı değişkeni (X_3) arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Beş siyasi partinin mecliste temsil edildiği 1991 yılı seçiminde işsizlik oranı değişkeninin SHP'nin oyları üzerinde belirleyici olduğu ve SHP'nin oyları ile işsizlik oranı değişkeni (X_3) arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Çizelge 5.37 1987-2015 Yılları Arasındaki Seçimlerde Siyasi Partilerin Oy Oranları ile İlgili Regresyon Analizi Sonuçları

Yıl	AKP		ANAP		CHP		DSP		DYP		HDP		SHP		MHP		RP/FP		MDKP		
	b_i	p	b_i	p	b_i	b_i	p	b_i	p	b_i	b_i	p	b_i	p	b_i	p	b_i	p	b_i	p	
1987			0,176	0,041					-0,128	0,346				-0,065	0,599					-0,055	0,570
1991			0,011	0,919			0,043	0,564	0,026	0,849				-0,124	0,418			0,018	0,898	-0,071	0,075
1995			-0,166	-0,164	-0,08	0,035	0,211	0,086	0,004	0,967								0,062	0,717	-0,030	0,847
1999			-0,188	0,018			0,195	0,092	-0,023	0,707					0,237	0,067	0,071	0,481		-0,292	0,080
2002	0,362	0,206			0,054	0,53														-0,417	0,030
2007	0,436	0,001			-0,17	0,043									0,030	0,709				-0,293	0,029
2011	0,212	0,112			-0,16	0,143									0,049	0,506				-0,100	0,489
Haziran 2015	0,112	0,173			0,053	0,394					-0,151	0,149			-0,005	0,925				-0,009	0,410
Kasım 2015	0,132	0,159			0,034	0,619					-0,170	0,089			0,020	0,585				-0,015	0,111

X₄: kentteki seçmen nüfus oranı (%)

Bağımsız değişkenlerden iller düzeyinde, **kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeninin**, bazı yıllarda, bazı siyasi partilerin oy oranları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Yıl bazında baktığımızda 2011 ve Haziran 2015 seçimlerinde, siyasi partilerin oy oranları üzerinde belirleyici olmadığı görülmektedir. Kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeninin üç siyasi partinin mecliste temsil edildiği 2011 seçimlerinde ve dört siyasi partinin mecliste temsil edildiği Haziran 2015 ve Kasım 2015 yıllarında yapılan seçimlerde hiçbir siyasi partinin oyları üzerinde etkili olmadığı; 2007 yılı seçiminde AKP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve AKP'nin oyları ile kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında pozitif bir ilişki olduğu 1999 yılı seçiminde ANAP'ın oyları üzerinde etkili olduğu ve ANAP'ın oyları ile kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında negatif bir ilişki olduğu; 1995 ve 2007 yılı seçiminde CHP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve CHP'nin oyları ile kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında negatif bir ilişki olduğu; 1995 yılı seçiminde DSP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve DSP'nin oyları ile kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında pozitif bir ilişki olduğu; dört siyasi partinin mecliste temsil edildiği Kasım 2015 yılı seçiminde kentte yaşayan seçmenlerin oranı değişkeninin HDP oyları üzerinde etkili olduğu ve HDP oyları ile kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında pozitif bir ilişki olduğu; beş siyasi partinin mecliste temsil edildiği 1999 yılı seçiminde kentsel nüfus oranı değişkeninin MHP'nin oyları üzerinde etkili olduğu ve MHP'nin oyları ile kentte yaşayan seçmenlerin oranı değişkeni (X_4) arasında pozitif bir ilişki olduğu; 1991, 1999, 2002 ve 2007 yılı seçiminde meclis dışında kalan partilerin toplam oyları üzerinde etkili olduğu ve meclis dışında kalan partilerin toplam oyları ile kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeni arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, 1987-2015 yılları arasında yapılan dokuz milletvekili genel seçimlerinde, ülke barajını geçerek mecliste temsil edilen siyasi partilerin ve meclis dışında kalan partilerin (MDKP) iller düzeyinde aldığı oy oranları üzerinde bazı değişkenlerin etki durumları incelenmiştir. Bu incelemede regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Regresyon analizinde bağımlı değişken (Y) her seçim yılı için siyasi partilerin illerdeki oy oranlarıdır. Bağımsız değişkenler olarak iller düzeyinde;

X₁: İllerde lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%)

X₂: İllerde kişi başına düşen milli gelir (\$)

X₃: İllerde işsizlik oranı (%)

X₄: İllerde kentteki seçmen nüfus oranı (%)

bağımlı değişken üzerindeki etki durumları incelenmiştir. Bu incelemede, bağımsız değişkenlerin katsayılarının istatistiksel olarak anlamlılık düzeyi %10 olarak alınmıştır

İller düzeyinde, **lise ve üzeri eğitilmiş seçmen nüfus oranı (%) değişkeninin**, bazı yıllarda, bazı siyasi partilerin oy oranları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. 1987, 2011 ve 2015 (1 Kasım) yıllarında yapılan seçimlerde herhangi bir siyasi partinin oyları üzerinde etkili olmadığı; 1991 yılı seçiminde meclis dışında kalan partilerin toplam oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin pozitif; 1999 yılı seçiminde, DSP ve MHP oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin DSP için negatif MHP için pozitif; 2002 yılı seçiminde, CHP oyları üzerinde etkili olduğu katsayı işaretinin pozitif; 2007 yılı seçiminde, AKP ve CHP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin AKP için negatif CHP için pozitif; 2015 yılı (Haziran) seçiminde, CHP ve HDP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin HDP için negatif CHP için pozitif olduğu görülmüştür.

İller düzeyinde, **kişi başına düşen milli gelir (\$)** değişkeninin, bütün yıllarda, bazı siyasi partilerin oy oranları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. 1987 yılı seçiminde ANAP oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin negatif; 1991 yılı seçiminde DSP, DYP ve RP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin DSP ve DYP için pozitif, RP için negatif; 1995 yılı seçiminde, DSP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin DSP için pozitif, MDKP için negatif; 1999 yılı seçiminde ANAP, DSP, MHP, FP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin ANAP ve DSP için pozitif, MHP, FP VE MDKP için negatif; 2002 yılı seçiminde CHP oyları üzerinde etkili olduğu ve işaretinin pozitif; 2007 yılı seçiminde AKP ve CHP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin CHP için pozitif, AKP için negatif; 2011 yılı seçiminde CHP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin CHP için pozitif, MDKP için negatif; 2015 yılı (Haziran ve Kasım) seçimlerinde CHP ve HDP oyları üzerinde etkili olduğu katsayı işaretinin CHP için pozitif, HDP için negatif olduğu görülmüştür.

İller düzeyinde, **işsizlik oranı (%)** değişkeninin, bütün yıllarda, bazı siyasi partilerin oy oranları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. 1987 yılı seçiminde ANAP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu ve ANAP için katsayı işaretinin negatif, MDKP için pozitif; 1991 yılı seçiminde DSP ve SHP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin SHP için pozitif, DSP için negatif; 1995 yılı seçiminde DSP, DYP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin DSP ve DYP için negatif, MDKP için pozitif; 1999 yılı seçiminde ANAP, DSP, MHP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin ANAP, MHP ve MDKP için pozitif, DSP için negatif; 2002 yılı seçiminde AKP, CHP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu ve AKP ve CHP için işaretinin negatif, MDKP için pozitif; 2007 yılı seçiminde AKP, MHP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin MDKP için pozitif, AKP ve MHP için negatif; 2011 yılı seçiminde AKP, MHP ve MDKP oyları üzerinde etkili olduğu ve işaretinin AKP ve MHP için negatif, MDKP için pozitif; 2015 yılı (Haziran ve Kasım) seçimlerinde AKP, CHP, MHP ve HDP oyları üzerinde etkili olduğu katsayı işaretinin AKP, CHP ve MHP için negatif, HDP için pozitif olduğu görülmüştür.

İller düzeyinde, **kentteki seçmen nüfus oranı (%) (X_4) değişkeninin**, , bazı yıllarda, bazı siyasi partilerin oy oranları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. 2011, Haziran 2015 ve Kasım 2015 yıllarında yapılan seçimlerde herhangi bir siyasi partinin oyları üzerinde etkili olmadığı; 1987 yılı seçiminde ANAP oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin pozitif; 1991 yılı seçiminde meclis dışında kalan partilerin oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin negatif; 1995 yılı seçiminde, DSP oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin DSP için pozitif; 1999 yılı seçiminde, ANAP, DSP, MHP ve MDPK oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin ANAP, MHP ve MDPK için negatif, DSP için pozitif; 2002 yılı seçiminde meclis dışında kalan partilerin oyları üzerinde etkili olduğu ve katsayı işaretinin negatif; 2007 yılı seçiminde, AKP, CHP ve seçiminde meclis dışında kalan partilerin oyları üzerinde etkili olduğu, katsayı işaretinin AKP için pozitif, CHP ve meclis dışında kalan partiler için katsayısı negatif olduğu görülmüştür.

7-KAYNAKLAR

- Abadan, N. ve Yücekök, A.N. (1966). 1961-1965 seçimlerinde büyük şehirlerde gelir durumuna göre oy verme davranışları. *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, **21**: 103-117.
- Akşin, S. (2007). Kısa Türkiye Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- Albayrak, A. S. (2006). Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, 1. Baskı, Ankara.
- Alpar, R. (2003). Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemlere Giriş I, Nobel Yayınevi, 2. Baskı, Ankara.
- Altan, C. (2005). Genel seçimler - yerel seçimler ilişkisi (1983-2004). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, **12**: 174-190.
- Altan, C. (2011). Eğitim-siyasal eğilim ilişkisi: mersin örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, **1**: 313-329.
- Anonim, 2012. TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011. Türkiye İstatistik Kurumu, yayın no: 3685, Ankara.
- Atar, Y. (2006). Seçim hukukunun güncel sorunları. *Anayasa Yargısı Dergisi*, **23**: 211-235.
- Atar, Y. (2013). Türk Anayasa Hukuku, Mimoza Yayınları, 8. Baskı, Konya.
- Arslan, A. (2007). 12 eylül 1980 askeri müdahalesi sonrası türkiye'nin siyasi yapısı. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi*, **11**: 1-29.

- Atay, E. E. (1999). Fransa'daki seçim modelleri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **3**: 24-46.
- Aydoğdu, Y. (2015). Seçim Sistemleri ve Türkiye, Adalet Yayınevi, 1. Basım, Ankara.
- Baykal, D. (1970).Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, No:302, Ankara.
- Bogdanor, V. ve Butler, D. (1983). Democracy and Electtoral Systems and their Political Consequencez, Cambridge.
- Boratay, K., Tanör, B. ve Akşın, S. (2008). Türkiye Tarihi 5 Bugünkü Türkiye,. Cem Yayınevi, 8. Basım, İstanbul.
- Bormann, N. C. ve Golder, M. (2013). Democratic electoral systems around the world, 1946-2011. *Electoral Studies*, **32**: 360-369.
- Buran, H. (2005). Seçim Sistemleri ve Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Sistemi Önerisi, Siyasal Kitabevi, 1.Baskı, Ankara.
- Çavdar, T. (2004). Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara.
- Çetin, H. (1996). Türkiye ve Avrupa'da Seçim Sistemleri, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Çinko, L. (2006). Seçmen davranışları ile ekonomik performans arasındaki ilişkilerin teorik temelleri ve türkiye üzerine genel bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, **61**: 103-116.
- Çukurçayır, M. A. (2002). Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset, Çizgi Kitabevi, 2. Baskı, Konya.

- Dursun, D (2002). Siyaset Bilimi, Beta Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul.
- Ercins, G. (2007). Türkiye’de sosyo-ekonomik faktörlere bağlı olarak değişen seçmen davranışı. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, **8**: 25-40.
- Eriş E. (2009). Seçmenlerin Etik Kimlikleri ve Etik İnançları ile Siyasal Tercihleri Arasındaki İlişki: 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri Niğde Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Genceli, M. (2001). Ekonometri ve İstatistik İlkeleri, Filiz Kitabevi, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İstanbul.
- Gökçe, O., Akgün, B. ve Karaçor, S. (2002). 3 Kasım seçimlerinin anatomisi: türk siyasetinde süreklilik ve değişim. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal ve İktisadi Araştırmalar Dergisi*, **2**: 1-3.
- Görmez, K. (1997). Kent ve Siyaset, Gazi Kitabevi, 1. Baskı, Ankara.
- Gözler. K. (2010), Türk Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Bursa.
- Gözübüyük, Ş. (2007). Anayasa Hukuku, Turhan Kitabevi, 15. Baskı, Ankara.
- Gujarati, D. N. ve Porter, D. (2012). Temel Ekonometri, Çev. Gülay ve Ümit Şenesen, Literatür Yayınları, 5. Baskı, İstanbul.
- Gümüş B. (2006). Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Günel, E. (2005). Türkiye’de Seçim Sistemlerinin Siyasal Kurumlar Üzerindeki Etkileri, Turhan Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

- Gürbüz, Ö. (1997). Dünyada ve türkiye’de uygulanan seçim sistemleri ve ideal seçim sistemi için öneriler. *Ankara Barosu Dergisi*, **1**: 14-29.
- Güriş, S. ve Çağlayan, E. (2000). Ekonometri Temel Kavramlar, Der Yayınevi, Yayın No: 282, İstanbul.
- Hasdemir, T. A. (1992). 1980 sonrası türkiye’de seçim sistemi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, **47**: 254.
- Heywood, A. (2006). Siyaset, Çev. Bekir Berat Özipek, Ed: Buğra Kalkan, Liberte Yayınevi, Ankara.
- Kahraman, S. Ö. (2007). Seçimlerin Mekânsal Analizi, Gazi Kitabevi, 1.Baskı, Ankara.
- Kahraman, A. B. (2011). Siyasal Katılımın Sosyolojik Analizi, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, No:3160, İstanbul.
- Karlı, İ. (2009). 1946-2007 Türk Basımında Milletvekili Genel Seçimleri. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keleş, R. (2002). Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, 7. Basım, Ankara.
- Keskin, F., Şanlı, H. K. (2012) Demokrasinin yeniden yapılandırılması tartışmaları bağlamında 2011 milletvekili genel seçimleri ve medya. BAP-11Y5450001 nolu Proje Kesin Raporu, Ankara.
- Kışlalı, A. T. (2010). Siyasal Sistemler “Siyasal Çatışma ve Uzlaşma İmge Kitabevi, 8. Baskı, Ankara.

- Kongar, E. (2000). 21. Yüzyılda Türkiye. Remzi Kitabevi, 26. Basım, İstanbul.
- Köker, L. (2006). Seçim sistemleri ve siyasi çoğulculuk demokratik meşruluk açısından bir değerlendirme. *Anayasa Yargısı Dergisi*, **23**: 200-210.
- Köksal, B. A.(2003). İstatistik Analiz Metodları. Çağlayan Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul.
- Kuzu, B. (1999). Bugünkü seçim sistemimiz ve bazı öneriler. *Anayasa Dergisi*, **16**: 254-293.
- Küskü Y. (2006). 2002 Milletvekili Genel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Aldıkları Oy Oranlarının İllere Göre Dağılımı ve Bunun Sosyoekonomik Nedenleri. Yüksek Lisans Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lundell, K. (2005). Contextual Determinants of Electoral Systems Choice A Macro-Comparative Study 1945-2003. Abo Academi University Press.
- Nohlen, D. (1996). Seçim Sistemleri. Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Özbudun, E. (1995). Seçim sistemleri ve türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **1**: 522-539.
- Özbudun, E. (2013). Anayasa Hukuku. Yetkin Yayınları, 14. Baskı, Ankara.
- Özdamar, K. (2004). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. Kaan Kitabevi, 5. Baskı, Eskişehir.
- Özdemir, H. (2007). Atatürk'ten Günümüze Cumhurbaşkanı Seçimleri, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul.
- Özgişi, T. (2014). Türkiye'de toplumsal değişimin siyasi katılıma etkisi. *Tesam Akademi Dergisi*, **1**: 52-101.

Özgül, B. (2002). Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Özkan, A. (2007). Siyasal İletişim Stratejileri, Tasam Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Öztekin, A. (2007). Siyaset Bilimine Giriş, Siyasal Kitabevi, 5. Baskı, Ankara.

Resmi Gazete (1987). http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19464_1.pdf (Erişim Tarihi 19.12.2015)

Sartori, G. (1997). Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

Sayarı, S. ve Bilgin, H. D. (2013). Karşılaştırmalı Siyaset Temel Konular ve Yaklaşımlar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Sezen, S. (1997). Seçim ve Demokrasi, Gündoğan Yayınları, 1. Basım, Ankara.

Sitembölükbaşı, Ş. (2001). Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler: 1995-1999 Isparta Örnekolay Araştırması, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Baskı, Ankara.

Tanör, B. (1997). Siyasi Tarih 1980-1995, Cem Yayınevi, 2.Baskı, İstanbul.

Tanör, B.(2000). Türkiye Tarihi 5 “ Bugünkü Türkiye 1980-2003”, Cem Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul.

Tarı, R. (2010). Ekonometri, Umuttepe Yayınları, 10. Baskı, İstanbul.

Teziç, E. (2003). Anayasa Hukuku, Beta Yayınları, 8. Baskı, İstanbul.

- Teziç, E. (2013). Anayasa Hukuku, Beta Yayıncılık, 16. Baskı, İstanbul.
- Tiryakioğlu, F. ve Seçim, M. Ö. (2011). Türkiye’de Siyasal Reklamcılık ve Etik: 22 Temmuz 2007 Genel Seçimine Yönelik Bir Analiz. 2. Medya ve Etik Sempozyumu “Medya-Kültür İlişkisinde Etik, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 13-15 Ekim, 71-82.
- Torlak, E. S. ve Polat, F. (2008). Denizli örneği çerçevesinde kentleşme sürecinde seçmen davranışı değişimi. *Mülkiye Dergisi*, **253**: 150.
- Tosun, G. Ve Tosun, T. (1995). Türkiye’de kentleşme-siyasal yapılanma ilişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, **4**: 45-63.
- Tuncer, E. (1996). Türkiye ve Avrupa’da Seçim Sistemleri, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tuncer, E. (1999). 18 Nisan 1999 Milletvekili Genel Seçimleri: Sayısal ve Siyasal Değerlendirme, Tesav Yayınları, Ankara.
- Turan, İ. (1977). Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını: 389, İstanbul.
- Turan, A. E. (2004). Türkiye’ de Seçmen Davranışı Önceki Kırılmalar ve 2002 Seçimi, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Türk, H. S. (2006). Seçim, seçim sistemleri ve anayasal tercih. *Anayasa Yargısı Dergisi*, **26**: 76-112.
- Ünlükaplan, İ. (2003). 1950 sonrası Türkiye’de uygulanan genel seçim sistemlerinin bireysel tercihlerin kolektif tercihlere yansımaları açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **11**: 45-60.

- Üste, R. B. (1999). Türkiye’de Seçim Sistemleri Arayışları ‘Bir Alternatif Model. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yavaşgel, E. (2014). Temsilde Adalet ve Siyasal İstikrar Açısından Seçim Sistemleri ve Türkiye’deki Durum, Nobel Yayın Dağıtım, 2. Basım, Ankara.
- Yıldırım, K. (2013). 1950-2011 yılları arasında yapılan genel seçimlere yönelik seçmen davranışları üzerine bir araştırma. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **4**: 13-34.
- Yıldız, A. (2012). Türk Parlamento Tarihi: TBMM XXII. Dönem (2002-2007), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 152, Ankara.
- Yılmaz, H. K. (2007). İdris küçükömer’in siyasal tezleri bağlamında akp ve chp parti programlarının analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, **5**: 156-173.
- Yılmaz, A. (2013). Partilerin Seçmen Kitleleri Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yücekök, A. N. (1987). Siyaset’in Toplumsal Tabanı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 565, Ankara.
- Yücel, M. S. (2007).1946’dan günümüze genel seçimler. *Ülke Dergisi*, **3**: 17-33.
- Yükseler, Z (2003) 1990’lı Yıllarda Ekonomik ve Sosyal Politikaların Seçmen Tercihlerine Etkisi, <http://www.researchgate.net/publication> (10.09.2010).
- Yüzbaşıoğlu, N. (1996). Türkiye’de uygulanan seçim sistemleri ve bunlara ilişkin anayasa mahkemesi kararlarına göre nasıl bir seçim sistemi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, **55**: 103-150.

Varlık, Ü. ve Ören, B. (2001). Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Seçimler, Der Yayınları
No:313, İstanbul.

İnternet Kaynakları

1- http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19464_1.pdf, 29.07.2014

2- <http://www.ysk.gov.tr>, 24.02.2015

3- https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_bulteni.dergi?psayi=10,

4- <http://www.chp.org.tr>, 08.07.2013

5- 2839 Sayılı “Milletvekili Seçim Kanunu”, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>,
02.10.2011.

6- 2820 Sayılı “Siyasi Partiler Kanunu”, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>, 01.10.2011

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hatice Seda KAYA
Doğum Yeri ve Tarihi : ALİAĞA– 28.12.1986
Yabancı Dili : İngilizce
İletişim (Telefon/e-posta) : 0555 831 15 91
sedaa_kaya@hotmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Aliğa Barbaros Anadolu Lisesi (2001-2005)
Lisans : Afyon Kocatepe Üniversitesi (2008-2012)
Yüksek Lisans : Afyon Kocatepe Üniversitesi

Yayımları (SCI ve diğer) :

Dündar, S., Kaya, H. S. (2014). 2011 Milletvekili Seçimlerinde Siyasi Partilerin İllerdeki Oy Oranlarının ve Belirleyicilerinin İncelenmesi, 15th International Symposium on Econometrics, Operations Research and Statistics, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 22-25 May.

Dündar, S., Kaya, H. S. (2015). Examination of Voting Rates Received by Political Parties and its Determinants at the Provincial Level in the Parliamentary Elections, 16th International Econometrics, Operations Research and Statistics Symposium, Trakya University, Edirne, 7-12 May.

EK-1

EK-1 Plaka Kodlarına Göre İllerin Listesi

Plaka Kodu	İl Adı	Plaka Kodu	İl Adı	Plaka Kodu	İl Adı
1	Adana	36	Kars	71	Kırıkkale
2	Adıyaman	37	Kastamonu	72	Batman
3	Afyonkarahisar	38	Kayseri	73	Şırnak
4	Ağrı	39	Kırklareli	74	Bartın
5	Amasya	40	Kırşehir	75	Ardahan
6	Ankara	41	Kocaeli	76	Iğdır
7	Antalya	42	Konya	77	Yalova
8	Artvin	43	Kütahya	78	Karabük
9	Aydın	44	Malatya	79	Kilis
10	Balıkesir	45	Manisa	80	Osmaniye
11	Bilecik	46	Kahramanmaraş	81	Düzce
12	Bingöl	47	Mardin		
13	Bitlis	48	Muğla		
14	Bolu	49	Muş		
15	Burdur	50	Nevşehir		
16	Bursa	51	Niğde		
17	Çanakkale	52	Ordu		
18	Çankırı	53	Rize		
19	Çorum	54	Sakarya		
20	Denizli	55	Samsun		
21	Diyarbakır	56	Siirt		
22	Edirne	57	Sinop		
23	Elazığ	58	Sivas		
24	Erzincan	59	Tekirdağ		
25	Erzurum	60	Tokat		
26	Eskişehir	61	Trabzon		
27	Gaziantep	62	Tunceli		
28	Giresun	63	Şanlıurfa		
29	Gümüşhane	64	Uşak		
30	Hakkâri	65	Van		
31	Hatay	66	Yozgat		
32	Isparta	67	Zonguldak		
33	Mersin (İçel)	68	Aksaray		
34	İstanbul	69	Bayburt		
35	İzmir	70	Karaman		